

รายงานการวิจัยเรื่อง
รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาของวัดในพระพุทธศาสนา

ประเภทการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนา : กรณีศึกษา

วัดราชโอรสาราม

เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร

รายงานการวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาของวัดในเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร
ประเภทการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาของวัดในเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร

วัดราชโอรสาราม

เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

รายงานการวิจัย

เรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม
ของวัดในพระพุทธศาสนา

ประเภทการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม : กรณีศึกษา

วัดราชโอรสาราม

เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร

โดย

พศ.ศรินทิพย์ สกัรศิลป์

ดร.ศิริพร แยมนิล

พระครูโสภิตธรรมรังสี

พระมหาสุวรรณ จันทสโร

เสนอ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ

๒๕๔.๓๖๖	สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
ส ๖๕๑ ร	รายงานการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม : ศึกษาเฉพาะกรณี วัดราชโอรสาราม เขตจอมทอง กรุงเทพฯ. สกศ., กรุงเทพฯ : ๒๕๔๘. ๑๕๔ หน้า ISBN 974-559-778-3 ๑. วัด- การบริหาร ๒. การศึกษา-พระพุทธศาสนา ๓. ชื่อเรื่อง

รายงานการวิจัย	เรื่องรูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดราชโอรสาราม เขตจอมทอง กรุงเทพฯ
สิ่งพิมพ์ สกศ.	ฉบับที่ ๖๗/๒๕๔๘
พิมพ์ครั้งที่ ๑	สิงหาคม ๒๕๔๘
จำนวนพิมพ์	๑,๐๐๐ เล่ม
ISBN	974-559-778-3
จัดพิมพ์และเผยแพร่	โครงการนำร่องการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ถนนสุขุมวิท เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐ โทร. (๐๒) ๖๖๘-๗๑๒๓ ต่อ ๒๕๑๘, ๒๕๑๙ โทรสาร (๐๒) ๒๔๓-๑๑๒๙ เว็บไซต์ http://www.onec.go.th
พิมพ์ที่	ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์ ๒๕๖ ซอยสุวิภาณูดำริ แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐ โทร. ๐-๒๔๓๓๓-๘๕๘๖-๗ โทรสาร ๐-๒๔๓๓๓-๘๕๘๘

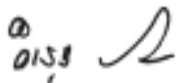
คำนำ

"วัด" คือแหล่งการเรียนรู้สำคัญที่มีรูปแบบแนวทางการจัดการศึกษา การเผยแผ่ศาสนาธรรม และยุทธศาสตร์การบูรณาการศาสนากับการจัดการศึกษาในทุกกระบวน ทั้งการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยได้อย่างหลากหลาย นอกจากนี้ วัดยังเป็นศูนย์รวมของการอนุรักษ์ สืบสาน พัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่นและศิลปะวิทยาการทุกแขนง

รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาวัดราชโอรสาราม เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร เป็นส่วนหนึ่งของโครงการ นำร่องการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา จำนวน ๖๐ วัด ซึ่งสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ จัดทำขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการศึกษา การเผยแผ่ศาสนาธรรม การเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมของวัด เพื่อนำข้อมูลเหล่านี้เสนอเป็นนโยบายการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมของวัด รวมทั้งเผยแพร่ยุทธศาสตร์และกระบวนการดำเนินงานในอันที่จะเอื้อประโยชน์แก่วัดต่างๆ ได้พิจารณานำไปปฏิบัติให้สอดคล้องตามความมุ่งหมายและแนวทางการจัดการศึกษา ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ต่อไป

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จได้ด้วยดี ด้วยความอนุเคราะห์จากท่านเจ้าอาวาส ที่กรุณาอนุญาตให้สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาทำการวิจัย

และกรุณาให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์แก่นักวิจัย รวมทั้งพระเถรานุเถระ ผู้ทรงคุณวุฒิที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำตลอดระยะเวลาการดำเนินงานวิจัยดังกล่าว จึงขอขอบพระคุณท่านเจ้าอาวาส พระเถรานุเถระ ทุกรูป รวมทั้งขอขอบคุณนักวิจัยมา ณ ที่นี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า เอกสารการวิจัยฉบับนี้ จะก่อเกิดประโยชน์ต่อการพระพุทธศาสนากับการศึกษาของชาติ รวมทั้งเปิดโอกาสให้วัดอื่นๆ นำไปเป็นกรณีศึกษา และประยุกต์ปฏิบัติให้สอดคล้องกับบริบทของวัดต่อไป

(นายอรุณ จันทวานิช)

เลขาธิการสภาการศึกษา

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยฉบับนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ซึ่งได้ดำเนินการโครงการนำร่องการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนาทั่วประเทศ ในช่วง พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๖ ผู้วิจัยขอขอบคุณสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาและบุคลากรในกลุ่มงานศาสนาทุกท่าน ที่ช่วยประสานงานและอำนวยความสะดวกทุกประการอย่างยิ่ง

ขอกราบขอบพระคุณ พระเดชพระคุณ พระธรรมกิตติวงศ์ เจ้าอาวาสวัดราชโอรสาราม ขอกราบขอบพระคุณพระครูโสภิตธรรมรังสี และพระมหาสุวรรณ จันทสโร

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ สมบูรณ์ อสุนี ณ อยุธยา ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายธุรการ และอาจารย์นิภา เหมสกุล หัวหน้างานจริยธรรม โรงเรียนวัดราชโอรส

คณะผู้วิจัย

ผศ.ศรินทร์ทิพย์ สติ์ศิลป์

ดร.ศิริพร แยมนิล

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

วัดราชโอรสาราม เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร เป็นวัดหนึ่งที่ได้รับการคัดเลือกจากคณะกรรมการดำเนินงานโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษา และการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา ให้เป็นวัดที่มีความโดดเด่นในเรื่องการเผยแผ่ศาสนาธรรม การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อค้นหารูปแบบและยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดราชโอรสาราม ทั้งด้านนโยบายการบริหาร การจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม การวางแผน การจัดองค์กร การระดมทรัพยากร ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส ความโดดเด่น และความต้องการได้รับการสนับสนุนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา หรือการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัด ทั้งนี้เพื่อเผยแพร่และ เป็นตัวอย่างเกี่ยวกับ แนวทางการจัดการศึกษา และกระบวนการดำเนินงานอันจะนำประโยชน์แก่เจ้าอาวาสวัดโดยทั่วไป ได้พิจารณานำไปปฏิบัติเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาทรัพยากรของชาติต่อไป รูปแบบการวิจัย มีวิธีการดังนี้ ๑) การวิจัยเอกสาร โดยศึกษาจากเอกสาร และงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของวัดราชโอรสาราม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัด และแนวคิดในการบริหารการศึกษา ๒) การวิจัยภาคสนาม เป็นการสัมภาษณ์แบบเปิดและไม่ชี้นำ (Non - directed Interview) โดยสัมภาษณ์พระธรรมกิตติวงศ์ เจ้าอาวาสวัดราชโอรสาราม ซึ่ง

รับผิดชอบทางด้านการจัดการศึกษา และหัวหน้างานจริยธรรม ตลอดจนผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายธุรการ โรงเรียนวัดราชโอรส นอกจากนี้มีการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่วัดจัดขึ้นเพื่อการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรม ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๑. วัดราชโอรสารามมีรูปแบบการจัดการศึกษาที่โดดเด่น

๓ ด้านคือ การศาสนศึกษา การเผยแผ่ศาสนาธรรม และการศึกษาสงเคราะห์

ด้านการศาสนศึกษา วัดราชโอรสาราม ได้รับมอบหมายจากคณะสงฆ์ให้เป็น "สำนักเรียน" มีหน้าที่เป็นศูนย์การศึกษาของพระภิกษุ สามเณร ในเขตจอมทองและบริเวณใกล้เคียงมาช้านานแล้ว การดำเนินงานด้านศาสนศึกษาของวัดได้รับการยอมรับอย่างสูง ทั้งนี้เพราะ เจ้าอาวาสทุกรูปในอดีต ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาให้พระภิกษุ สามเณรอย่างสูงและต่อเนื่อง

ปัจจุบันถือว่าเป็น "ยุคทอง" ของวัดราชโอรสาราม ทั้งนี้เพราะท่านเจ้าอาวาสเห็นความสำคัญของการศึกษาด้านปริยัติธรรม ซึ่งถือเป็นหัวใจของการตั้งมั่นสถาพรแห่งพระพุทธศาสนา จึงมีนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับการศึกษาด้านนี้ เช่นการจัดให้มีการศึกษาภาคบังคับของพระภิกษุสามเณรในวัด และการสนับสนุนพระภิกษุ สามเณร ให้ได้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

การเผยแผ่ศาสนาธรรม วัดราชโอรสารามมีกิจกรรมการเผยแผ่ศาสนาธรรมที่สำคัญๆ ได้แก่ ๑) การอบรมพัฒนาจิตใจนักเรียนหรือการเข้าค่ายคุณธรรม ๒) การอบรมพัฒนาจิตสำหรับคนภายนอกทั่วไป ๓) งานฝึกอบรมพระนักเทศน์ และ ๔) การสวดมนต์ประจำ

วันของนักเรียน จะเห็นได้ว่าวัดราชโอรสารามมีการจัดการอบรมให้ความรู้แก่บุคคลครบทุกกลุ่ม ได้แก่ พระภิกษุ เยาวชน และประชาชน โดยทั่วไป โดยที่ท่านเจ้าอาวาสมีนโยบายอย่างชัดเจนว่า วัดต้องเป็นแหล่งให้การศึกษาอบรมความประพฤติ จริยธรรม และพัฒนาจิตใจให้แก่บุคคล ซึ่งหน้าที่และภารกิจนี้มีความสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขมาตรา ๖ ที่ว่าจุดมุ่งหมายของการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม ส่วนกิจกรรมการสอน มุ่งสอนให้เด็กคิดเป็น สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ต่างๆ เมื่อมีปัญหาได้ และมีการใช้สื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยและเหมาะสมกับผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับ มาตรา ๒๔ ที่ว่าควรฝึกกระบวนการคิด การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้ เพื่อการป้องกันปัญหา และส่งเสริมการใช้สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

การศึกษาสงเคราะห์ วัดราชโอรสารามได้ให้การอุปถัมภ์โรงเรียนวัดราชโอรส ทั้งในด้านงบประมาณ และการพัฒนาอาคารสถานที่ การมีส่วนร่วมในการสอนและพัฒนาหลักสูตรธรรมศึกษา วัดราชโอรสได้รับการกล่าวถึงในฐานะเป็นวัดตัวอย่างที่น่าเสนอกระบวนการเสริมสร้างศีลธรรม จริยธรรมที่บูรณาการระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชนอย่างแท้จริง

๒. ยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรม ได้แก่

วัดราชโอรสารามมีปรัชญาและอุดมการณ์ที่ชัดเจนในการ

ผลิตศาสนทายาทและเผยแผ่ศาสนาธรรม เพื่อรักษาพระพุทธศาสนาให้มั่นคง จะเห็นได้จากการที่วัดจัดให้มีการศึกษาและสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรมอย่างต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลานาน และมีกฎของวัดเกี่ยวกับการศึกษาพระปริยัติธรรมภาคบังคับ แก่พระภิกษุและสามเณรในวัด นอกจากนี้ยังมีระเบียบปฏิบัติให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ของโรงเรียนวัดราชโอรสทุกคนต้องสอบธรรมศึกษา ตลอดจนการจัดให้มีหลักสูตรการอบรมพัฒนาจิตต่างๆ ที่ทางวัดจัดให้ผู้สนใจทุกเพศและทุกวัย

วัดเน้นกระบวนการเรียนการสอนที่ให้ "ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด" เพื่อให้ "คิดเป็น" และสามารถนำความรู้และหลักธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้และแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม วัดมีการบูรณาการระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน และชุมชนอย่างเหมาะสม โดยเห็นได้จากการที่วัดให้ความอุปถัมภ์โรงเรียนวัดราชโอรสในทุกด้าน และมีความสัมพันธ์อันดีกับบ้าน และชุมชนในละแวกนั้น ในขณะที่เดียวกันคนในชุมชนนั้น โดยเฉพาะครูและนักเรียนในโรงเรียนวัดราชโอรส เป็นทรัพยากรบุคคลที่เป็นกำลังสำคัญของวัด ที่ให้การสนับสนุน และช่วยเหลืองานวัดในฐานะของชาวพุทธที่ดี ด้วยความสมัครใจและเต็มใจอย่างยิ่ง

วัดให้ความสำคัญเรื่องการนำเอาเทคโนโลยี และสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยมาใช้ ซึ่งเป็นการอำนวยความสะดวกให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยายภาค สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น

๓. ปัจจัยต่างๆ ที่ทำให้การจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมประสบความสำเร็จ มี ๔ ประการ คือ

ความสมบูรณ์แบบในฐานะเป็นศาสนสถานในพระพุทธศาสนา วัดราชโอรสารามเป็นวัดที่มีเกียรติภูมิและประวัติความเป็นมาที่มีความสำคัญ มีรูปแบบสถาปัตยกรรมประยุกต์ผสมผสานศิลปกรรมแบบจีนและศิลปกรรมแบบไทย รวมทั้งเป็นวัดที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้สามารถโน้มน้าวศรัทธาในพระพุทธศาสนาของประชาชนได้ในทางหนึ่ง

ศักยภาพและภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส พระธรรมกิตติวงศ์ ได้รับการยกย่องจากสังคมชาวพุทธ ว่าเป็นนักปราชญ์ ที่ทันสมัยรอบรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม เป็นผู้มีบทบาทอย่างสูงต่อการปฏิรูปการศึกษาของประเทศ ทั้งการศึกษาสำหรับพระภิกษุ สามเณร และการศึกษาสำหรับเยาวชนของชาติ ท่านมีภาวะผู้นำสูง มีวิสัยทัศน์กว้างไกล เคารพครัดพระธรรมวินัย และมีความสามารถในการเขียนและบรรยายธรรมได้ดีจนเป็นที่ยอมรับแก่บุคคลโดยทั่วไป จากการที่ท่านเป็นนักวิชาการ ท่านจึงนำความรู้ต่างๆ มาใช้ในการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม และสนับสนุนการศึกษาทุกๆ ด้านจนประสบความสำเร็จ

การระดมทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรม วัดราชโอรสาราม มีพระภิกษุ สามเณรที่มีความรู้ และความรับผิดชอบสูง สามารถปฏิบัติภารกิจที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดี มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังมีคณาจารย์และนักเรียน จากโรงเรียนวัดราชโอรส กรรมการวัด และชุมชนรอบวัด ที่มีศรัทธาในตัวท่านเจ้าอาวาส เป็นอาสาสมัครที่ช่วยงานวัดอย่างเข้มแข็ง

การบริหารจัดการที่ชัดเจน กล่าวได้ว่าวัดราชโอรสารามมีความพร้อมในด้านกำลังคน งบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ตลอดจนมีการจัดโครงสร้างการบริหารและการมอบหมายงานที่ชัดเจน จึงเอื้อให้การจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมประสบความสำเร็จ

๔. การจัดวัดให้เป็นแหล่งพัฒนาพระวิทยากรด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม วัดราชโอรสารามได้จัดโครงการอบรมพัฒนาจิตใจให้แก่เยาวชนและประชาชนโดยทั่วไป เห็นความสำคัญของพระวิทยากร จึงได้จัดโครงการอบรมคุณภาพพระวิทยากรขึ้น เพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะที่จำเป็น ตลอดจนเทคนิควิธีการต่างๆ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการฝึกอบรมและพัฒนา

๕. ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญมีดังต่อไปนี้

ด้านบุคลากร บุคลากรของวัดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา มีภารกิจมาก ทำให้คุณภาพของพระผู้สอนยังไม่เป็นที่น่าพอใจ เช่น พระบางรูปต้องเรียนด้วย ทำให้ไม่มีเวลาเตรียมการสอน หรือมีเวลาเตรียมสอนน้อย นอกจากนี้ยังไม่มีการพัฒนาให้ความรู้พระสงฆ์เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ทำให้พระที่สอนบางรูปไม่ทราบเทคนิควิธีการสอนที่ทันสมัย นอกจากนี้บุคลากรที่ทำหน้าที่สอนมีน้อย และบางส่วนต้องไปช่วยสอนในโรงเรียนวัดราชโอรสและที่อื่นๆ อีก ทำให้ไม่เพียงพอกับความต้องการ

ด้านอาคารสถานที่ สถานที่เรียนมีห้องเรียนน้อย โดยเฉพาะหากจัดการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเพิ่ม ห้องเรียนจะไม่เพียงพอ

ด้านงบประมาณ ค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษามีไม่เพียงพอ ทำให้ต้องใช้เงินจากด้านอื่นมาสนับสนุน

ด้านการเรียนการสอน คุณสมบัติของผู้เรียนมีภูมิหลังและอายุแตกต่างกัน เช่น สามเณรที่มาจากต่างจังหวัด มีความรู้และทักษะภาษาไทยน้อย บางครั้งต้องมาเรียนใหม่ ๑ ปี ทำให้สามเณรบางรูปเบื่อหน่ายในการเรียน เพราะไม่สามารถปรับตัวเรียนร่วมกับผู้อื่นได้

๗. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

รูปแบบและยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาและเผยแพร่ศาสนธรรมของวัดราชโอรสารามเป็นกระบวนการที่บูรณาการการอบรมระหว่าง บ้าน วัด และโรงเรียน ที่ประสบผลสำเร็จ สมควรเผยแพร่สนับสนุนและประชาสัมพันธ์ให้เป็นต้นแบบแก่วัดอื่นๆ ที่มีบริบทคล้ายคลึงกับวัดราชโอรสาราม

ด้านสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน ในสถานศึกษาควรพัฒนาเพื่อให้ การเรียนการสอนน่าสนใจ เช่น การจัดให้มีห้องจริยศึกษาที่มีไฮเทคทันสมัยที่ทันสมัยเพื่อจูงใจและสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนให้น่าสนใจยิ่งขึ้น

๘. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

กระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ด้านการจัดการศึกษาหลักสูตร จริยศึกษา หลักสูตรธรรมศึกษา และหลักสูตรพระพุทธศาสนาในโรงเรียน ควรให้ความสำคัญและส่งเสริมสนับสนุนให้จัดการเรียนการสอนที่สามารถประสานองค์ความรู้ระหว่างหลักสูตร เพื่อให้สามารถเทียบโอนผลการเรียนได้ เพื่อเป็นการจูงใจให้ผู้เรียนสนใจเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ จากบุคลากรทางศาสนา มากยิ่งขึ้น ในขณะที่เดียวกันรัฐควรส่งเสริมสนับสนุนงบประมาณเพื่อใช้ในการบริหารจัดการตามสัดส่วน ผู้เรียนให้กับแหล่งการเรียนรู้เหล่านั้น

ควรสนับสนุนให้วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม เน้นการสอนหลักธรรมที่ถูกต้อง และนำความรู้ทางพระพุทธศาสนาปรับประยุกต์เข้ากับวิถีชีวิตของคนไทย และเพื่อให้ชาวต่างชาติได้เข้าใจวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนไทยมากยิ่งขึ้น

สถาบันอุดมศึกษาควรจัดหลักสูตร เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับวิทยาการสมัยใหม่ แก่พระภิกษุ สามเณร ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของวัด หรือโรงเรียน ทั้งนี้เพื่อเพิ่มศักยภาพและวิสัยทัศน์ในการปฏิบัติภารกิจเพื่อสงเคราะห์พุทธศาสนิกชนได้ดียิ่งขึ้น

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
กิตติกรรมประกาศ	
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ก
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ หลักการและเหตุผล	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์	๓
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๔ นิยามศัพท์	๕
๑.๕ วิธีดำเนินการวิจัย	๖
๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๗
บทที่ ๒ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	๘
๒.๑ การจัดการศึกษาตามรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติต่างๆ	๘
๒.๒ หลักทั่วไปในการบริหารการศึกษา	๑๘
๒.๓ การฝึกอบรมตามแนวพุทธในหลักไตรสิกขา	๒๑
๒.๔ การจัดการศึกษาของวัดและปัญหาอุปสรรค	๒๒
บทที่ ๓ สภาพการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดราชโอรสาราม	๓๐
๓.๑ สถานะและที่ตั้ง	๓๐
๓.๒ ประวัติวัดราชโอรสาราม	๓๐
๓.๓ สถาปัตยกรรมวัดราชโอรสาราม	๓๒

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
๓.๔ ประวัติเจ้าอาวาส	๓๗
๓.๕ การปฏิบัติตามภารกิจของคณะสงฆ์ ๖ ด้าน	๓๘
๓.๖ โครงสร้างการบริหารของวัด	๔๓
๓.๗ การจัดศาสนศึกษาของวัด	๔๕
๓.๘ การเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัด	๕๑
๓.๙ การประชาสัมพันธ์ของวัด	๕๔
๓.๑๐ การระดมทรัพยากรเพื่อจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรม	๕๔
๓.๑๑ แหล่งการเรียนรู้ของวัด	๕๔
บทที่ ๔ รูปแบบและยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดราชโอรสาราม	๕๖
๔.๑ รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม	๕๖
๔.๒ ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม	๖๗
๔.๓ ปัจจัยที่ทำให้การจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดที่ประสบผลสำเร็จ	๗๑
๔.๔ ปัญหา อุปสรรคในการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม	๗๖
๔.๕ ความต้องการในการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม	๗๗
๔.๖ แผนภูมิรูปแบบและผังมโนทัศน์การจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดราชโอรสาราม	๗๘

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ ๕ สรุปลและข้อเสนอแนะ	๗๙
๕.๑ รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแพร่ศาสนธรรม ของวัดราชโอรสาราม	๗๙
๕.๒ ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาและ การเผยแพร่ศาสนธรรมของวัดราชโอรสาราม	๘๑
๕.๓ ปัจจัยที่ทำให้การจัดการศึกษาและ การเผยแพร่ศาสนธรรมของวัดประสบความสำเร็จ	๘๒
๕.๔ ปัญหา อุปสรรคในการจัดการศึกษาและ การเผยแพร่ศาสนธรรม	๘๔
๕.๕ ความต้องการในการเพิ่มประสิทธิภาพ การจัดการศึกษาและการเผยแพร่ศาสนธรรม ของวัดราชโอรสาราม	๘๕
๕.๖ ข้อเสนอแนะ	๘๕
บรรณานุกรม	๘๗
ภาคผนวก	๘๙

บทที่ ๑

บทนำ

๐๐ ๐๐ ๐๐ ๐๐ ๐๐

๑.๑ หลักการและเหตุผล

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕ ได้ให้ความหมายของการศึกษาว่า การศึกษาคือกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยมีจุดมุ่งหมายว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างมีความสุข

โดยที่กระบวนการเรียนรู้ทางศาสนา เป็นกระบวนการที่สำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ดังกล่าว และ วัดคือหน่วยที่สำคัญที่สุดของพระพุทธศาสนา ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่มีหน้าที่จัดการศึกษาให้บุคคลเกิดความรู้และคุณธรรม (รุ่ง แก้วแดง, ๒๕๔๓) ปัจจุบันวัดได้จัดการศึกษาเป็น ๒ แนว คือ

จัดการศึกษาเพื่อสืบทอดศาสนทายาท และจัดการศึกษาสงเคราะห์ให้แก่เยาวชนและประชาชนทั่วไป โดยการเผยแผ่ศาสนาธรรมก็ถือว่าเป็นการให้การศึกษากลับไปหาประชาชนและเยาวชนทั่วไปอีกประการหนึ่ง

อย่างไรก็ตามจากหนังสือของพระธรรมปิฎก (อ๋างใน รุ่งแก้วแดง, ๒๕๔๓) เรื่อง พระพุทธศาสนากับการพัฒนาคนและสังคม ได้สรุปปัญหาสำคัญๆ ของพระพุทธศาสนาและการจัดการศึกษาไว้ดังนี้ ๑) ปัญหาของสถาบันคือ วัดส่วนมากขาดการพัฒนา ขาดความสัมพันธ์กับชุมชน ตลอดจนขาดกิจกรรมที่สนองความต้องการและชักจูงศรัทธาของคนสมัยใหม่ ๒) ปัญหาเกี่ยวกับศาสนทายาท โดยเฉพาะผู้บวชขาดการเล่าเรียน และขาดการอบรมพระธรรมวินัย ซึ่งเรื่องของการเล่าเรียนและการอบรมเป็นเรื่องของการศึกษาโดยตรง ๓) พุทธศาสนิกชนขาดความรู้และความเข้าใจในเรื่องการศึกษา ด้านพระพุทธศาสนา การเข้าวัดของพุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่เป็นการเข้าวัดเพื่อโชคลาภ และหมกมุ่นในเรื่องไสยศาสตร์ ๔) สังคมไม่ได้นำวิถีทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในการดำรงชีวิต และวิธีการดำเนินชีวิตเป็นไปตามกระแสวัตถุนิยมอย่างวัฒนธรรมตะวันตก ดังนั้นจะเห็นได้ว่าความมุ่งหวังที่จะให้กระบวนการเรียนรู้ทางศาสนา เป็นกระบวนการในการพัฒนาคนในสังคมยังกระทำไม่ได้สมบูรณ์ ทั้งในส่วนตัวสถาบันวัดเอง และวัดในฐานะที่มีหน้าที่จัดการศึกษาให้แก่พระภิกษุสามเณร และการจัดการศึกษาที่พระสงฆ์จัดให้แก่ประชาชนและเยาวชน

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ) เล็งเห็นปัญหาดังกล่าวข้างต้น และให้ความสำคัญอย่างมากกับบทบาทของศาสนาที่มีต่อการศึกษา จึงได้จัดให้มีโครงการ

ศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา โดยได้สนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยเฉพาะกรณี วัดที่สมควรเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติภารกิจ ด้านการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรม ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมสนับสนุนวัดและพระสงฆ์ ที่มีวัตรปฏิบัติในทางสร้างสรรค์ประชาชนและเยาวชนให้เป็นคนดีที่พึงประสงค์ของสังคม มีศักยภาพในการจัดการศึกษาอบรมเพิ่มขึ้น

วัดราชโอรสาราม เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร เป็นวัดหนึ่งที่ได้รับการคัดเลือกจากคณะกรรมการดำเนินงานโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษา และการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพุทธศาสนา ให้เป็นวัดที่มีความโดดเด่นในเรื่องของการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อค้นหารูปแบบและยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดราชโอรสาราม ทั้งด้านนโยบายการบริหารจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม การวางแผน การจัดองค์กร การระดมทรัพยากรภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส รวมทั้งจุดเด่น และความต้องการได้รับการสนับสนุนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา หรือการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัด ทั้งนี้เพื่อเผยแพร่และ เป็นตัวอย่างเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษาและกระบวนการดำเนินงานอันจะนำประโยชน์แก่เจ้าอาวาสวัดโดยทั่วไปได้พิจารณานำไปปฏิบัติเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาทรัพยากรของชาติต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์

๑.๒.๑ เพื่อศึกษารูปแบบและยุทธศาสตร์การจัดการศึกษา และการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดราชโอรสาราม

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาจุดเด่น ปัญหา อุปสรรค ยุทธศาสตร์และแนวทางแก้ไขการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาความต้องการได้รับการส่งเสริมสนับสนุนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดราชโอรสาราม

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้จะศึกษาครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

๑.๓.๑ บริบททั่วไปของวัดราชโอรสาราม ได้แก่ สภาพทั่วไปของวัด ประวัติวัดและเจ้าอาวาส ความเป็นอยู่ของพระภิกษุสามเณรในวัด โดยสังเขป

๑.๓.๒ นโยบายการบริหารจัดการศึกษา การเผยแผ่ศาสนาธรรม กระบวนการเรียนการสอนตามหลักสูตรการสอนที่วัดจัดการศึกษา และจัดกิจกรรมเผยแผ่ศาสนาธรรมย้อนหลัง ๓ ปี

๑.๓.๓ การวางแผน การจัดองค์กร การจัดและการพัฒนาบุคลากร การควบคุมกำกับ ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสวัด

๑.๓.๔ การประชาสัมพันธ์และการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา และการเผยแผ่ศาสนาธรรม ของวัด

๑.๓.๕ ศึกษาประเด็นที่สอดคล้องกับการจัดการศึกษาตามแนวทางการจัดการศึกษาของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕

๑.๓.๖ รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัด

๑.๓.๗ ความต้องการและแนวทางการส่งเสริมสนับสนุน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาของวัด

๑.๓.๘ การจัดทำโครงการส่งเสริมสนับสนุนการศึกษา และเผยแผ่ศาสนาธรรม ๑ โครงการ

๑.๔ นิยามศัพท์

๑.๔.๑ การจัดการศึกษาของวัด หมายถึง การจัดการศึกษาของวัด ๒ รูปแบบ คือ การจัดการศึกษาของวัดให้แก่พระสงฆ์ สามเณร เรียก การศาสนศึกษาหรือการศึกษาพระปริยัติธรรม และการจัดการศึกษาสงเคราะห์แก่เยาวชนและประชาชนทั่วไป ทั้งนี้อาจจัดในวัด โรงเรียนสังกัดวัด หรือส่งพระสงฆ์ บุคลากรไปสอนยังสถานศึกษา สำนักเรียน หรือหน่วยงานอื่น

๑.๔.๒ การศาสนศึกษา หรือการศึกษาพระปริยัติธรรม หมายถึง การจัดการศึกษาที่คณะสงฆ์และวัดจัดให้แก่พระสงฆ์ สามเณร ได้แก่ การศึกษาตามหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลีและการศึกษาตามหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และหมายรวมถึง หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาที่กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ จัดตั้งขึ้นถวายความรู้แก่พระภิกษุสามเณรที่ประสงค์จะเรียนรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม โดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคมด้วย

๑.๔.๓ การเผยแผ่ศาสนา หมายถึง การนำศาสนาธรรมของพระพุทธเจ้าสู่ปวงชน โดยใช้รูปแบบและวิธีการต่างๆ เช่น โดยการเทศนาสั่งสอนผ่านสื่อต่างๆ หรือเทศนาภายในวัดหรือส่งพระสงฆ์ สามเณร และบุคลากร ไปสอนหรือเผยแผ่ศาสนาธรรมยังสถานที่ต่างๆ

การฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้น การแต่งหนังสือและผลิตเอกสารสิ่งพิมพ์ เพื่อการเผยแผ่ศาสนาธรรม ที่ไม่ขัดหรือแย้งกับหลักศาสนบัญญัติ กฎ ระเบียบของพระพุทธศาสนา

๑.๔.๔ รูปแบบ หมายถึง ลักษณะการบริหารและดำเนินงาน ในการจัดการศึกษา และการเผยแผ่ศาสนาธรรม ที่ประกอบด้วยปัจจัย ได้แก่ บุคลากร ทรัพยากร อาคารสถานที่ และกระบวนการดำเนินงาน ของวัด ที่ทำให้วัดนั้นๆ ประสบผลสำเร็จจนได้รับการยกย่องและ เป็นที่ยอมรับของสังคม

๑.๕ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีการศึกษาโดยวิธีการดังนี้

๑.๕.๑ การวิจัยเอกสาร ได้ทำการศึกษาแนวคิด เอกสาร และ งานวิจัยต่างๆ ดังนี้

๑.๕.๑.๑ เอกสารและงานวิจัย ที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษา ของวัดราชโอรสาราม

๑.๕.๑.๒ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕ ในประเด็น ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัด

๑.๕.๑.๓ แนวคิดในการบริหารการศึกษา

๑.๕.๒ การวิจัยภาคสนาม

๑.๕.๒.๑ การสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นการสัมภาษณ์แบบ เปิดและไม่ชี้นำ (Non – directed Interview) โดยสัมภาษณ์เจ้าอาวาส วัดราชโอรสาราม (พระธรรมกิตติวงศ์) และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการ

จัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัด ได้แก่ พระครูโสภิตธรรม รังสี พระมหาสุวรรณ จันทโร อาจารย์สมบุญ อสุณี ณ อยุธยา ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายธุรการโรงเรียนวัดราชโอรส อาจารย์นิภา เหมสกุล หัวหน้างานจริยธรรม โรงเรียนวัดราชโอรส

๑.๕.๒.๒ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในกิจกรรม ต่าง ๆ ที่วัดจัดขึ้นเพื่อการเผยแผ่ศาสนาธรรม

๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๖.๑ ทราบรูปแบบและยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาและการ เผยแผ่ศาสนาของวัดราชโอรสาราม

๑.๖.๒ ทราบวิธีการบริหารการจัดการศึกษา และปัจจัยที่ส่งเสริม ให้การจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดประสบความสำเร็จ

๑.๖.๓ ได้ข้อเสนอแนะและแนวทางในการพัฒนาการ ดำเนินการด้านการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม

บทที่ ๒

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

๐ ๐ ๐ ๐ ๐

การวิจัยนี้มุ่งศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดราชโอรสาราม ซึ่งมีการดำเนินงานทั้ง ๒ ส่วน คือการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมและการเผยแผ่ศาสนาธรรม และยังศึกษาประเด็นที่สอดคล้องกับการจัดการศึกษา ตามแนวทางการจัดการศึกษาของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ในบทนี้จึงเป็นการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีต่างๆที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วยการจัดการศึกษาตามรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ และการจัดการศึกษาของวัด รวมถึงปัญหาและอุปสรรค

๒.๑ การจัดการศึกษาตามรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติต่างๆ

เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตามที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.

๒๕๔๕ ทั้งนี้ คัดเฉพาะเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของวัด มีดังนี้

๒.๑.๑ เนื้อหาเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติต่างๆ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ มีเนื้อหาทั่วไปเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาดังนี้

มาตรา ๘๑

กำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ชัดเจนว่า การจัดการศึกษาอบรมต้องให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้กำหนดภารกิจของมหาเถรสมาคมและวัดไว้ ๖ ด้าน ดังนี้

๑. งานศาสนศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาปริยัติธรรมและการศึกษาอื่นๆอันสมควรแก่สมณะ ประกอบด้วยการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี และพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

๒. งานศึกษาสงเคราะห์ เป็นการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนทั่วไป ประกอบด้วย ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ภายในวัด และโรงเรียนราษฎร์สงเคราะห์ที่วัดสนับสนุน

๓. งานเผยแผ่ศาสนาธรรม เป็นการเผยแผ่ศาสนาธรรม ประกอบด้วย โครงการปฏิบัติสืบเนื่อง ได้แก่ หน่วยอบรมประชาชน ประจำตำบล การอบรมจริยธรรมนักเรียน ข้าราชการ และประชาชน การอบรมครูจริยศึกษา การส่งเสริมหน่วยเผยแผ่ศีลธรรม การส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ งานพระจริยนิเทศก์ และงานพระธรรมทูต และโครงการเฉพาะกิจ ปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล เช่น โครงการอุทยานการศึกษา โครงการสวนสมุนไพรในวัด โครงการลานวัด ลานใจ ลานกีฬา เป็นต้น

๔. งานสาธารณสงเคราะห์ เป็นงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์ชุมชนและสังคม เช่น การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน และอุปสมบทพระภิกษุ การสงเคราะห์วัดที่ประสบภัยและขาดแคลน หรือให้สถานที่จัดประชุมอบรมด้านอาชีพ การสร้างสาธารณะสมบัติ การออมทรัพย์ เป็นต้น

๕. งานสาธารณูปการ เป็นงานเกี่ยวกับการพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของวัด

๖. งานปกครองสงฆ์

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๒

มาตรา ๖

จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

สถานศึกษา คือ สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้ วิทยาลัย สถาบัน มหาวิทยาลัย หน่วยงานการศึกษา หรือหน่วยงานอื่นของรัฐหรือของเอกชน ที่มีอำนาจหน้าที่หรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา

มาตรา ๑๒

นอกเหนือจากรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแล้ว ให้บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

มาตรา ๑๕

การจัดการศึกษามีสามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

๑. การศึกษาในระบบ เป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน

๒. การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

๓. การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อมและโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือ

แหล่งความรู้อื่นๆ

สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ และให้มีการเทียบโอนผลการเรียนที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกัน หรือต่างรูปแบบได้ ไม่ว่าจะเป็นผลการเรียนจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งจากการเรียนรู้นอกระบบ ตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพ หรือจากประสบการณ์การทำงาน

มาตรา ๑๘

ศูนย์การเรียนรู้ ได้แก่ สถานที่เรียนที่หน่วยงานจัดการศึกษานอกโรงเรียน บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ โรงพยาบาล สถาบันทางการแพทย์ สถานสงเคราะห์ และสถาบันสังคมอื่นเป็นผู้จัด

มาตรา ๒๒

การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

มาตรา ๒๔

การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้

๑. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่าง

บุคคล

๒. ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

๓. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

๔. จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกันรวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

๕. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ

๖. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

มาตรา ๕๘

ให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยเป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา บริจาคทรัพย์สินและ

ทรัพยากรอื่นให้แก่สถานศึกษา และการมีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความเหมาะสมและความจำเป็น

ทั้งนี้ ให้รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งเสริมและให้แรงจูงใจในการระดมทรัพยากรดังกล่าว โดยการสนับสนุน การอุดหนุนและใช้มาตรการลดหย่อนหรือยกเว้นภาษี ตามความเหมาะสมและความจำเป็น ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

ตารางสรุปการวิเคราะห์การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๕

ความหมาย		
กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต		
๑)	เป้าหมาย: มนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้ง	ขอบเขตเนื้อหา
	๑) ร่างกาย	๑) ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม
	๒) จิตใจ	๒) ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งการรักษาระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม
	๓)สติปัญญา	๓) ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา
	๔) ความรู้และคุณธรรม	๔) ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง
	๕) จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต	๕) ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข
	๖) ความสามารถในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข	

๒)	รูปแบบ		
	๑) การศึกษาในระบบ	๒) การศึกษานอกระบบ	๓) การศึกษาตามอัธยาศัย
๓)	หลักการทั่วไปในการจัดการศึกษา ๑) ควรเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ๒) ควรให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ๓) ควรมีการพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง	แนวทางการจัดการศึกษา ๑) ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ๒) ถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ๓) กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ	แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ ๑) จัดให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนแต่ละคน ๒) ฝึกทักษะการคิด และการประยุกต์ความรู้ ๓) ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงและสามารถเรียนรู้ได้เอง ๔) ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ไว้ในทุกวิชา ๕) ส่งเสริมสนับสนุนผู้สอนในการจัดบรรยากาศ การใช้สื่อการเรียนการสอน การทำวิจัยร่วมเรียนรู้ไปพร้อมผู้เรียน ๖) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชน ๗) ประเมินผู้เรียนจากพัฒนาการของผู้เรียนและความประพฤติ ควบคู่ไปกับการทดสอบ

๒.๑.๒ การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด

การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๕ คือ การให้ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด นอกจากนี้ ศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (๒๕๔๓: ๓) ได้ให้ความหมาย "ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด" ว่าหมายถึง การดำเนินการใดๆ ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้คำนึงถึงประโยชน์ของผู้เรียนมากที่สุด โดยยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนได้ และศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน (พ.ศ.ร.) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (๒๕๔๑: ๓-๔ อ้างใน ศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๓: ๑๐) ได้พัฒนาตัวบ่งชี้การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด เมื่อใดก็ตามที่การเรียนรู้หรือการสอนมีองค์ประกอบตามตัวบ่งชี้เหล่านี้ เมื่อนั้นได้เกิดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดแล้ว

๑. มีประสบการณ์ตรงสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๒. ฝึกปฏิบัติจนค้นพบความถนัดและวิธีการของตนเอง

๓. ทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนการเรียนรู้จากกลุ่ม

๔. ฝึกคิดอย่างหลากหลายและสร้างสรรค์ จินตนาการ ตลอดจนได้แสดงออกอย่างชัดเจนและมีเหตุผล

๕. ได้รับการเสริมแรงให้ค้นหาคำตอบแก้ปัญหาทั้งด้วยตนเอง และร่วมด้วยช่วยกัน

๖. ได้ฝึกค้น รวบรวมข้อมูลและสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง

๗. เลือกทำกิจกรรมตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจของตนเองอย่างมีความสุข

๘. ฝึกตนเองให้มีวินัยและรับผิดชอบในการทำงาน

๙. ฝึกประเมิน ปรับปรุงตนเองและยอมรับผู้อื่น ตลอดจนสนใจใฝ่หาความรู้อย่างต่อเนื่อง

ตัวบ่งชี้การสอนของครู

๑. เตรียมการสอนทั้งเนื้อหาและวิธีการ

๒. จัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ปลูกเร้า จูงใจ และเสริมแรงให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

๓. เอาใจใส่ผู้เรียนเป็นรายบุคคล และแสดงความเมตตาต่อผู้เรียนอย่างทั่วถึง

๔. จัดกิจกรรมและสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้แสดงออกและคิดอย่างสร้างสรรค์

๕. ส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกคิด ฝึกทำ และฝึกปรับปรุงตนเอง

๖. ส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม พร้อมทั้งสังเกตส่วนดีและปรับปรุงส่วนด้อยของผู้เรียน

๗. ใช้สื่อการสอนเพื่อฝึกการคิด การแก้ปัญหาและการค้นพบความรู้

๘. ใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเชื่อมโยงประสบการณ์กับชีวิตจริง

๙. ฝึกฝนกิริยามารยาทและวินัยตามวิถีวัฒนธรรมไทย

๑๐. สังเกตและประเมินพัฒนาการของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง (ศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๓: ๑๐-๑๑)

๒.๒. หลักทั่วไปในการบริหารการศึกษา

หลักทั่วไปในการบริหารการศึกษา เฉพาะด้านหลักการบริหารโรงเรียน ดังที่ รุ่ง แก้วแดง(๒๕๔๓) ชี้ว่าภารกิจของวัดในฐานะของสถานศึกษา ศูนย์การเรียนรู้ หรือแหล่งการเรียนรู้ ต้องทำภารกิจคล้ายโรงเรียน เพียงแต่ว่ากลุ่มเป้าหมายผู้เรียนของวัดไม่ได้จำกัดแค่กับเด็กและเยาวชนที่เป็นฆราวาสเท่านั้น โดยสามารถแบ่งกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวได้ ๓ กลุ่มคือ

๑. พระภิกษุสามเณร
๒. เด็กและเยาวชน
๓. ประชาชนทั่วไป

การบริหารการศึกษา

การบริหาร คือ กิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ร่วมกันกำหนดโดยใช้กระบวนการอย่างมีระเบียบและใช้ทรัพยากรตลอดจนเทคนิคต่างๆ อย่างเหมาะสม (สมศักดิ์ คงเที่ยง, ๒๕๔๒: ๑)

ปัจจัยสำคัญของการบริหาร

ปัจจัยสำคัญของการบริหารประกอบด้วย ๔M ดังมีรายละเอียดดังนี้ (สมศักดิ์ คงเที่ยง, ๒๕๔๒: ๒)

๑. Man	หมายถึง	กำลังคน
๒. Money	หมายถึง	งบประมาณ
๓. Material	หมายถึง	วัสดุครุภัณฑ์ต่างๆ
๔. Management	หมายถึง	การจัดการบริหาร

กระบวนการบริหารการศึกษา

กระบวนการบริหารการศึกษาประกอบด้วย "PODCORB" ดังมีรายละเอียดดังนี้ (เรื่องเดิม: ๒-๓)

๑. Planning หรือ การวางแผน หมายถึง การกำหนดงานวัตถุประสงค์การปฏิบัติงาน และวิธีการปฏิบัติงาน ก่อนที่จะมีการปฏิบัติจริง

๒. Organizing หรือ การจัดรูปโครงสร้าง หมายถึง การกำหนดหน้าที่ของบุคคล หรือหน่วยงานต่างๆ รวมถึงวิธีติดต่อประสานงานระหว่างกัน

๓. Directing หรือ การวินิจฉัยสั่งการ หมายถึง การสั่งการหลังจากการพิจารณา และติดตามผลการปฏิบัติ

๔. Co-ordinating หรือ การประสานงาน หมายถึง การสร้างความร่วมมือระหว่างบุคคลในตำแหน่งต่างๆ หรือหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

๕. Reporting หรือ การรายงาน หมายถึง การแจ้งให้ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบต่างๆ ทั้งผู้บังคับบัญชา และผู้ใต้บังคับบัญชา ทราบความเคลื่อนไหว ความเป็นไป หรือความก้าวหน้าในการทำงาน ภายในหน่วยงาน

๖. Budgeting หรือ การจัดทำงบประมาณ หมายถึง การทำโครงการจัดสรรงบประมาณ การทำบัญชี และการควบคุมการใช้จ่ายให้รอบคอบรัดกุม

ทักษะที่สำคัญของผู้บริหาร

ผู้บริหารควรมีทักษะดังต่อไปนี้ (เรื่องเดิม: ๓-๔)

๑. ทักษะทางคตินิยม (Conceptual skill) ผู้บริหารต้องเข้าใจปรัชญา อุดมการณ์ ปณิธาน และโครงสร้างของหน่วยงานของตน รวมถึงความสัมพันธ์ที่หน่วยงานมีต่อหน่วยงานอื่นๆ หรือส่วนอื่นๆ ในสังคม ผู้บริหารต้องมีความรู้รอบตัว มีโลกทัศน์กว้าง และมีวิสัยทัศน์

๒. ทักษะทางมนุษยสัมพันธ์ (Human skill) ผู้บริหารต้องสามารถทำงานร่วมกับบุคคลหลากหลายประเภท เพื่อบรรลุเป้าหมายในการปฏิบัติงาน

๓. ทักษะทางเทคนิค (Technical skill) ผู้บริหารต้องสามารถทำงานในส่วนที่ต้องอาศัยความรู้เฉพาะด้านการบริหารงาน

ความเป็นผู้นำ

บุคคลเป็นผู้บริหารได้ด้วยตำแหน่ง ในขณะที่บุคคลเป็นผู้นำได้ด้วยความสามารถในการจูงใจให้คนร่วมมือปฏิบัติงาน สามารถทำให้คนศรัทธาและเชื่อถือในความสามารถ ทั้งนี้ ผู้ที่มีความสามารถดังกล่าวอาจจะมีตำแหน่งใดๆ เลยก็ได้ (เรื่องเดิม: ๕) ผู้บริหารโรงเรียนที่เป็นผู้นำควรมีลักษณะดังนี้ (เรื่องเดิม: ๘)

๑. มีความคิดริเริ่มงานใหม่

๒. เป็นนักปรับปรุง

๓. ให้กำลังใจเพื่อนร่วมงาน

๔. ให้การช่วยเหลือ

๕. สื่อสารได้มีประสิทธิภาพ

๖. เป็นผู้ประสานงานที่ดี

๗. เข้ากับสังคมได้เป็นอย่างดี

๘. เป็นนักเปลี่ยนแปลง

๙. เป็นแบบอย่างมาตรฐานการประพฤติให้แก่ผู้อื่น

๒.๓ การฝึกอบรมตามแนวพุทธในหลักไตรสิกขา

ไตรสิกขา แปลว่า สิกขา ๓ คำว่า สิกขา แปลว่า การศึกษา การสำเหนียก การฝึก การฝึกปรีถ การฝึกอบรม ฉะนั้น ไตรสิกขา คือ ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับการฝึกอบรมทางกาย วาจา จิตใจ และปัญญาให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป (พระเทพเวที ๒๕๓๒: ๖๐๓) ไตรสิกขาเป็นกระบวนการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาบุคคลทางพุทธศาสนา ประกอบด้วย การฝึกอบรมทั้งการฝึกฝนพฤติกรรมภายนอก และการฝึกฝนพฤติกรรมภายใน กล่าวคือ ไตรสิกขา ประกอบด้วย กระบวนการฝึกอบรม ๓ ประการ ดังนี้คือ

ประการแรก คือ อธิศีลสิกขา เป็นการฝึกอบรมในด้านความประพฤติระเบียบวินัย ให้มีสุจริตทางกาย วาจา และอาชีวะ (Training in Higher Morality) โดยสาระสำคัญของอธิศีล คือ เพื่อการดำรงตนอยู่ด้วยดี มีชีวิตที่เกื้อกูลท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่ตนมีส่วนช่วยสร้างสรรค์รักษาให้เอื้ออำนวยแก่การมีชีวิตที่ดีร่วมกัน เป็นพื้นฐาน

ที่ดีสำหรับการพัฒนาคุณภาพจิตและการเจริญปัญญา

ประการที่สอง คือ อธิจิตตสิกขา เป็นการฝึกอบรมทางจิตใจ การปลุกฝังคุณธรรม สร้างเสริมคุณภาพจิตและรู้จักใช้ความสามารถ ในกระบวนสมาธิ (Training in Higher Mentality or Mental Discipline) โดยสาระสำคัญของอธิจิตต์ คือ เพื่อการพัฒนาคุณภาพจิตหรือการปรับปรุงจิตให้มีคุณภาพและสมรรถภาพสูง ซึ่งเอื้อแก่ การมีชีวิตที่ดีงามและพร้อมที่จะใช้งานในทางปัญญาอย่างได้ผลดีที่สุด

ประการที่สาม คือ อธิปัญญาสิกขา เป็นการฝึกอบรมทางปัญญา อย่างสูง ทำให้เกิดความรู้แจ้งที่สามารถชำระจิตให้บริสุทธิ์หลุดพ้น เป็นอิสระโดยสมบูรณ์ (Training in Higher Wisdom) โดยสาระสำคัญของอธิปัญญา คือ การมองดูรู้จักและเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทัน ธรรมดา ของสังขารธรรมทั้งหลายที่ทำให้เป็นอยู่ และทำการต่าง ๆ ด้วยปัญญา คือ รู้จักวางใจ วางท่าที และปฏิบัติ ต่อโลกและชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ในทางที่เป็นไปเพื่อ ประโยชน์สุข มีจิตใจผ่องใส เป็นอิสระเสรี และสดชื่นเบิกบาน

กระบวนการฝึกอบรมทั้งสามประการนี้จะเป็นปัจจัยสนับสนุน กันและกันในการทำให้พฤติกรรมภายนอกและภายในของบุคคลต่าง พัฒนาไปด้วยกันจนบรรลุจุดมุ่งหมายสูงสุด คือ ความปลอดทุกข์ หรือความหลุดพ้นได้ (พระเทพเวที ๒๕๓๒: ๖๐๓-๖๐๔)

๒.๔ การจัดการศึกษาของวัดและปัญหาอุปสรรค

การจัดการศึกษาของวัดแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท กล่าวคือ

๑. การจัดการศึกษาเพื่อพระสงฆ์ มีชื่อเรียกอีกอย่างว่า "ศาสนศึกษา" หรือ "พระปริยัติธรรม" ประกอบด้วย ๓ หลักสูตร ได้แก่

๑.๑ หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรม

๑.๒ หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกบาลี

๑.๓ หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

๒. การจัดการศึกษาเพื่อฆราวาส มีชื่อเรียกอีกอย่างว่า "การศึกษา สงเคราะห์" ประกอบด้วยการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ได้แก่

๒.๑ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ภายในวัด

๒.๒ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

๒.๓ ธรรมศึกษา

๒.๔ โรงเรียนการกุศลของวัด

(พิศมัย แฝงนุเคราะห์, ๒๕๔๓: ๑-๒)

ทั้งนี้ วัดยังอาจเป็นแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัยด้วยการจัดงาน เผยแผ่ศาสนาธรรมและงานสงเคราะห์บุคคลทั่วไป (เรื่องเดิม: ๓) ซึ่งแบ่งได้สองลักษณะ

๑. โครงการปฏิบัติสืบเนื่อง ได้แก่

- หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.)
- การอบรมจริยธรรมนักเรียน ข้าราชการ และประชาชน
- การอบรมครูจริยศึกษา
- การส่งเสริมหน่วยเผยแผ่ศีลธรรม
- การส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ (นวกะ)
- งานพระจริยนิเทศก์

□ งานพระธรรมทูต

(พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ อ้างใน ดร.ณิ ญาณวัฒนา และคณะ, ๒๕๔๔: ๑๓- ๑๔)

๒. โครงการปฏิบัติเฉพาะกิจ เช่น การอบรมเยาวชนภาคฤดูร้อน การบรรพชาเยาวชนภาคฤดูร้อน (พิศมัย แฝงนุเคราะห์, ๒๕๔๓: ๓) หรือโครงการที่จัดตามนโยบายรัฐภายในขอบเขตศักยภาพของวัด เช่น โครงการอุทยานการศึกษา โครงการสวนสมุนไพรในวัด โครงการลาน-วัด ลานใจ ลานกีฬา (ดร.ณิ ญาณวัฒนา และคณะ, ๒๕๔๔: ๑๔)

๒.๔.๑ การจัดการศึกษาเพื่อพระสงฆ์ (ศาสนศึกษา)

การจัดการศึกษาเพื่อพระสงฆ์ของวัดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัยมีรายละเอียดและปัญหาสรุปได้ดังนี้

รายละเอียดเกี่ยวกับหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรม และแผนกบาลี

หัวข้อ	รายละเอียด	
วัตถุประสงค์	เสริมสร้างภิกษุสามเณรให้เป็นศาสนทายาทที่ดี มีคุณธรรม สามารถธำรงรักษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนา	
หลักสูตร	พระปริยัติธรรม แผนกธรรม	พระปริยัติธรรม แผนกบาลี
	กำหนดเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ประกอบด้วย - นักธรรมตรี- ผู้สอบได้ชั้นนี้จึงจะมีสิทธิสอบประโยค ๑-๒ และ ป.ธ.๓ ประโยค - นักธรรมโท - ผู้สอบได้ชั้นนี้จึงจะมีสิทธิสอบ ป.ธ.๔-๖ ประโยค	- บาลีประโยค ๑-๒ (ประโยค ๑-๒) - เปรียญธรรม ๓ ประโยค (ป.ธ.๓)- เทียบเท่า ม.๓ - เปรียญธรรม ๔ ประโยค (ป.ธ.๔) - เปรียญธรรม ๕ ประโยค (ป.ธ.๕)- เทียบเท่า ม.๖ - เปรียญธรรม ๖ ประโยค (ป.ธ.๖) - เปรียญธรรม ๗ ประโยค (ป.ธ.๗)

หัวข้อ	รายละเอียด	
	- นักธรรมเอก - ผู้สอบได้ชั้นนี้จึงจะมีสิทธิสอบ ป.ธ.๗-๙ ประโยค (วิชาที่นักธรรมแต่ละชั้นเรียนประกอบด้วย วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม ธรรมวิภาค พุทธประวัติ และวินัยบัญญัติ)	- เปรียญธรรม ๘ ประโยค (ป.ธ.๘) - เปรียญธรรม ๙ ประโยค (ป.ธ.๙) มีวุฒิปริญญาตรี
สถานศึกษา	สำนักเรียน - วัดที่มหาเถรสมาคมอนุญาตให้จัดตั้งเป็นสถานศึกษาพระปริยัติธรรมอย่างเป็นทางการ กำหนดให้จังหวัดหนึ่งเป็น ๑ สำนักเรียน สำนักศึกษา หรือ สำนักศาสนศึกษา - วัดที่ยังไม่ได้รับอนุญาตจากมหาเถรสมาคมอย่างเป็นทางการ	
ผู้สอน	- ไม่มีการสอบบรรจุ ไม่ต้องมีวุฒิทางครู - ค่าตอบแทนแตกต่างกันตามสำนัก	
ผู้เรียน	ภิกษุสามเณร	
งบประมาณ	ได้รับการจัดสรรจากหมวดเงินอุดหนุน ของกรมการศาสนา คิดจากจำนวนผู้เข้าสอบจริงตามบัญชีส่งเข้าสอบของแม่กองธรรม และแม่กองบาลี	

หัวข้อ	รายละเอียด	
การจัดการเรียนการสอน	- เวลาเรียนไม่น้อยกว่า ๓๐๐ ชั่วโมงต่อปี ปกติเรียนตั้งแต่เวลา ๐๘.๔๕-๑๐.๔๕ น. และ ๑๓.๐๐- ๑๖.๓๐ น. - มีสามภาคเรียน คือ ภาควิชาชะ ภาคพรรษา และ ภาคปวารณา - หลักสูตรการเรียนการสอน ก)ใช้ท่องจำและทำความเข้าใจจากหนังสือเรียน ระดับชั้นไวยากรณ์ ข)ใช้การแปลจากไทยเป็นบาลี และบาลีเป็นไทย ค)เนื้อหาเป็นความรู้จากพระไตรปิฎก	
การวัดและประเมินผล	- แผนกบาลี แยกการสอบเป็น ๒ ครั้ง ได้แก่ ก)สอบชั้น ป.ธ. ๖-๙ ประโยค จัดเฉพาะในกรุงเทพฯ ข)สอบชั้นประโยค ๑-๒ ถึงชั้นประโยค ป.ธ. ๕ จัดทั้งในกรุงเทพฯและต่างจังหวัด - ข้อสอบใช้ข้อสอบส่วนกลาง โดยแม่กองบาลีและแม่กองธรรม - ผู้ตรวจคือแม่กองบาลี แม่กองธรรม	

(พิศมัย แฝงนุเคราะห์, ๒๕๔๓: ๕- ๑๓)

ปัญหาการจัดการศึกษาของหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนธรรม และแผนบาลี

หัวข้อ	รายละเอียด
ด้านการบริหารจัดการ	- การบริหารจัดการด้านต่างๆ เช่น งบประมาณ อาคารสถานที่ การบรรจุผู้สอน การจัดตารางสอน การบริการภัตตาหารและที่พัก ล้วนอยู่ในความรับผิดชอบของวัดที่จัดการศึกษาทั้งสิ้น อีกทั้งการสนับสนุนด้านงบประมาณจากรัฐไม่เพียงพอ การดำเนินงานต่างๆ จึงต้องพึ่งพากำลังของเจ้าอาวาสเป็นสำคัญ ทำให้สำนักเรียนขาดความมั่นคง - มีเป้าหมายการจัดการศึกษา สองทาง กล่าวคือ มุ่งผลิตศาสนทายาท และมุ่งจัดการศึกษาแบบฆราวาส
ด้านหลักสูตรการเรียนการสอน	หลักสูตร - ไม่มีการปรับปรุงหลักสูตรที่ใช้มานาน การจัดการเรียนการสอน - รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแตกต่างไปตามวัด ไม่มีมาตรฐานกลาง - เน้นการท่องจำ - การสอนเป็นลักษณะพี่สอนน้อง - พื้นฐานความรู้ของผู้เรียนยังมีความแตกต่างกันทั้งคุณวุฒิและวัยวุฒิ - มักจะเรียนรวมเป็นชั้นใหญ่ ผู้เรียน - ลดปริมาณลง เนื่องจากความยากของการเรียนและการวัดผล ผู้สอน - ผู้สอนที่มีคุณภาพยังไม่เพียงพอ สื่อการเรียนการสอน - ขาดการปรับปรุงและส่งเสริมให้หลากหลาย ปัจจุบันยังใช้แต่หนังสือเก่าอาคารสถานที่ - บางสำนักยังไม่สามารถจัดให้เอื้อต่อการเรียนรู้
ด้านการวัดผลการศึกษา	- วัดผลแยกรายวิชา หากไม่ผ่านเพียงวิชาเดียวถือว่าสอบตก - เกณฑ์ให้คะแนนเคร่งครัด เน้นการหาที่ผิด - การตรวจข้อสอบคะแนนขึ้นกับผู้ตรวจแต่ละคน

หัวข้อ	รายละเอียด
	- ผู้สอนไม่ใช่คนออกข้อสอบ - ข้อสอบเน้นความจำ มากกว่าพัฒนาการของผู้เรียน และไม่เหมาะกับวัยผู้เรียน - ระบบการติดตามผล และการนิเทศการศึกษาควรปรับปรุง - ร่วมมือระหว่างสำนักเรียนยังมีน้อย

(พิศมัย แพนงูเคราะห์, ๒๕๕๓: ๑๓- ๑๖)

รายละเอียดเกี่ยวกับหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

หัวข้อ	รายละเอียด
วัตถุประสงค์หลักสูตร	เพื่อให้โอกาสพระสงฆ์ศึกษาพระปริยัติธรรมควบคู่กับวิชาสามัญ ใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาทั้งตอนต้นและปลายของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีวิชาพระพุทธศาสนา (ศาสนปฏิบัติ ภาษบาลี และธรรมวินัย) เป็นวิชาบังคับแก่นหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาประกอบด้วย - หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วัตถุประสงค์: เพื่อให้พระภิกษุสามเณรพัฒนาตน ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย เป็นศาสนทายาทที่ดี และนำความรู้จากการศึกษาไปพัฒนาสังคมตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข - หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย วัตถุประสงค์: เพื่อให้พระภิกษุสามเณรปฏิบัติตามพระวินัย สามารถนำความรู้จากการศึกษาค้นคว้าวิทยาการทางพระพุทธศาสนาไปพัฒนาสังคมตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ตามสมควรแก่สมณวิสัย
สถานศึกษา	โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จัดขึ้นในวัด ที่ธรณีสงฆ์ หรือที่ดินของมูลนิธิทางพระพุทธศาสนา
ผู้เรียน	ภิกษุสามเณร
ผู้สอน	ภิกษุสามเณร หรือคฤหัสถ์เพศชาย อายุไม่ต่ำกว่า ๒๐ ปี และมีความรู้เพียงพอ

หัวข้อ	รายละเอียด
งบประมาณ การบริหาร การศึกษา	กรมการศาสนาเป็นผู้รับผิดชอบดูแลและประสานงานให้วัด - อยู่ภายใต้การดูแลของหน่วยงานนโยบายต่อไปนี้ สภาการศึกษาของคณะสงฆ์ กรมการศาสนา สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด และศูนย์ครูพระปริยัตินเทศก์ ประจำจังหวัด (ปัจจุบัน กรมการศาสนา สังกัดกระทรวงวัฒนธรรมและ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด ได้ยุบเลิกไปตามระเบียบว่าด้วยการบริหาร จัดการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๔๗ และไม่มีหน้าที่ด้านนี้) - ได้รับการสนับสนุนทางวิชาการจากหน่วยงานสนับสนุนต่อไปนี้ กลุ่มโรงเรียน หน่วยศึกษานิเทศก์ สังกัดกรมสามัญศึกษา กรมการศึกษานอกโรงเรียน
การจัดการเรียน การสอน และ การวัดและ ประเมินผล	- ใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และปลาย พ.ศ. ๒๕๓๔ - ใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการเรียนตาม หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๕๓๔

(พิศมัย แพนงูเคราะห์, ๒๕๔๓: ๑๘- ๒๑)

ปัญหาการจัดการศึกษาของหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ

หัวข้อ	รายละเอียด
ด้านการบริหาร จัดการ	- การบริหารได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานนโยบาย ไม่เพียงพอต่อการบริหาร จัดการ รวมทั้งการประสานงานกับหน่วยสนับสนุนไม่ต่อเนื่อง - ผู้บริหารขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหาร และการสร้างความสัมพันธ์กับ ชุมชน - โรงเรียนพระปริยัติธรรมศึกษา แผนกสามัญ แต่ละแห่ง ได้รับเงินสนับสนุน ไม่เท่ากัน และมีประสิทธิภาพการบริหารจัดการไม่เท่ากัน ขึ้นกับเจ้าอาวาส วัดแต่ละแห่ง - ไม่มีการแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจนระหว่างหน่วยงานสนับสนุนในการจัดทำ แผนพัฒนาการศึกษาและการบริหารการศึกษาให้สงฆ์ - งบประมาณจากกรมการศาสนาไม่เพียงพอ งบประมาณส่วนใหญ่ที่จัดสรร ให้จะเป็นไปเพื่อการบูรณะและพัฒนาวัด มากกว่าสนับสนุนการศึกษา

หัวข้อ	รายละเอียด
ด้านหลักสูตร การเรียน การสอน	หลักสูตร เนื้อหาส่วนหนึ่งซ้ำซ้อนกับหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และบาลี การจัดการเรียนการสอน - สอนแบบบรรยายเป็นหลัก - เน้นความรู้จากตำราและการท่องจำ - วิธีการสอนขึ้นอยู่กับเทคนิควิธีของผู้สอน ผู้เรียน - ผู้จบการศึกษาต้องใช้เวลาในการปรับตัวเข้ากับสังคมฆราวาส เพื่อให้สามารถ ใช้ศักยภาพจากการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคม ผู้สอน - ขาดแคลนผู้สอน เป็นเหตุให้ต้องจ้างครูพิเศษ หรือครูผู้หญิง และครูที่เป็น พระคือพระนักศึกษาซึ่งเป็นทั้งผลดี คือได้ทบทวนความรู้ และเป็นทั้งการ เพิ่มภาระ - ครูมีภารกิจต้องสอนหลายแผนก จึงสอนได้ไม่เต็มที่ ไม่มีเวลาเอาใจใส่ - ครูที่เป็นพระยังติดขัดกับวิธีการเรียนการสอนนักเรียน-บาลีที่เน้น ความจำ ขาดความรู้เรื่องการสอนและการวัดผล - ขาดแรงจูงใจในอาชีพ สื่อการเรียนการสอน - ตำราเรียนไม่เพียงพอ - ตำราประกอบการเรียนทางศาสนามีน้อย ไม่มีการจัดหาอย่างเป็นระบบ - ขาดแคลนอุปกรณ์สื่อการสอน อาคารสถานที่ - ไม่เพียงพอ เพราะต้องใช้งบประมาณจากการบูรณะและพัฒนาวัด - ไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ เช่น เสียงดัง แออัด - อยู่ห่างไกล เป็นเหตุให้พระบางส่วนมาเรียนในช่วงเช้าไม่ได้
ด้านการวัด ผลการศึกษา	- เน้นการวัดความจำ - ผู้วัดผลขาดโอกาสพัฒนาความรู้ด้านการวัดผล

(พิศมัย แพนงูเคราะห์, ๒๕๔๓: ๒๑- ๒๔)

บทที่ ๓

สภาพการจัดการศึกษา และการเผยแผ่ศาสนาธรรม ของวัดราชโอรสาราม

๖๖ ๖๖ ๖๖ ๖๖ ๖๖

บริบทการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดราชโอรสาราม ประกอบด้วยสถานะและที่ตั้ง ประวัติวัด สภาพปัญหาของวัด ประวัติเจ้าอาวาส การปฏิบัติตามภารกิจ ๖ ด้านของสงฆ์ โครงสร้างการบริหารงานของวัด การจัดศาสนศึกษาของวัด การเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัด การประชาสัมพันธ์ การระดมทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม และแหล่งการเรียนรู้ของวัด

๓.๑ สถานะและที่ตั้ง

วัดราชโอรสารามเป็นวัดโบราณมีมาแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เดิมชื่อ "วัดจอมทอง" เรียกกันโดยทั่วไปว่า "วัดราชโอรส" และเป็นพระอารามประจำรัชกาลที่ ๓ ปัจจุบันเป็นพระอารามหลวงชั้นเอกชนิดราชวรวิหาร ตั้งอยู่เลขที่ ๒๕๘ แขวงบางค้อ เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร

๓.๒ ประวัติวัดราชโอรสาราม

มูลเหตุที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓

ทรงสถาปนาวัดราชโอรสารามนั้น สืบเนื่องจากบริเวณนี้เป็นนิวาสสถานของพระประยูรญาติข้างฝ่ายพระบรมราชชนนีของพระองค์ คือกรมสมเด็จพระศรีสุลาลัย (เจ้าจอมมารดาเรียบ) ธิดาของพระยานนทบุรี (บุญจัน) ซึ่งมี眷屬อยู่มากที่เจ้าพระยาอ้นเป็นที่ตั้งวัดเฉลิมพระเกียรติ สำหรับเจ้าอาวาสวัดจอมทองในสมัยนั้นคงจะเป็นที่รู้จักมักคุ้นเป็นอย่างดีกับพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มาตั้งแต่ยังดำรงพระราชอิสริยยศเป็นพระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ ในรัชกาลที่ ๒ และคงจะเป็นพระเถระที่มีความชำนาญทางวิปัสสนา ดังนั้นเมื่อทรงสถาปนาพระอารามแล้ว จึงได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระสุธรรมเทพเถระ รวมทั้งมีผู้เล่าว่าท่านชำนาญในการพยากรณ์ ยามสามตา ด้วยความชำนาญด้านนี้อาจเป็นสาเหตุให้วัดจอมทองได้รับการสถาปนาใหม่

กล่าวคือในเดือน ๑๑ ปีมะโรง พ.ศ. ๒๓๖๓ ในสมัยรัชกาลที่ ๒ มีข่าวเข้ามาถึง พระนครว่าพม่าเตรียมกำลังพลจะยกทัพเข้ามายังประเทศสยามอีกหลังจากเสร็จศึกเก้าทัพแล้ว พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้จัดกองทัพเป็น ๔ กอง ยกออกไป ตั้งสกัดทัพพม่าอยู่เป็นแห่ง ๆ ในพื้นที่ ตั้งแต่เมืองกาญจนบุรี ลงไปทางปากซันได้ โดยเฉพาะทางด่านพระเจดีย์สามองค์ซึ่งเป็นทางผ่านที่สำคัญติดชายแดนพม่า นั้น ได้โปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าลูกยาเธอกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ ทรงเป็นแม่ทัพคุมพลหมื่นหนึ่งเสด็จไปตั้งขัดตาทัพอยู่ ณ ตำบลปากแพรก เมืองกาญจนบุรี พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ ได้เสด็จยาตราทัพออกจากกรุงเทพฯ โดยทางเรือ เมื่อวันศุกร์ เดือนอ้าย ขึ้น ๑๐ ค่ำ ปีมะโรงนั้นเอง

เมื่อได้เสด็จยাত্রาทัพไปตั้งอยู่ ณ เมืองกาญจนบุรีจนจะย่างเข้าฤดูฝนปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๓๖๔ แล้ว ก็ยังไม่มีวี่แววว่าพม่าจะยกมา เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยโปรดเกล้าฯ ให้เลิกกองทัพเสด็จกลับพระนครเมื่อราวเดือน ๖-๗ ในปีมะเส็งหลังจากได้เสด็จไปตั้งอยู่ ณ ตำบลปากแพรก เมืองกาญจนบุรี ครั้นเสด็จกลับถึงพระนครแล้ว พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ ทรงเริ่มสร้างวัดจอมทองขึ้นใหม่ทั้งวัด ตามที่ทรงประทานพรไว้แก่เจ้าอาวาสทั้งได้เสด็จมาประทับคุมงานและตรวจตราการก่อสร้างด้วยพระองค์เองตลอดมา โดยส่วนใหญ่จะประทับพักอยู่ใต้ต้นพิภุลใหญ่ข้างพระอุโบสถ ดำเนินการก่อสร้างตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๖๔ - ๒๓๗๔ รวมเวลา ๑๑ ปี เมื่อเสร็จแล้วได้ทูลเกล้าฯ ถวายเป็นพระอารามหลวง พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โปรดเกล้าฯ พระราชทานนามใหม่ว่า "วัดราชโอรส" หมายถึงว่าเป็นวัดที่พระราชโอรสสถาปนา

๓.๓ สถาปัตยกรรมวัดราชโอรสอาราม

การสถาปนาวัดราชโอรสอารามในครั้งแรกนั้น พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว คงจะทรงเห็นเป็นการสว่นพระองค์มิได้เกี่ยวข้องกับทางราชการแต่อย่างใด จึงทรงพระราชดำริเปลี่ยนแปลงแบบอย่างศิลปกรรมขึ้นตามพระราชหฤทัย เพราะขณะนั้น ได้ทรงกำกับการกรมท่า ทำการค้าติดต่อกับประเทศจีน และทรงนิยมศิลปะแบบจีนมาก วัดอุสถานต่างๆ ที่พระองค์โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นภายในวัดนี้จึงตกแต่งด้วยศิลปกรรมแบบจีนเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็มีศิลปกรรมแบบไทยผสมผสานอยู่ด้วยส่วนหนึ่ง

ศิลปกรรมไทยที่มีอยู่ในวัดนี้ พระองค์ได้สรรค์สร้างให้กลมกลืนงดงามยิ่งนักอย่างหาที่มิได้ เช่น ลายกระแหนะรูปเลี้ยวทางที่บานประตูหน้าต่างพระวิหารพระพุทไธยาสน์ นับเป็นครั้งแรกของสยามประเทศที่มีการประยุกต์ศิลปกรรม ได้อย่างประณีตยิ่งนัก เช่น รูปทรงหลังคา พระอุโบสถพระวิหารพระพุทไธยาสน์ ตลอดจนกุฏิ และนับเป็นครั้งแรก อีกเช่นกันที่มีการสร้างโบสถ์วิหารที่ไม่มีช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ แต่ก็ยังคงรูปสิ่งเหล่านั้นไว้ให้เป็นสัญลักษณ์แห่งศาสนสถานได้อย่างสง่าและงดงาม ซึ่งกรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงมีลายพระหัตถ์ทูลสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า

"หม่อมฉันเคยเห็นกลอน หรือโคลง ซึ่งพระยาไชยวิชิต (เผือก) แต่งเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จารึกศิลาไว้ที่ในโบสถ์วัดหน้าพระเมรุ มีความแห่งหนึ่งกล่าวถึงทรงสร้างวัดราชโอรส ชมพระปัญญาว่าช่างแก้ไขยกเยื้องมิให้มีช่อฟ้าใบระกาอันเป็นของหักพังง่ายไม่ถาวร ก็วัดราชโอรสอารามนั้นสร้างแต่ในรัชกาล ๒ ความที่พระยาไชยวิชิตกล่าวถึงนั้นส่อว่าเป็นวัดแรกคิดสร้างออกนอกแบบอย่าง วัดซึ่งสร้างกันเป็นสามัญ จะเรียกต่อไปในจดหมายนี้ว่า "วัดนอกอย่าง" พิจารณาดูวัดราชโอรสอารามเห็นได้ว่าวัดนอกอย่างนั้นไม่ใช่แต่เอาช่อฟ้าใบระกาออกเท่านั้น ถึงสิ่งอื่นเช่น ลวดลายและรูปภาพเป็นต้นก็แผลงไปเป็นอย่างอื่นหมด คงไว้แต่สิ่งอันเป็นหลักของวัดอันจะเปลี่ยนแปลงไม่ได้ เช่น โบสถ์ วิหาร เป็นต้น นอกจากทรงสร้างตามพระราชหฤทัย ไม่เกรงใครจะติเตียน แต่งตามพระราชหฤทัย ประจงให้งามอย่างแปลกมิใช่สร้างแต่พอเป็นกิริยาบุญ"

ตั้งแต่สถาปนาวัดจอมทองขึ้นเป็นวัดราชโอรสาราม สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เป็นต้นมา มีเจ้าอาวาสปกครองพระอารามมาโดยลำดับ จำนวน ๑๐ รูป คือ

๑. พระสุธรรมเทพเถร (ทอง) พ.ศ. -
๒. พระธรรมเจดีย์ (จีน) พ.ศ. ๒๓๙๕ - ๒๔๑๖
๓. พระสังวรวิมล (เหม็ง) พ.ศ. ๒๔๑๖
๔. พระปรารกรมุนี (อยู่) พ.ศ. -
๕. พระปรารกรมุนี (ยอด) พ.ศ. -
๖. พระสังวรวิมล (เนียม) พ.ศ. - - ๒๔๕๔
๗. พระธรรมเทศาจารย์ (มุย) พ.ศ. ๒๔๕๔ - ๒๔๙๖
๘. พระเทพญาณมุนี (ผวน) พ.ศ. ๒๔๙๖ - ๒๕๑๕
๙. พระราชโมลี (ณรงค์) พ.ศ. ๒๕๑๖ - ๒๕๒๔
๑๐. พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี) พ.ศ. ๒๕๒๔ - ปัจจุบัน

ในสมัยรัชกาลที่ ๓ ได้มีการสร้างพระไตรปิฎกเป็นจำนวนมาก ฉบับ (ฉบับจารลงใบลาน) ยิ่งกว่ารัชกาลใดๆ ก่อนหน้าพระองค์ ทั้งได้มีการตรวจสอบอักษรและพยัญชนะอย่างถูกต้อง ประณีตเรียบร้อยมาก และได้โปรดเกล้าฯ ให้สร้างไว้สำหรับหอหลวง มีไม่มากฉบับ และ "ฉบับลายก้ามมะลอ" ได้พระราชทานไว้สำหรับวัดราชโอรสาราม เช่นเดียวกับที่พระราชทาน "ฉบับเทพชุมนุม" ไว้สำหรับวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

พระไตรปิฎก ในยุคแรกที่พระธรรมเทศาจารย์ย้ายมาอยู่วัดนี้นั้น คัมภีร์ต่าง ๆ ได้เก็บรักษาไว้ในตู้ลายรดน้ำ มีเป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่

ชำรุดเสียหาย เพราะเดิมทีเก็บรักษาไว้ในตู้ห่อพระไตรปิฎก ซึ่งขณะนั้นส่วนบนของหอชำรุดมาก จึงต้องย้ายตู้ลายรดน้ำที่มีอยู่ไปเก็บไว้ตาม หอพระไตรปิฎกประจำคณะ ต่อมาได้ชำรุดและเสียหายไปเพราะปลวกก็มีไม่น้อย

สิ่งของที่พระราชทาน ในสมัยรัชกาลที่ ๕ คือ

๑. พระไตรปิฎกฉบับพิมพ์ ประดับกระจก เครื่องสังเค็ดชั้นเอก มีสัญลักษณ์ จ.ป.ร. ในงานพระเมรุหลวง พระบรมศพพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ ท้องสนามหลวงพร้อมพัตรอง จ.ป.ร.

๒. พระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นทองแดงรมยา ทรงเครื่องจอมพลททหราบก ๑ พระรูป พระรูปนี้ถูกโจรกรรมไป เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๙๕ ต่อมาพระครูใบฎีกาภักดีพุทธิสารโ เป็นเจ้าภาพเข้ามาถวาย มีขนาดเท่าของจริง ซึ่งกรมรักษาดินแดนจัดพิธีหล่อขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๐

๓. พระนิโรคันตรายชัยวัฒน์ พระพุทธรูปนี้ได้ถูกโจรกรรมไป เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๖ ต่อมาพระครูใบฎีกาภักดี พุทธิสารโ เป็นเจ้าภาพเข้ามาถวาย มีขนาดเท่าของจริง ซึ่งกรมรักษาดินแดนจัดพิธีหล่อขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๐

สิ่งของที่พระราชทาน ในสมัยรัชกาลที่ ๗ คือ

พระไตรปิฎก ฉบับสยามรัฐ ฉบับปี พ.ศ. ๒๔๖๙

สิ่งของที่พระราชทาน ในสมัยรัชกาลที่ ๙ คือ

๑. พระไตรปิฎกเทศนา ฉบับหลวง ๑ จบ จารึก อ.ป.ร. พ.ศ. ๒๔๙๓ ในงานออกพระเมรุ พระบรมศพพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ณ ท้องสนามหลวง ธรรมาส์และ

ตู้พระปาติโมกข์ ชั้นรอง พร้อมด้วยสมุดพระปาติโมกข์ ในงานพระศพ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงรัตนโกสินทร์ มีตรา ส.ท. อยู่ภายใต้พระมงกุฎ

๒. ตู้สลักลายทอง ทำสิงห์ มีเสาน้ำ ๒ เสา ชายที่ยื่นออกมาเสมอกับหลังคาตู้ ในงานพระศพ พระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธาสินีนาฏ ปิยมหาราชปดิวรัดา พ.ศ. ๒๔๗๒

๓. โถน้ำมนต์ รูปร่างคล้ายผอบขนาดใหญ่ ในงานพระศพของ ผู้ใดไม่ทราบ มีสัญลักษณ์ดัดอักษรย่อ ภายใต้พระมงกุฎ

๔. กระถางรูปทองเหลือง ขนาดใหญ่ ๑ ใบ

นอกจากสิ่งของที่กล่าวมาแล้ว ยังมีโต๊ะบูชาแบบสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดกลาง จำนวน ๓ ตัว ขนาดลดหลั่นกัน ใช้ตั้งซ้อนกัน เป็นโต๊ะสลักลายทองดอกเบญจมาศ มีรูปประแจเงินอยู่กลาง ทำมังกรฝีมือ ประณีตสวยงามมาก ลายสลักของโต๊ะคล้ายลายเขียนสีของเงิน ที่มีอยู่ตามผนังในพระอุโบสถและพระวิหารของวัด ในรัชกาลที่ ๓ สันนิษฐานว่า คงจะเป็นของพระราชทานยุคสถาปนาพระอารามนี้ นอกจากนั้น ยังมีโต๊ะชนิดเดียวกันแต่ไม่ครบชุด และมีโต๊ะเงินรูปแบบต่าง ๆ อีกหลายตัว

เทียนที่จุดเป็นพุทธบูชาในเทศกาลเข้าพรรษาในพระอุโบสถ วัดราชโอรสารามนั้น เป็นเทียนหล่อที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานไปตามพระอารามชั้นเอกเท่านั้น และได้รับน้ำมันมะพร้าว ซึ่งพระราชทานอีกจำนวน ๕ ลิตร รายการหลังนี้ หลัง พ.ศ. ๒๔๙๐ ลดลงเหลือ ๒ ลิตร และหลังปี พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นต้นมา กิ่งดพระราชทาน

การจุดเทียนเข้าพรรษา ในชั้นเดิม ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเทียนชนวนพร้อมด้วยโคมไฟ เครื่องราชสักการะ พุ่มขี้ผึ้ง ๑ ต้น เทียน ๑ แพ รูป ๑ แพ ดอกไม้ ๑ กระถาง ให้พระบรมวงศานุวงศ์นำมาจุดและสักการะเป็นพุทธบูชา ในวันเพ็ญ เดือน ๘ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๙๓ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าอาวาสไปรับสิ่งเหล่านั้นทั้งหมด มาจุดและสักการะแทน

๓.๔ ประวัติเจ้าอาวาส

เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน คือ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๙ ราชบัณฑิต) สถานะเดิมชื่อ ทองดี นามสกุล สุรเดช เกิดวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๙ ตรงกับ วันพฤหัสบดีแรม ๕ ค่ำ เดือน ๓ ปี จอ บิดา นายออง มารดา นางสนิด สถานที่เกิด บ้านเลขที่ ๒๒ หมู่ ๖ ตำบลพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร บรรพชาเมื่อวันที่ ๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๓ ปีชวด ณ วัดไตรภูมิ ตำบลพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร พระอุปัชฌาย์ พระครูวิมลวิจิตรกร วัดไตรภูมิ อุปสมบท เมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๐ ปีมะแม ณ วัดไตรภูมิ ตำบลพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร พระอุปัชฌาย์ พระวชิรสารโสภณ วัดหงษ์ทอง อำเภอขาณุวรลักษบุรี จังหวัดกำแพงเพชร

ประวัติการศึกษาของท่าน คือ สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร พ.ศ. ๒๕๐๓ สอบได้นักธรรมเอก สำนักเรียนคณะจังหวัดกำแพงเพชร พ.ศ. ๒๕๐๕ สอบได้เปรียญธรรม ๙ ประโยค สำนักเรียนวัดปากน้ำ

ภาณุเจริญ กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๑๕ สอบได้วิชาครูพิเศษมัธยม
(พม.) พ.ศ. ๒๕๑๖

ตำแหน่งด้านงานปกครอง ได้แก่

- พ.ศ. ๒๕๑๐ เลขานุการเจ้าคณะอำเภอพรานกระต่าย
- พ.ศ. ๒๕๑๖ เลขานุการเจ้าคณะเขตบางขุนเทียน
- พ.ศ. ๒๕๑๘ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชโอรสาราม
- พ.ศ. ๒๕๒๔ เป็นผู้รักษาการเจ้าอาวาสวัดราชโอรสาราม
- พ.ศ. ๒๕๒๔ เจ้าคณะเขตบางค้อ
- พ.ศ. ๒๕๒๕ เจ้าอาวาสวัดราชโอรสาราม
- พ.ศ. ๒๕๒๖ เป็นพระอุปัชฌาย์

สถานภาพปัจจุบัน เป็นเจ้าอาวาสวัดราชโอรสาราม หัวหน้า
พระธรรมทูตสายที่ ๘ และราชบัณฑิต

สมณศักดิ์ประกอบด้วย

- พ.ศ. ๒๕๑๙ พระราชาคณะชั้นสามัญที่ พระศรีวิสุทธิวงศ์
- พ.ศ. ๒๕๒๔ พระราชาคณะชั้นราชที่ พระราชวิสุทธิโมลี
- พ.ศ. ๒๕๓๑ พระราชาคณะชั้นเทพที่ พระเทพปริยัติโมลี
- พ.ศ. ๒๕๓๕ พระราชาคณะชั้นธรรมที่ พระธรรมกิตติวงศ์

๓.๕ การปฏิบัติตามภารกิจของคณะสงฆ์ ๖ ด้าน

วัดราชโอรสาราม มีการปฏิบัติตามภารกิจสงฆ์ ทั้ง ๖ ด้าน ดังนี้

๓.๕.๑ ด้านการปกครอง

วัดราชโอรสาราม แบ่งการปกครองออกเป็นคณะใหญ่

๓ คณะ คือ

๑. คณะเหนือ

๒. คณะกลาง

๓. คณะใต้

คณะเหนือและคณะใต้แบ่งย่อยจากคณะใหญ่ออกเป็น
คณะเล็ก ดังนี้

คณะเหนือ (มีอักษรย่อว่า น.) แบ่งออกเป็น
๗ คณะ คือ

คณะ น.๑   คณะ น.๒   คณะ น.๓

คณะ น.๔   คณะ น.๕   คณะทรงไทยเหนือ

คณะห้องสมุด

คณะใต้ (มีอักษรย่อว่า ต.) แบ่งออกเป็น ๕ คณะ คือ

คณะ ต.๑   คณะ ต.๒   คณะ ต.๓

คณะ ต.๔   คณะ ต.๕

แต่ละคณะมีหัวหน้าเป็นเจ้าคณะปกครองคณะนั้นๆ

๓.๕.๒ การเผยแผ่ศาสนาธรรม

วัดราชโอรสาราม มีกิจกรรมด้านการเผยแผ่หลาย
อย่าง ได้แก่

๑) อบรมพัฒนาจิต แบ่งออกเป็น ๒ อย่าง คือ การอบรม
พัฒนาจิตนักเรียนหรือการเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม เป็นการนำเด็ก
หรือเยาวชนเข้าวัดเพื่อพัฒนาจิตใจ ระยะเวลาในการ อบรมนั้นคือ
๒ คืน ๓ วัน และอบรมพัฒนาจิตทั่วไปโดยบุคคลที่เข้ามารับการ
อบรมนี้มีทั้งข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน อาจมาเป็นหมู่คณะ หรือ
มาส่วนตัว หลักสูตรและระยะเวลาในการอบรมทางวัดจัดให้ตามความ

ประสงค์ของผู้เรียน เช่น หลักสูตร ๗ คี้น ๘ วัน หลักสูตร ๔ คี้น ๕ วัน

๒) งานฝึกอบรมพระนักเทศน์ วัดราชโอรสาราม ได้รับมอบหมายจากเจ้าคณะใหญ่หนกลาง ให้เป็นศูนย์ฝึกอบรมพระนักเทศน์ส่วนกลาง จัดฝึกอบรมพระนักเทศน์ปีละ ๑ - ๒ รุ่น ตามงบประมาณ

๓) ปฏิบัติธรรมในวันสำคัญ เนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอัฐมีบูชา วันอาสาฬหบูชา และวันสำคัญทางราชการ ได้แก่ วันแม่แห่งชาติ วันพ่อแห่งชาติ

๔) ปฏิบัติธรรมในวันเสาร์ในพรรษา ในทุกวันเสาร์ระหว่างเข้าพรรษาทุกปี ทางวัดจัดให้มีการปฏิบัติธรรมสำหรับประชาชนทั่วไป โดยเริ่มตั้งแต่เวลา ๐๘.๓๐ น. ถึง ๑๖.๓๐ น.

๕) การสวดมนต์ประจำวันนักเรียน วัดราชโอรสาราม จัดให้มีการสวดมนต์ประจำวันหลังจากเลิกเรียน โดยใช้ศาลาเจษฎาภิดินทร์ ชั้นบน เป็นสถานที่สวดมนต์ โดยนักเรียนจากโรงเรียนวัดราชโอรส ได้หมุนเวียนกันมาสวดมนต์กันเป็นประจำทุกวันมิได้ขาด เมื่อสวดมนต์เสร็จ เพราะภิกษุที่รับผิดชอบในแต่ละวันจะอบรมนักเรียนเป็นเวลา ๕ นาทีทุกวันก่อนกลับ

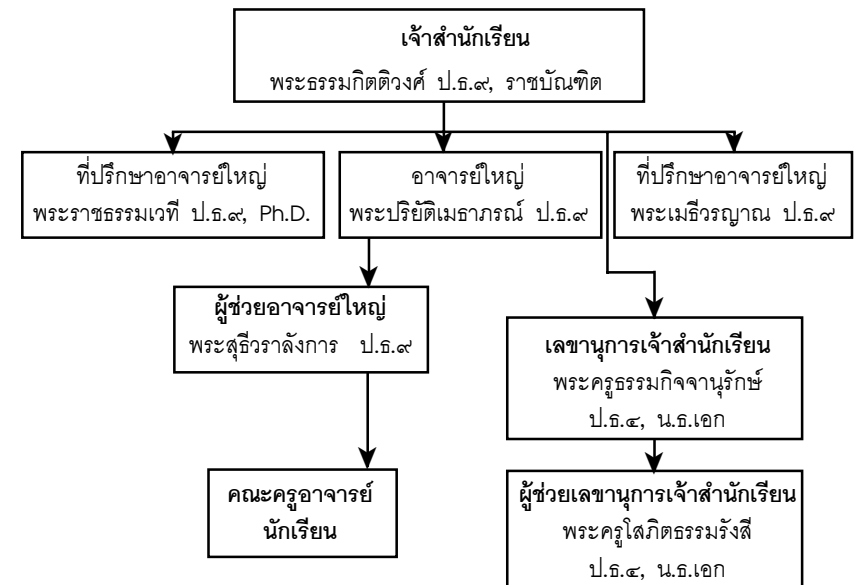
๓.๕.๓ การศาสนศึกษา

การศาสนศึกษา วัดราชโอรสารามจัดให้มีการศึกษา ตามที่คณะสงฆ์กำหนดไว้ คือ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี แผนกธรรม แก่พระภิกษุสามเณร และพระนวกะผู้บวชใหม่ รวมทั้งสนับสนุนให้ศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยสงฆ์ด้วย

วัดได้ตั้งทุนนิกการศึกษาไว้จำนวนหนึ่ง เพื่อนำดอกผลมาบริหารจัดการเกี่ยวกับการศึกษาด้านนี้ ไม่ว่าจะเป็นวัสดุอุปกรณ์ หนังสือเรียน สมุด ปากกา ตลอดจนจัดงานมอบประกาศนียบัตร วุฒิบัตร และรางวัลแก่นักเรียนผู้สอบไล่ได้

การบริหารสำนักเรียนวัดราชโอรสารามนั้น ดังปรากฏตามแผนผังดังนี้

แผนผังการบริหารสำนักเรียนวัดราชโอรสาราม

๓.๕.๔ การศึกษาสงเคราะห์

การศึกษาสงเคราะห์ ซึ่งเป็นการสงเคราะห์นักเรียน นักศึกษานั้น วัดราชโอรสารามได้ให้ความช่วยเหลืออยู่เป็นประจำเสมอมา เพราะโรงเรียนวัดราชโอรสซึ่งเป็นโรงเรียนระดับชั้น

มัธยมศึกษาตั้งอยู่ในเนื้อที่ของวัด อดีตเจ้าอาวาส คือ พระธรรมเทศาจารย์ ได้เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งโรงเรียนขึ้น วัดได้ช่วยพัฒนาทั้งด้านอาคารสถานที่ ทุนการศึกษา และอื่นๆ ตามสมควร โดยการบริจาคของพระภิกษุ สามเณรภายในวัดและญาติโยมผู้มีจิตศรัทธาทั่วไปด้วย ปีละประมาณ ๕๐๐,๐๐๐ ถึง ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท

๓.๕.๕ การสาธารณูปการ

การสาธารณูปการ ได้แก่ การก่อสร้างและบูรณะถาวรวัตถุภายในวัด วัดราชโอรสารามได้ก่อสร้างและบูรณะอาคารต่างๆ ซึ่งเป็นกุฎิที่อยู่ของพระภิกษุให้แลดูสวยงามอยู่เสมอ สร้างและบูรณะถาวรวัตถุอื่นๆ นอกจากกุฎิที่อยู่ ไม่ว่าจะเป็นพระอุโบสถ พระวิหาร ศาลาการเปรียญ หอพักผู้ปฏิบัติธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรม ห้องสมุด ตลอดจนบริเวณวัดให้อยู่ในสภาพที่น่าทึ่งน่าเป็นอย่างยิ่งไม่ปล่อยให้อยู่ในสภาพที่ชำรุดทรุดโทรม

๓.๕.๖ การสาธารณสงเคราะห์

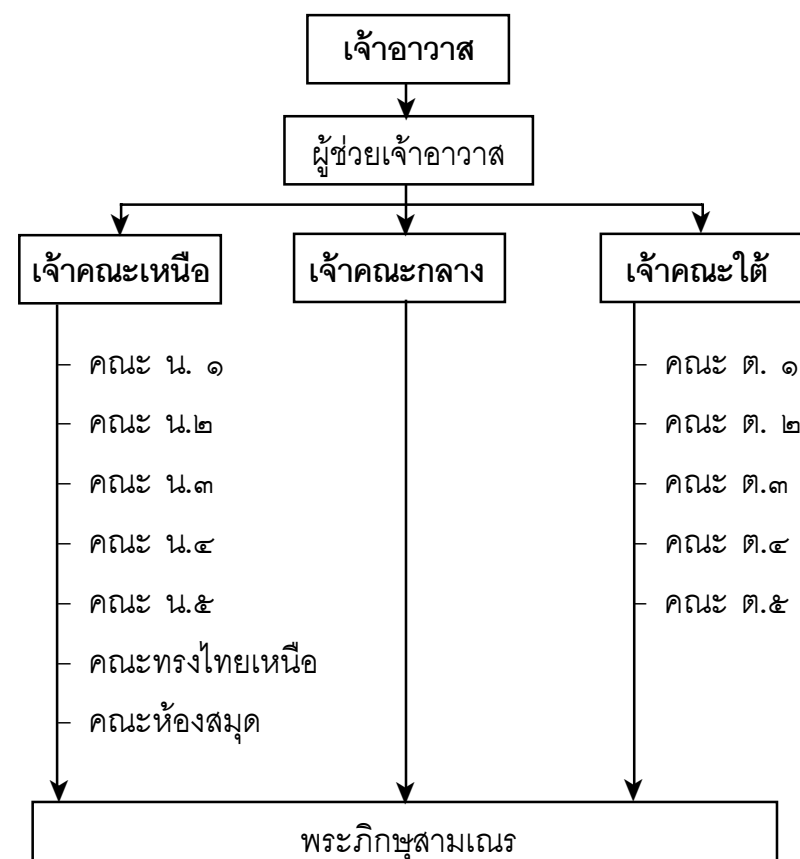
การสาธารณสงเคราะห์ ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนในเรื่องต่างๆ ไป เช่น การสร้างถนน การขุดสระน้ำ การสร้างสะพาน ช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติ เป็นต้น วัดราชโอรสารามไม่ได้เน้นเรื่องนี้ เนื่องจากวัดตั้งอยู่ในส่วนกลาง ประชาชนโดยรอบวัดไม่ประสบภัยมากมายเหมือนต่างจังหวัด แต่ได้ช่วยเหลือเป็นประจำในเมื่อมีภัยธรรมชาติเกิดขึ้นตามสถานที่ต่างๆ โดยบริจาคทรัพย์ช่วยเหลือตามกำลัง

๓.๖ โครงสร้างการบริหารของวัด

วัดราชโอรสารามแบ่งการปกครองภายในวัดตามโครงสร้างของวัด เป็น ๓ คณะ และแต่ละคณะแบ่งเป็นคณะย่อย ยกเว้นคณะกลาง ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการบริหารและการปกครองดูแล

แผนผังการบริหารวัดราชโอรสาราม

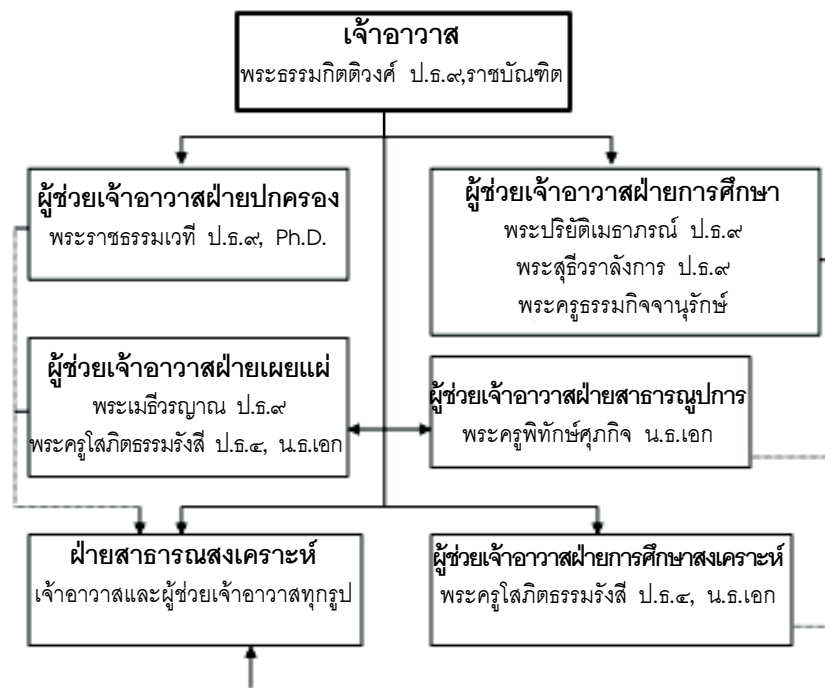
(ตามโครงสร้างของวัด)

วัดราชโอรสารามแบ่งการปกครองวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ เป็น ๖ ด้าน ตามภารกิจคณะสงฆ์ โดยมอบหมายให้ผู้ช่วยเจ้าอาวาสดูแลเป็นฝ่าย ยกเว้นด้านฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ เจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาสทุกฝ่ายช่วยกันดูแล

แผนผังการบริหารวัดราชโอรสาราม

(จัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์)

๓.๗ การจัดศาสนศึกษาของวัด

วัดราชโอรสารามมีการจัดการศึกษาให้แก่พระภิกษุ และสามเณร ในวัด ได้แก่ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี แผนกธรรม และแผนกสามัญศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำนักเรียนวัดราชโอรส มีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจยิ่ง จึงจะได้นำเสนอในส่วนนี้เป็นเบื้องต้น

ประวัติความเป็นมาของสำนักเรียนวัดราชโอรสาราม

วัดราชโอรสารามมีแผนผังแบ่งเขตพุทธาวาสและสังฆาวาสไว้เป็นสัดส่วน เช่น วัดราชโอรสาราม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๓ ทรงให้จัดหมวดหมู่กุฏิแยกไว้อย่างเหมาะสม เพราะทรงส่งเสริมการศึกษาทั้งสองประเภท โดยสร้างกุฏิที่พักของพระภิกษุสามเณร ผู้ประสงค์จะศึกษาพระปริยัติไว้ทางทิศเหนือ เรียกว่ากุฏิหมู่คันถธุระ และกุฏิหมู่ทิศใต้เป็นที่พักของพระภิกษุ สามเณรผู้ประสงค์บำเพ็ญภาวนา เรียกว่า กุฏิหมู่วิปัสสนา

เริ่มตั้งแต่ทรงสถาปนาวัดราชโอรสาราม เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๖๔ ทรงให้สร้างศาลา เป็นที่สอนพระปริยัติธรรมไว้หลังหนึ่ง มีสระล้อมรอบอยู่ระหว่างคณะเหนือ ๑ และ ๒ และให้คฤหัสถ์ที่มีความรู้ดี มีหน้าที่ถวายความรู้แก่พระภิกษุสามเณร ดังบันทึกของนายครอฟอร์ดราชทูตอังกฤษ ซึ่งเข้ามาเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๖๕ มีความตอนหนึ่งว่า

"ท่านเจ้าอาวาส" ได้กรุณาเชิญเราเข้าไปในกุฏิของท่าน ท่านรับรองเราอย่างกิริยาดี แต่ไม่ถึงกับวิ่งเต้นเอื้อเฟื้อ อันจะสอนให้เป็นไปในทางที่จะเสียศักดิ์ศรีแห่งภิกษุภาวะของท่าน ท่านให้น้ำผลไม้มาวางให้พวกเรา ในที่นี้เห็นพระชุมนุมกันอยู่มากเพื่อเล่าเรียนธรรมวินัย

ต่างรูปต่างนั่งกับพื้น มีคัมภีร์วางบนม้านั่งอยู่ตรงหน้า สังเกตว่าในหมู่กุฎินี้สะอาดหมดจด แต่ไม่แร้นแค้น"

เมื่อพระสุธรรมเทพเถร (ทอง) มรณภาพ พระธรรมเจดีย์ (จีน เปริยญ ๗ ประโยค) เป็นเจ้าอาวาสรูปต่อมา ซึ่งอยู่ในระยะต้นสมัยรัชกาลที่ ๔ การศึกษาพระปริยัติธรรมยังเจริญอยู่ในรัชสมัยรัชกาลที่ ๕ ช่วงปลายสมัยของพระสังวรวิมล(เหม็ง) ถึงสมัยของพระสังวรวิมล(เนียม) การศึกษาไม่มีหลักฐานปรากฏชัด มีแต่หลักฐานสภาพวัดว่าทรุดโทรมอย่างหนัก เกือบเป็นสภาพวัดร้าง การศึกษาของวัดก็คงอยู่ในสภาพเช่นเดียวกัน ในปลายรัชสมัยแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ พระองค์ทรงมีพระบรมราชโองการให้ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสหาพระภิกษุผู้สามารถไปช่วยงานเจ้าอาวาสวัดราชโอรสารามซึ่งชราภาพมากแล้ว และใน พ.ศ. ๒๔๕๔ สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ ได้มีพระบัญชาให้พระธรรมเทศาจารย์ (ม่วย ธมฺมปาลเถร) ขณะนั้นเป็นพระครูโพธิโรจน์ วัดโพธิ์นิมิตร ย้ายไปช่วยงานเจ้าอาวาสวัดราชโอรสาราม มีพระภิกษุสามเณรเป็นอนุจร ๓๐ รูป และศิษย์วัดอีก ๑๐ คน ในจำนวนนั้นมีพระมหาอรรถ มีเนียม และพระเทพญาณมุนี ครั้งยังเป็นพระมหาพวน ภาตุโร ป.ธ. ๓ รวมอยู่ด้วย

พระธรรมเทศาจารย์ดำเนินการหาทุน เพื่อบูรณะปฏิสังขรณ์พระอาราม จึงมอบหน้าที่การศึกษาให้พระเทพญาณมุนีจัดการทั้งหมด ตั้งแต่นั้นมารากฐานการศึกษา ทั้งแผนกธรรมและบาลีจึงมั่นคงขึ้น ใช้กุฏิบ้าง โรงทึบบ้าง มณฑปบ้าง พระวิหารพระยืนบ้าง เป็นที่เรียนครูในระยะแรกมีเพียง ๒ รูปคือ พระมหาอรรถ มีเนียม และพระเทพญาณมุนี ช่วยกันสอนทั้งบาลีและนักธรรม

การศึกษาแผนกธรรม

ในระยะแรก พระเทพญาณมุนี เปิดสอนแผนกบาลีก่อน แล้วจึงเปิดสอนแผนกธรรมเพิ่มขึ้นภายหลัง มีพระภิกษุสามเณรจากวัดใกล้เคียงมาร่วมเรียนด้วย เปิดสอนสามเณรศึกษาแก่สามเณรด้วย ออกพรรษาแล้วจัดให้มีการสอบคัดเลือก เรียกว่า "สอบสนามวัด" ผู้สอบผ่านจะได้เรียนต่อเพื่อเข้าสอบสนามหลวง สำหรับสามเณรให้เข้าสอบด้วย แต่เว้นวิชาวินัย เมื่อสอบได้เรียกว่า "นักธรรมภูมิสามเณร" ต่อมาอนุญาตให้สามเณรอายุ ๑๙ ปีขึ้นไป สอบนักธรรมชั้นตรีได้ เพราะจวนจะอุปสมบท ภายหลังกติกานี้ได้ ถูกยกเลิกไป

พ.ศ. ๒๔๕๗ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสได้เสด็จมาเยี่ยมพระอาราม ทรงพอพระทัยที่เห็นการงานซึ่งพระเดชพระคุณทั้งสองดำเนินการเป็นอย่างดี และทรงประทานพรแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องโดยทั่วถึงกัน ใน พ.ศ. ๒๔๕๘ พระธรรมมุนีเทศาจารย์ และพระเทพญาณมุนี ได้ไปเฝ้าและกราบทูลถึงผลของการศึกษาพระองค์ตรัสว่า

"...ไม่ต้องไปสมทบกับวัดอื่น จัดการสอบเองได้ เพราะเป็นเจ้าคณะแขวงอยู่แล้ว แต่ให้เชิญกรรมการสนามหลวงไปสอบคัดเลือกนักเรียนที่จะเข้าสอบสนามหลวง เมื่อสอบเสร็จแล้วให้นำปัญหาและใบตอบของนักเรียนที่สอบได้ที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๓ มาถวาย"

พระเดชพระคุณทั้งสองรูป ได้กราบเรียนขอความกรุณาจากสมเด็จพระวันรัต (เฮง เขมจารี) วัดมหาธาตุฯ ครั้งยังดำรงสมณศักดิ์ที่พระราชสุธี ให้ส่งกรรมการสนามหลวงไปช่วยสอบคัดเลือกนักเรียน ท่านได้ส่งพระพิมลธรรม (ช้อย สุวณฺโฑโต) ครั้งยังเป็น

เปรียญ ไปเป็นประธาน พร้อมด้วยพระเปรียญวัดมหาธาตุฯ ไปสอบคัดเลือกนักเรียน เรียกว่า "สอบสนามวัด" ผลการสอบปรากฏว่า นักเรียนสอบได้ ๑๕ รูป กรรมการตรวจคัดเลือกผู้ที่สอบได้ที่ ๑ ที่ ๒ และที่ ๓ พร้อมทั้งรวบรวมปัญหาและใบตอบของนักเรียนทั้ง ๓ รูป ไปถวายสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ซึ่งเมื่อพระองค์ทรงตรวจแล้วทรงพอพระทัยเป็นอย่างยิ่ง ได้มีลายพระหัตถ์มาถึงพระธรรมทูตอาจารย์ให้ส่งนักเรียนที่สอบคัดเลือกได้ทั้งหมดเข้าสอบหลวงได้ วัดราชโอรสารามจึงได้เป็น "สำนักเรียน" มาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๙ และปีนั้นมีผู้สอบนักธรรมชั้นตรีได้ ๒ รูป คือ พระจันทร์ จันทโชติ และพระเวศ ธมฺมธโร และต่อมามีผู้สอบได้ ทุกๆ ปี

พ.ศ. ๒๔๖๓ สำนักเรียนได้ส่งนักเรียนเข้าสอบนักธรรมชั้นโท^๑ รุ่นแรก ๘ รูป สอบได้เพียงรูปเดียวคือ พระสมุห์หมั่น ปุณฺณมาโข ใน พ.ศ. ๒๔๗๒ ได้ส่งนักเรียนเข้าสอบนักธรรมชั้นเอก^๒ รุ่นแรก ๗ รูป สอบได้เพียงรูปเดียวคือ พระมหาเขียน ติสฺสวโร (กลีบศรี)

สรุปว่า สำนักเรียนได้พยายามอยู่เกือบ ๒๐ ปี จึงสามารถผลิตนักเรียนแผนกธรรมได้ครบ ๓ ชั้น ตามหลักสูตรสนามหลวง นับเป็นความบริบูรณ์ของการศึกษาแผนกนี้

การศึกษาแผนกบาลี

การศึกษาแผนกบาลี พระเทพญาณมุณี เมื่อย้ายมาอยู่วัดราชโอรสารามแล้ว ท่านดำเนินการสอนเอง เพราะนักเรียนส่วนมาก

^๑ พ.ศ. ๒๔๖๐ สนามหลวงเปิดสอบนักธรรมชั้นโท เป็นครั้งแรก

^๒ พ.ศ. ๒๔๖๑ สนามหลวงเปิดสอบนักธรรมชั้นเอก เป็นครั้งแรก

เป็นนักเรียนที่ติดตามท่านมา นอกจากนี้ ยังมีพระภิกษุสามเณรในวัดนี้และวัดใกล้เคียงที่สนใจเข้าศึกษาด้วย ต่อมาชื่อเสียงของสำนักเรียนได้แพร่หลายออกไป มีชาวบ้านนำบุตรหลานมาฝากเพื่อศึกษาพระธรรมวินัยกับท่าน

ในระยะนี้มีนักเรียนบาลีมาก และความรู้พื้นฐานแตกต่างกัน พระเทพญาณมุณี จึงแบ่งนักเรียนออกเป็น ๖ ชั้นเรียน ในชั้นไวยากรณ์ และให้มีการสอบเลื่อนชั้น แล้วคัดผู้ที่เรียนอยู่ในเกณฑ์ดีส่งไปพำนักและศึกษาอยู่ที่วัดมหาธาตุฯ ครั้งแรกส่งไป ๒ รูป คือสามเณรวิจิตร^๓ และสามเณรวชิร^๔ ทั้ง ๒ รูป อยู่วัดมหาธาตุฯ มาตลอด

ภายหลัง พระมหาอรรถ พระมหาใจ และพระมหาสว่าง ลาสิกขา พระเทพญาณมุณีจึงรับทำหน้าที่สอนเพียงรูปเดียว และได้อาศัยผู้ที่กำลังเรียนชั้นธรรมบท ช่วยสอนชั้นไวยากรณ์ จึงพอประคับประคองอยู่ได้ พ.ศ. ๒๔๖๖ ส่งนักเรียนเข้าสอบชั้น ป.ธ.๓ รุ่นแรก ๔ รูป ผลการสอบคือสอบตกหมด รุ่งขึ้น พ.ศ. ๒๔๖๗ ส่งชุดเดิมเข้าสอบอีก ผลคือตกหมดอีก ความท้อแท้เกิดขึ้นบ้างแต่อาศัยหลักอิทธิบาทธรรมสร้างกำลังใจให้ดำเนินการต่อไป

พอรุ่งขึ้นอีกปี คือ พ.ศ. ๒๔๖๘ ส่งนักเรียนเข้าสอบ ๕ รูป ณ วัดบวรนิเวศวิหาร แต่การสอบต้องหยุดกลางคัน เพราะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ สวรรคต เมื่อการสอบดำเนินต่อจนเรียบร้อย ประกาศผลออกมา มีผู้สอบได้ ๓ รูปคือ

^๓ พระมหาวิจิตร อาภากร ป.ธ.๙ ภายหลังสุดเป็นพระราชาคณะที่ พระราชสุธี และลาสิกขาไป

^๔ พระมหาวชิร ป.ธ.๖ ลาสิกขาแล้วเข้ารับราชการ ได้รับบรรดาศักดิ์เป็น ขันอรรทวาที

๑. พระซ็อน อมโร (ประจพันธ์)

๒. สามเณรสนิท (สนิท นวลนิ่ม)

๓. สามเณรเขียน (เขียน กลีบศรี)

เป็นที่น่าสังเกตว่า ตั้งแต่เริ่มเปิดการสอน พ.ศ. ๒๔๕๔ จนถึง พ.ศ. ๒๔๖๘ รวมเวลา ๑๔ ปี เท่ากับระยะเวลาของการสร้าง วัดราชโอรสารามพอดี จึงมีผู้สอบได้เป็นเปรียญในนามนักเรียน ทั้ง ๓ รูปนี้ ได้สร้างชื่อเสียงให้กับนักเรียนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะสามเณรเขียนนั้น ใน พ.ศ. ๒๔๗๐ - พ.ศ. ๒๔๗๒ สอบได้ ป.๕.๔ ป.๕.๕ และ ป.๕.๖ ติดต่อกัน ส่วนอีก ๒ รูป ได้พยายามจนสอบได้ถึงชั้น ป.๕.๖ เช่นกัน และเป็นกำลังสำคัญ ในการสอนอย่างเข้มแข็ง ทำให้มีเปรียญชั้นต้น ๆ ทุกชั้นเพิ่มมากขึ้น ต่อมาภายหลังทั้ง ๓ รูป ก็ลาสิกขาไป

พ.ศ. ๒๔๖๘ นักเรียนได้สร้างโรงเรียนพระปริยัติธรรมขึ้น หลังหนึ่ง ตั้งอยู่ระหว่าง คณะ น.๑ และคณะ น.๒ ยาวขนานกับ กำแพงพระวิหาร พระนอนด้านทิศเหนือ ใช้เป็นที่เรียนแทนกุฏิ โรงทิม มณฑปพระนอน และใน พ.ศ. ๒๕๑๒ พระเทพญาณมุนี ได้สร้างอาคารเรียนพระปริยัติธรรมหลังใหม่ขึ้นแทนหลังเก่าที่ทรุดโทรม ตั้งชื่อว่า "โรงเรียนปริยัติภัทธิธรรมมงคล" ซึ่งใช้เป็นที่เรียนมาจนถึง ปัจจุบัน

พ.ศ. ๒๔๙๐ พระมหาทิพย์ สิริจันโท วัดนางนอง สอบได้ ป.๕.๗ ในนามนักเรียนเป็นรูปแรก พ.ศ. ๒๕๑๓ พระมหาประยูร ชุตินุโร สอบได้ ป.๕.๗ เป็นรูปแรกของวัดราชโอรสาราม ปัจจุบัน เป็นเจ้าอาวาสวัดสีสุก เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. ๒๕๐๓ พระมหาพล ดิคุขปญโญ วัดนางนอง สอบได้ ป.๕.๘ ในนามนักเรียนเป็นรูปแรก

พ.ศ. ๒๕๑๗ - พ.ศ. ๒๕๑๘ มีผู้สอบได้ชั้น ป.๕. ๘ และป.๕.๙ ติดต่อกันคือ พระมหาโกเมศ เขมธมโม (สุวรรณจันทร์) ซึ่งเป็น ป.๕.๘ รูปแรกของวัดราชโอรสารามและนักเรียนอีกด้วย ปัจจุบันคือ พระราชธรรมเวที ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชโอรสาราม

จาก พ.ศ. ๒๔๕๔ ถึง พ.ศ. ๒๕๑๘ เป็นเวลา ๖๔ ปี ที่นักเรียนสามารถจัดสอบเปรียญได้ครบทุกชั้น ต่อมาผู้สอบได้เปรียญสูงขึ้น โดยเฉพาะปัจจุบัน พระธรรมกิตติวงศ์ เป็นเจ้าอาวาสและเจ้าสำนักเรียน การศึกษาพระปริยัติธรรมของสำนักเรียน จึงถือว่า ถึงความเจริญเต็มที่ เรียกว่าเป็น "ยุคทอง" ได้ เพราะมีผู้สอบได้เปรียญเอก คือ ป.๕.๙ ทั้งที่เป็นพระภิกษุและสามเณรเกือบทุกปี (ทำเนียบเจ้าสำนักเรียนวัดราชโอรสาราม ทำเนียบอาจารย์ใหญ่ คณะผู้บริหาร ทำเนียบประโยคฯ และสถิติการศึกษาพระปริยัติธรรมสำนักเรียน วัดราชโอรสารามย้อนหลัง ๓ ปี ในภาคผนวกที่ ๑)

๓.๘ การเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัด

ในสังคมปัจจุบัน เยาวชนไทยได้รับการพัฒนาจิตใจให้มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์น้อย ให้ความสนใจในความเจริญ ด้านวัตถุกันมาก ทำให้ความคิดและจิตใจไม่ได้รับการพัฒนา ตาม วัตถุประสงค์ของการจัดศึกษาเพื่อให้คนไทยมีความรู้และคุณธรรม เท่าที่ควร วัดราชโอรสารามตระหนักถึงบทบาทของวัด ในความ รับผิดชอบต่อสังคม ในการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาคน โดยเฉพาะ ในด้านจริยธรรม และคุณธรรม จึงได้จัดโครงการต่างๆ เพื่อพัฒนา

เยาวชนและประชาชน ดังต่อไปนี้

๑. การอบรมเพื่อพัฒนาจิตนักเรียนหรือการเข้าค่าย คุณธรรมจริยธรรม

เป็นการนำเด็กหรือเยาวชนเข้าวัดเพื่อพัฒนาจิตใจ ระยะเวลาในการอบรม ๒ คืน ๓ วัน มีกิจกรรมนำนักเรียนสวดมนต์ไหว้พระ ปฏิบัติกรรมฐาน ฟังบรรยายธรรม สัมมนา เป็นต้น โดยนักเรียนที่เข้ามาอบรมพัฒนาจิตนั้นต้องสมาทานศีล ๘ ทุกคน ในแต่ละปีได้อบรมนักเรียนประมาณปีละ ๑,๒๐๐ คน ดังมีรายละเอียดของโครงการ ปรากฏในภาคผนวก

สถิตินักเรียนที่เข้ารับการอบรม ย้อนหลัง ๓ ปี ได้แก่

พ.ศ. ๒๕๔๓ จำนวนประมาณ ๑,๒๐๐ คน

พ.ศ. ๒๕๔๔ จำนวนประมาณ ๑,๓๐๐ คน

พ.ศ. ๒๕๔๕ จำนวนประมาณ ๑,๑๐๐ คน

๒. การอบรมพัฒนาจิตแก่ประชาชนทั่วไป

วัดราชโอรสาราม จัดหลักสูตรเพื่ออบรมพัฒนาจิตแก่บุคคลทั่วไป หลากหลายหลักสูตร ตามความประสงค์ของผู้เข้ารับการอบรม บุคคลที่เข้ามารับการอบรม มีทั้งข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน มาเป็นหมู่คณะบ้าง มาส่วนตัวบ้าง ระยะเวลาและหลักสูตรที่จัดได้แก่ หลักสูตรการ อบรม ๗ คืน ๘ วัน หลักสูตรการอบรม ๔ คืน ๕ วัน ครั้งละประมาณ ๕๐ คน รวมปีละประมาณ ๓๐๐ คน

๓. งานฝึกอบรมพระนักเทศน์

เนื่องด้วยวัดราชโอรสาราม ได้รับมอบหมายให้เป็นศูนย์ฝึก

อบรมพระนักเทศน์ส่วนกลาง จึงได้จัดฝึกอบรมพระนักเทศน์ปีละ ๑ - ๒ รุ่น ตามงบประมาณ รุ่นละ ๕๐ รูปบ้าง ๖๐ รูปบ้าง ๑๐๐ รูปบ้าง (รายละเอียดโครงการอบรมพระนักเทศน์ ๑๖ - ๓๐ มี.ย. ๒๕๔๖ ภาคผนวกที่ ๒)

๔. ปฏิบัติธรรมในวันสำคัญ

วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอัฐมีบูชา วันอาสาฬหบูชา และวันสำคัญทางราชการ ได้แก่ วันแม่แห่งชาติ วันพ่อแห่งชาติ วัดราชโอรสารามได้จัดให้มีการปฏิบัติธรรมขึ้นทุกครั้ง มีประชาชนมาร่วมปฏิบัติธรรมกันพอสมควร ครั้งละประมาณ ๕๐ คน รวมตลอดทั้งปีประมาณ ๒๕๐ คน

๕. การปฏิบัติธรรมในวันเสาร์ในพรรษา

ในวันเสาร์ระหว่างเข้าพรรษาทุกๆ ปี วัดราชโอรสารามได้จัดให้มีการปฏิบัติธรรมสำหรับประชาชนทั่วไปที่พอมีเวลาว่างจากภารกิจการงาน เพื่อมาหาเวลาทำใจให้สงบบ้าง โดยเริ่มตั้งแต่เวลา ๐๘.๓๐ น. ถึง ๑๖.๓๐ น. มีผู้มาร่วมปฏิบัติธรรมวันเสาร์ละประมาณ ๘๐ คน รวมตลอดทั้งพรรษาประมาณ ๕๐๐ คน

๖. การสวดมนต์ประจำวันนักเรียน

ด้วยวัดราชโอรสารามต้องการให้นักเรียนซึ่งเป็นเยาวชนที่เป็นอนาคตของชาติ ช่วยกันรักษาวินัยธรรมเดิมไว้ นั่นคือการสวดมนต์ประจำวันหลังจากเลิกเรียน โดยใช้ศาลาเจริญภาวนาบัตรชั้นบน เป็นสถานที่สวดมนต์ โดยนักเรียนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ ได้หมุนเวียนกันมาสวดมนต์ เป็นประจำทุกวันมิได้ขาด

วันละ ๓ รอบๆ ละประมาณ ๑๐๐ คน ตั้งแต่เวลา ๑๔.๓๐ น. เป็นต้นไป ประมาณ ๑๕-๒๐ นาที ยกเว้นมีกิจกรรมสำคัญ (เพราะในสมัยก่อนจะมีการสวดมนต์ให้พระประจำวันศุกร์สุดสัปดาห์) เป็นการกล่อมเกล่าจิตใจของเยาวชนได้ทางหนึ่ง เพราะเมื่อสวดมนต์เสร็จเพราะภิกษุที่รับผิดชอบในแต่ละวันจะอบรมนักเรียนเป็นเวลา ๕ นาทีทุกวันก่อนกลับ

สำหรับบทสวดมนต์ที่ใช้ ได้แก่ บทสวดมนต์พุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ และชัยสิทธิคาถา เพื่อให้นักเรียนมีความเยือกเย็น อ่อนน้อม เป็นการฝึกสมาธิด้วย

๓.๔ การประชาสัมพันธ์ของวัด

วัดราชโอรสารามไม่ได้มีการประชาสัมพันธ์วัดทางด้านสื่อต่างๆ แต่เนื่องจากเป็นวัดประจำรัชกาลที่ ๓ ประชาชนจึงให้ความสำคัญด้วยการไปทัศนศึกษากันมากพอสมควร และนักเรียนได้ไปเที่ยวชมวัดพร้อมทั้งทำรายงานเรื่องเกี่ยวกับวัดเป็นจำนวนมากทุกปีมิได้ขาด มีการจัดทำสารคดีเรื่องราวประวัติวัดออกอากาศเผยแพร่ทั้งทางวิทยุและทางโทรทัศน์ทุกสถานี เมื่อประชาชนได้รับรู้และ เกิดความสนใจมาเที่ยววัด เพื่อศึกษาทั้งประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรม เพราะวัดราชโอรสารามเป็นวัดที่สร้างขึ้นด้วยศิลปแบบจีนและไทยประยุกต์ซึ่งถือเป็นวัดแบบอย่างแห่งแรกในประเทศไทย

๓.๑๐ การระดมทรัพยากรเพื่อจัดการศึกษาและ เผยแผ่ศาสนาธรรม

วัดราชโอรสารามได้จัดตั้ง "ทุนนิการศึกษา" ของวัดขึ้นเพื่อ

นำดอกผลมาเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาของวัดทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรมตามที่กล่าวไว้ในเรื่องของการศาสนศึกษา โดยระดมทุนจากการบริจาคของพระภิกษุสามเณร และผู้มีจิตศรัทธาทั่วไป

๓.๑๑ แหล่งการเรียนรู้ของวัด

การเรียนรู้ต่างๆในเรื่องศาสนาธรรม ประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม ศิลปะวัตถุต่างๆ หรือเรื่องที่ควรทราบนั้น มีทุกสถานที่ เช่น บริเวณพระอุโบสถ พระวิหารพระพุทธไสยาสน์ พระวิหารพระยืน ศาลาการเปรียญ ศาลาเจ้าภาพดินทร์ ห้องสมุดประชาชน ห้องสมุดโรงเรียนวัดราชโอรส โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากพระภิกษุสามเณรภายในวัด

จะเห็นได้ว่าวัดราชโอรสาราม มีการปฏิบัติการกิจของสงฆ์ครบทั้ง ๖ ด้าน ส่วนภารกิจที่โดดเด่นมี ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านการศาสนศึกษา การเผยแผ่ศาสนาธรรม และการศึกษาสงเคราะห์ ดังสถิติการจัดการศึกษา และความสำเร็จของการปฏิบัติกิจกรรมที่ปรากฏในภาคผนวก

บทที่ ๔

รูปแบบและยุทธศาสตร์

การจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรม

ของวัดราชโอรสาราม

๖ ๖ ๖ ๖ ๖

บทนี้เป็นการเสนอผลการวิจัย ที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารต่างๆ ของวัด การสัมภาษณ์เจ้าอาวาส การสัมภาษณ์ผู้มีส่วนในการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรม ทั้งที่เป็นพระภิกษุในวัด และครูในโรงเรียนวัดราชโอรสาราม รวมทั้งการสังเกตการณ์ในกิจกรรมต่างๆ ที่วัดจัดขึ้นเพื่อการเผยแผ่ศาสนาธรรม ประเด็นต่างๆ ที่จะกล่าวมีดังต่อไปนี้ ๑) รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรม ๒) ปัจจัยที่ทำให้การจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดประสบผลสำเร็จ ๓) ความต้องการในการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัด และ ๔) แผนภูมิรูปแบบ และยังมีในทัศน์การจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดราชโอรส

๔.๑ รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม

๔.๑.๑ การศาสนศึกษา วัดราชโอรสารามมีการจัดการเรียนสำหรับพระภิกษุ-สามเณร ๒ หลักสูตร ได้แก่ พระปริยัติธรรม แผนกธรรม และแผนกบาลี โดยมีนโยบายที่จะส่งเสริมการศึกษาทั้งสองประเภทอย่างชัดเจน ตั้งแต่เริ่มสร้างวัดเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๖๔ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และจากหลักฐานทาง

ประวัติศาสตร์เกี่ยวกับความเป็นมาของสำนักเรียนวัดราชโอรส พบว่าพระองค์ท่านทรงโปรดสนับสนุนงานด้านศาสนศึกษา โดยเห็นได้จากการจัดหมวดหมู่กุฏิแยกไว้อย่างเหมาะสม โดยสร้างกุฏิที่พักของพระภิกษุ-สามเณร สำหรับผู้ประสงค์จะศึกษาพระปริยัติไว้ทางทิศเหนือ เรียกว่ากุฏิหมู่คันถธุระ และกุฏิหมู่ทิศใต้เป็นที่พักสำหรับพระภิกษุ-สามเณรผู้ประสงค์บำเพ็ญภาวนา เรียกว่า กุฏิหมู่วิปัสณา และทรงให้สร้างศาลาเป็นที่สอนพระปริยัติธรรมโดยเฉพาะ และจากข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของสำนักเรียนวัดราชโอรสาราม พบว่าหลักสูตรทั้งสองได้มีการดำเนินการจนเป็นที่ยอมรับอย่างสูง มีเจ้าอาวาสทุกรูปของวัดในอดีตเป็นกำลังสำคัญ โดยได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาให้พระภิกษุ-สามเณรอย่างต่อเนื่อง

วัดราชโอรสารามเริ่มเปิดการสอน พ.ศ. ๒๔๕๔ และจาก พ.ศ. ๒๔๕๔ ถึง พ.ศ. ๒๕๑๘ เป็นเวลา ๖๔ ปี ที่สำนักเรียนมีเปรียญครบทุกชั้น ต่อมาเมื่อผู้สอบได้เปรียญสูงขึ้น ซึ่งดูได้จากสถิติต่างๆ ที่ปรากฏในภาคผนวก และยิ่งในปัจจุบัน มีพระเดชพระคุณพระธรรมกิตติวงศ์ เป็นเจ้าอาวาสและเจ้าสำนักเรียน

การศึกษาพระปริยัติธรรมของสำนักเรียน ถือว่าถึงความเจริญเต็มที่ เรียกว่าเป็น "ยุคทอง" ก็ว่าได้ (วัดราชโอรสาราม, ๒๕๔๓) ซึ่งคำพูดดังกล่าวสามารถอธิบายได้จากการสัมภาษณ์พระธรรมกิตติวงศ์ เมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๔๖ ที่ท่านกล่าวว่า

"วัดราชโอรสารามมีนโยบายเกี่ยวกับการศึกษาที่ชัดเจนว่า พระภิกษุ-สามเณรที่อยู่ในวัดนี้ทุกรูปต้องเรียน การศึกษาแผนกธรรม เรียกว่าภาคบังคับ ส่วนการศึกษาแผนกบาลีไม่บังคับ จะเรียนก็ได้ ไม่เรียนก็ได้ ส่วนสามเณรเล็กๆ จะต้องเรียนทั้งแผนกธรรมและบาลี

ภาคบังคับถึงประโยค ๕ จึงจะอนุญาตไปเรียนนอกวัดหรือมหาวิทยาลัยได้ ทั้งนี้เพราะท่านมีความเห็นว่าพระภิกษุ-สามเณรควรจะต้องมีความรู้ทางพระที่แน่นพอสมควร ที่จะช่วยเผยแผ่ศาสนาได้ ปัจจุบันมีปัญหามาก เพราะพระมีพื้นฐานทางบาลีน้อยมาก ดังนั้นเมื่อถูกถาม ก็ตอบได้ไม่ชัดเจนหรือผิดๆ เป็นเหตุให้คนเข้าใจศาสนาผิดๆไปด้วย ซึ่งเป็นการบ่อนยาพิษ หรือทำลายพระพุทธศาสนาอย่างมาก"

จะเห็นได้ว่าท่านเจ้าอาวาสให้ความสำคัญ กับการศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นอย่างสูง และพยายามสนับสนุนให้พระเรียนต่อให้สูงขึ้นเท่าที่จะทำได้ โดยเฉพาะการศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยสงฆ์ หรือในต่างประเทศ เช่นประเทศอินเดีย เป็นต้น

สำหรับหลักสูตรที่ใช้ในสำนักเรียน ก็เป็นไปตามหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรม ที่คณะสงฆ์ดำเนินการอยู่ ส่วนงานด้านการบริหารสำนักเรียนวัดราชโอรสาราม พบว่ามีโครงสร้างการจัดองค์กรและมอบหมายงานอย่างชัดเจน ซึ่งดูได้จากแผนผังการบริหารสำนักเรียนวัดราชโอรสาราม ในบทที่ ๓ และท่านเจ้าอาวาสจะจัดให้มีการประชุมอย่างน้อยปีละ ๒ ครั้ง เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสอบถามถึงปัญหาอุปสรรคในการทำงาน นอกจากนั้นจะมีการแจ้งข่าวให้ทราบเป็นระยะๆ

สรุปได้ว่าวัดราชโอรสาราม ได้รับมอบหมายจากคณะสงฆ์ให้เป็น "สำนักเรียน" มีหน้าที่เป็นศูนย์การศึกษาของพระภิกษุ-สามเณร ในเขตจอมทองและบริเวณใกล้เคียงมาช้านานแล้ว การดำเนินด้านศาสนศึกษาของวัดได้รับการยอมรับอย่างสูง โดยมีเจ้าอาวาสทุกรูปของวัดเป็นกำลังสำคัญ ได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาให้

พระภิกษุ-สามเณรอย่างต่อเนื่อง ในแต่ละปีสำนักเรียนมีกิจกรรมเกี่ยวกับการศึกษาพระปริยัติธรรมหลายอย่าง ซึ่งดูได้จากสถิติข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาทั้งในอดีตและปัจจุบัน และปัจจุบันถือว่าเป็นยุคทองของวัดราชโอรสาราม จากนโยบายที่ชัดเจนของวัดเกี่ยวกับการศึกษาภาคบังคับ และสนับสนุนพระภิกษุ-สามเณรทุกรูปให้ได้รับการศึกษาด้านพระปริยัติธรรม โดยเห็นว่าการศึกษาด้านปริยัติธรรมเป็นหัวใจของการตั้งมั่นสถาพรแห่งพระพุทธศาสนาก็คงได้ (พระธรรมกิตติวงศ์, ๒๕๔๕)

๔.๑.๒ การเผยแผ่ศาสนาธรรม วัดราชโอรสารามมีโครงการที่สำคัญๆ เกี่ยวกับการเผยแผ่ศาสนาธรรม ได้แก่ ๑) การอบรมพัฒนาจิตนักเรียนหรือการเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม ๒) การอบรมพัฒนาจิตสำหรับคนภายนอกทั่วไป ๓) งานฝึกอบรมพระนักเทศน์ และ ๔) การสวดมนต์ประจำวันของนักเรียนโรงเรียนวัดราชโอรส

จากการสัมภาษณ์ท่านเจ้าอาวาส ท่านตระหนักถึงความสำคัญของบทบาทของวัดในการที่จะมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้แก่เยาวชน และบุคคลทั่วไป ท่านกล่าวว่าเป้าหมายของการศึกษา คือ การสอนคนให้เป็นคน "เก่ง ดี และมีสุข" ดังนั้นควรจะต้องให้ทั้งการศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้ และการอบรมบุคคลให้เป็นผู้มีคุณประพฤติดีและมีจริยธรรมที่ถูกต้องเหมาะสม ควบคู่กันไป ซึ่งสอดคล้องกับ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๖ ที่ว่าจุดมุ่งหมายของการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

นอกจากนั้นท่านยังมีความเห็นว่าการศึกษสมัยใหม่เราให้แต่การศึกษาแต่ไม่ได้ให้การอบรม โดยเฉพาะไม่ได้สอนให้เด็กคิดเป็น เด็กจึงไม่สามารถคิดและแก้ปัญหาได้ จะเห็นได้จากข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับการฆ่าตัวตายมากมาย ทั้งนี้เป็นเพราะการศึกษาไม่ได้ฝึกให้คนหาทางออก และแก้ปัญหา โดยเฉพาะสื่อต่างๆ มีส่วนกระตุ้นและสนับสนุนในทางที่ไม่เหมาะสมด้วย ท่านเห็นว่าหากมีการอบรมทางพระพุทธศาสนา จะช่วยให้คนมีสติที่จะยังคิดและเสนอแนะวิธีการแก้ปัญหาที่ถูกต้องให้ เช่นรู้ว่าถ้าเครียด จะมีวิธีการแก้ไขได้อย่างไร หรือการใช้วิธีสัจ ๔ ในการแก้ปัญหา เป็นต้น

ดังนั้นการเรียนการสอนในวัดราชโอรสาราม จึงได้พยายามจัดการเรียนการสอนให้เด็กคิดเป็นให้มากที่สุด และจากการสัมภาษณ์พระครูโสภิตธรรมรังสี ผู้รับผิดชอบฝ่ายการเผยแผ่ศาสนาธรรม ท่านกล่าวว่าในหลักสูตรการเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรมที่จัดให้กับนักเรียน จะเน้นสอนคุณธรรมเรื่องการเป็นกัลยาณมิตร การเป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ การเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ และการทำบุญหรือการสร้างตนด้วยชอบ ตลอดจนมารยาทที่สำคัญๆ ที่ชาวพุทธควรรู้และปฏิบัติได้ สำหรับกิจกรรมนั้นจะเน้นการทำกิจกรรมกลุ่มเพื่อให้เด็กมีส่วนร่วม และคิดเป็น ทำเป็นให้มากที่สุด นอกจากนี้ก็มีการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยมาช่วยในการเรียนการสอน เช่น คอมพิวเตอร์ วิดีทัศน์ เครื่องฉายข้ามศีรษะ และอื่นๆ ประกอบด้วย จึงกล่าวได้ว่าการจัดการเรียนการสอนของวัดราชโอรสารามมีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.

๒๕๔๒ มาตรา ๒๔ ที่ว่าการะบวนการเรียนรู้ควรฝึกกระบวนการคิดการจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันปัญหา และส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

นอกจากนี้พระครูโสภิตธรรมรังสี ยังได้กล่าวถึงค่ายอบรมจริยธรรมของวัดว่า ได้พยายามดึงพ่อ แม่ หรือผู้ปกครองให้มีส่วนร่วมมากที่สุด เช่นในวันสุดท้ายของการเข้าค่ายซึ่งพ่อแม่จะต้องมารับเด็ก ทางวัดก็ได้จัดกิจกรรมให้ลูก และพ่อแม่ได้กล่าวแสดงความรู้สึกต่อกัน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สร้างความประทับใจและเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันได้อย่างดี

วัดราชโอรสารามให้ความสำคัญอย่างยิ่งในเรื่องบูรณาการระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน จะเห็นได้จากรายงานการเสวนาทางวิชาการเรื่อง กระบวนการการเสริมสร้างจริยธรรม: บูรณาการระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน ที่พระเดชพระคุณพระธรรมกิตติวงศ์ เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน ท่านกล่าวถึงหน้าที่ของหน่วยสังคมว่า "บ้านทำหน้าที่พัฒนากาย วัดทำหน้าที่พัฒนาใจ โรงเรียนทำหน้าที่พัฒนาสมองหรือพัฒนาปัญญา" (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ๒๕๔๖, หน้า ๙) สำหรับชุมชนนั้นต้องเสริมบทบาทว่าชุมชนในปัจจุบันต้องทำหน้าที่ในการพัฒนาเด็ก ด้านอื่นๆ ที่วัด บ้าน โรงเรียน ยังไม่ได้พัฒนา เช่นการอยู่ร่วมกันในสังคม การพูดจาและมารยาทสังคมต่างๆ นอกจากนั้นท่านยังกล่าวว่าทุกเรื่องของเด็กต้องทั้ง ๔ หน่วยนี้ต้องรับผิดชอบประคับประคองกันไป โดยท่านได้ประมวลวิธีการกว้างๆ

ที่ได้ผลชัดเจนมา ๔ วิธีกว้างๆ คือ

๑. เน้นให้ทำ คือการสอนให้มีความรู้ สอนแนวทางการปฏิบัติ

๒. นำให้ดู คือ ฝึก สอนวิธีปฏิบัติเพื่อให้ปฏิบัติเป็น

๓. อยู่ให้เห็น คือ ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี ดำเนินชีวิตตามแนวทางที่สอน

๔. เห็นให้รอด คือ มีจิตมุ่งมั่นที่จะกล่อมเกล้าให้เด็กเป็นคนดีของสังคม และดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดีโดยสม่ำเสมอ

วัดราชโอรสารามนำแนวความคิดนี้มาปฏิบัติ ซึ่งเห็นได้ชัดเจนจากความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างวัดและโรงเรียนวัดราชโอรส จากการสัมภาษณ์คุณครูที่ทำหน้าที่หัวหน้าหน่วยงานจริยธรรม พบว่า ท่านเจ้าอาวาสของวัดทุกรูปตั้งแต่ในอดีตได้ให้การสนับสนุนโรงเรียนมาตลอด ทั้งในด้านงบประมาณ แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาโดยเฉพาะการพัฒนาจิตใจ และในหลักสูตรการสอนพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะท่านเจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน ท่านเป็นผู้มีบทบาทอย่างสูงต่อการปฏิรูปการศึกษาของประเทศ ท่านจึงเป็นที่ปรึกษาผู้แนะแนวทางการจัดการศึกษาต่างๆ ได้อย่างดียิ่ง

กิจกรรมการสวดมนต์ประจำวันของนักเรียน เป็นกิจกรรมที่มีความโดดเด่น และเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงการบูรณาการระหว่างวัด และโรงเรียนได้อย่างดียิ่ง โดยนักเรียนวัดราชโอรสาราม ตั้งแต่ชั้น ม. ๑-ม. ๖ จะหมุนเวียนกันมาสวดมนต์ประจำวันที่วัดหลังเลิกเรียนเป็นประจำทุกวัน วันละ ๓ รอบๆ ละ ประมาณ ๑๐๐ คน ตั้งแต่ ๑๔.๓๐ น. เป็นต้นไป ซึ่งทำให้เด็กมีความคุ้นเคยกับการสวดมนต์ กราบไหว้บูชาพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ และพระ

สังฆคุณ ซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวพุทธควรกระทำ และเป็นการฝึกสมาธิเด็กไปในตัว นอกจากนี้เมื่อสวดมนต์เสร็จ พระภิกษุที่รับผิดชอบในแต่ละวันจะอบรมนักเรียนเป็นเวลา ๕ นาทีทุกวันก่อนกลับ ซึ่งเป็นการกล่อมเกล้าจิตใจของเยาวชนได้อย่างดียิ่ง

กิจกรรมที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งในการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัด คืองานฝึกอบรมพระนักเทศน์ โดยวัดราชโอรสารามได้รับมอบหมายจากเจ้าคณะใหญ่หนกลางให้เป็นศูนย์ฝึกอบรมพระนักเทศน์ของหนกลาง ซึ่งจัดปีละ ๑-๒ รุ่น ซึ่งผลจากการประเมินพบว่า พระทุกรูปได้รับความรู้ความเข้าใจในหลักการ และวิธีการเทศน์อย่างดียิ่ง มีความประทับใจกับการต้อนรับของหลวงพ่ोज้าคุณเจ้าอาวาส และความรับผิดชอบของพระทุกรูปที่ดำเนินการในการฝึกอบรม

จึงอาจสรุปได้ว่าในภารกิจเกี่ยวกับการเผยแผ่ศาสนาธรรม วัดราชโอรสารามมีการปฏิบัติอย่างครบถ้วนทั้งสำหรับพระภิกษุ เยาวชน และประชาชนทั่วไป โดยท่านมีนโยบายอย่างชัดเจนว่า วัดจะต้องเป็นผู้นำในการพัฒนาคน โดยเฉพาะในด้านจิตใจ ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๖ ที่ว่าจุดมุ่งหมายของการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม ส่วนกิจกรรมการสอน มุ่งสอนให้เด็กคิดเป็น และเน้นการใช้สื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยและเหมาะสมกับผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับ มาตรา ๒๔ ที่ว่าควรฝึกกระบวนการคิด การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้ เพื่อการป้องกันปัญหา และส่งเสริมการใช้สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

และการบูรณาการระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน อย่างชัดเจน

๔.๑.๓ การศึกษาสงเคราะห์ การปฏิบัติภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ของวัดราชโอรสารามถือว่าประสบผลสำเร็จและมีความโดดเด่น เป็นการจัดการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัยเพื่อให้วัดเป็นศูนย์กลางในการเสริมสร้างศีลธรรมจริยธรรม (มาตรา ๑๕ (๒) (๓) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕) ในบริบทของวัดราชโอรสารามนั้นภารกิจการจัดการศึกษาสงเคราะห์เน้นหนักชัดเจนไปที่การอุปถัมภ์โรงเรียนวัดราชโอรสเป็นหลัก โรงเรียนวัดราชโอรส เดิมเป็นโรงเรียนประชาบาล ตั้งอยู่ในเขตวัดราชโอรสารามด้านหน้าติดกับคลองสนามไชย ชื่อโรงเรียนประสิทธิ์วิทยาคม ต่อมาได้โอนเป็นโรงเรียนรัฐบาลขึ้นกับกระทรวงธรรมการโดยรองอมตย์เอกหลวงพิรุณพิทยาพรณ เจ้าหน้าที่กระทรวงธรรมการกับพระธรรมมุนีเทศาจารย์ เจ้าอาวาสได้พิจารณา ร่วมกันว่ายังไม่มีโรงเรียนมัธยมในละแวกนี้ จึงเสนอให้โอนโรงเรียนประสิทธิ์วิทยาคมไปขึ้นกับกระทรวงธรรมการ มีชื่อว่าโรงเรียนวัดราชโอรส ในวันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๔๕๘ เปิดสอนในวันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๔๕๘ โดยมี ขุนจงจิตต์ผีก (ราชบุรุษโชติ ไวยกฎ) ดำรงตำแหน่งครูใหญ่คนแรก ปัจจุบันสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (ก่อนการปฏิรูปราชการ)

วัดราชโอรสารามได้อุปถัมภ์โรงเรียนในด้านการพัฒนาอาคารสถานที่ (มาตรา ๑๘ (๓) พรบ.การศึกษาแห่งชาติ ๒๕๔๒) ทุนการศึกษา (มาตรา ๕๘ (๒)) และอื่น ๆ แต่ที่สมควรกล่าวถึงก็คือ การส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนสร้างห้องเรียนจริยศึกษา

ที่ประกอบด้วยการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาที่ทันสมัยเพื่อการถ่ายทอดหลักสูตรและการเรียนรู้วิชาการพระพุทธศาสนา รวมทั้งการมีส่วนร่วมของวัดในการพัฒนาหลักสูตรธรรมศึกษา ซึ่งจัดการเรียนการสอนที่โรงเรียนโดยมีพระอาจารย์จากวัดราชโอรสารามร่วมสอน โดยโรงเรียนวัดราชโอรสได้อำนวยความสะดวกในการเป็นสนามสอบธรรมศึกษาด้วย (สถิติผลการสอบประโยคธรรมศึกษา ตริ - โท - เอก สำนักเรียนวัดราชโอรสาราม ดูภาคผนวกที่ ๘)

ทั้งนี้มิควาว่า นักเรียนโรงเรียนวัดราชโอรส ชั้น ม. ๑ ทุกคนจะต้องเรียนตามหลักสูตรนักเรียนชั้นตรี ในคาบวิชาสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา และต้องเข้าสอบนักเรียนชั้นตรี (ส่วนนักเรียนชั้นโทและชั้นเอก ไม่บังคับแต่สามารถเข้าสอบได้ตามความสมัครใจ)

กิจกรรมด้านการศึกษาสงเคราะห์อีกประการหนึ่งที่วัดราชโอรสารามได้จัดส่งพระภิกษุไปร่วมสอนคือ กิจกรรมวันพุทธสของโรงเรียนวัดราชโอรส กิจกรรมนี้จัดในคาบแรกของวันพุทธสที่เรียกว่า คาบรักการอ่าน ในคาบนี้จะเริ่มด้วยการให้นักเรียนฝึกฝนทักษะการอ่านก่อนและต่อด้วยการฝึกสมาธิ อบรมธรรมะ และทำบุญตักบาตรร่วมกันทั้งโรงเรียน หลังจากนั้นพระอาจารย์จะนำอาหาร และสิ่งของบิณฑบาตกลับวัดเท่าที่จำเป็น ส่วนที่เหลือทางโรงเรียนจัดไปให้สถานเลี้ยงเด็กบ้านครูน้อย ที่ตั้งอยู่ไม่ไกลจากโรงเรียน (สัมภาษณ์หัวหน้างานจริยธรรม" ๒๕๔๖)

นอกจากนี้ วัดราชโอรสารามได้รับการกล่าวถึงในฐานะเป็นวัดตัวอย่างที่น่าเสนอกระบวนการเสริมสร้างศีลธรรมจริยธรรมที่บูรณาการระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชนที่จริงจังและ

ครบวงจร (มาตรา ๑๕ (๒), (๓) มาตรา ๒๔ (๖) ดังที่พระเดชพระคุณพระเทพปริยัติเมธีได้กล่าวถึงในรายงานการเสวนาทางวิชาการ (สกศ: ๒๕๔๖) ดังนี้

"วัดในเมือง เช่น วัดราชโอรสาราม พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระธรรมกิตติวงศ์ท่านเป็นเจ้าอาวาส วัดนี้หากไปดูจะเห็นว่ากิจกรรมนี้เกิดแล้วและเป็นเรื่องปกติ จะเล่าถึงวิถีชีวิตของวัดราชโอรสารามให้ฟัง คือ เข้ามาเวลา ๐๕.๓๐-๐๖.๐๐ น. ญาติโยมไปวัด พวกไปร่ำมวยจีน ไปเดินแอโรบิค มีเพลงประกอบบางพวกไปขายขนม ขายน้ำชา น้ำร้อน นี่คือผู้ใหญ่เข้าไปใช้วัดพวกเด็กก็ไปออกกำลังกายกัน ที่วัดราชโอรสารามจะมีการประชุมอบรมพระเกือบตลอดทั้งปี เพราะท่านเป็นเจ้าคณะภาค ๑๖ อาตมภาพเป็นเจ้าคณะภาค ๑๗ ร่วมกับเจ้าคณะภาค ๑๖ อาตมภาพเป็นเจ้าคณะภาค ๑๗ ร่วมกับเจ้าคณะภาค ๑๘ เรา ๓ ภาคทำงานร่วมกัน เรียนเชิญเจ้าคณะอำเภอทางภาคได้มาอบรมคราวละ ๑๐ กว่าวัน พอนักเรียนมาโรงเรียนในตอนเช้าคุณครูจะจัดนักเรียนมาชุดหนึ่ง มาดูแลความสะอาดในวัด ขัดถูห้องน้ำ ห้องส้วม แล้วคุณครูจะตามมาอีกหนึ่งชุด จัดอาหารคาวหวานถวายภัตตาหารเพล เด็กก็ต้องมากระเณ มาดูแลพระสงฆ์ ป้ายก็มาจัดน้ำปานะถวายพระ แล้วก่อนเลิกเรียนต้องมาไหว้พระสวดมนต์ในวัด ถ้าวันศุกร์จะมาทั้งโรงเรียน ถ้าเป็นวันธรรมดาก็เปลี่ยนมาเป็นห้อง ๆ ดูแล้วเด็ก ครู พระเณรในวัดนั้นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ญาติโยม ชาวบ้านเรียกอย่างนี้ว่า บุญการได้ไหมเชิญท่านผู้มีเกียรติ หรือพระเถระที่มาประชุมในครั้งนี้อยู่ก็ได้ นี่คือตัวอย่างที่ยกมาให้เห็นเท่านั้น ซึ่งอาจจะมิหลายวัดก็ได้ที่มีกิจกรรมเช่นนี้ หากที่วัดราชโอรสารามมีการ

ประชุมพระ ทางโรงเรียนจะจัดเวรกัน เด็กนักเรียนจะมาเป็นลูกศิษย์พระ มาดูแลถวายน้ำร้อนน้ำชา คุณครูมาช่วยกันทำภัตตาหารเพล ถวาย คุณครูก็คน นักเรียนก็คน แล้วทำอย่างดีเรียบร้อย นี่คือวิถีชีวิตของสังคม บ้าน วัด โรงเรียน ต้องเป็นอย่างนี้ ซึ่งไม่ได้เกิดจากการสั่งการของเจ้าอาวาสวัดหรือว่าครูใหญ่สั่ง หรือหัวหน้าหมู่บ้าน ประธานชุมชนเกณฑ์มา แต่เป็นความรู้สึกที่บอกว่าสร้างวัดให้คนไปเล่นให้เด็กไปเล่นดีกว่าไปสร้างบ่อนการพนันให้คนไปประพฤติเสียหายนลองคิดดูทำไปคนจึงไปออกกำลังภายในวัด และคนเหล่านั้นเขารู้สึกว่านี่คือ "วัดเรา" บางชุมชนคนไม่มีวัด อาตมภาพถามว่าหากโยมตายแล้วจะไปไว้วัดไหน? โยมตอบไม่ทราบ แล้วแต่เมรุวัดไหนว่าง แต่บางคนบอกฉันต้องวัดนี้ วัดนี้วัดฉัน มีสักกี่คนที่มิวัด บางคนไม่มีเลย แล้วแต่ลูกเขาสะดวกไปที่ไหนก็ไปที่นั่น เป็นคนไม่มีเป้าหมายในชีวิตแม้แต่ที่ตายยังมิรู้ ที่เผายังมิรู้ ความรู้สึกเล็ก ๆ ความรู้สึกผูกพันไม่มี ว่าเราลูกศิษย์วัดนั้นนะ เราเป็นลูกศิษย์หลวงพ่อนั้น หลวงพ่อนี้ มันฝังใจแสดงว่าเรามีที่เกาะที่ระลึก.."

๔.๒ ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาและเผยแพร่ศาสนธรรม ของวัดราชโอรสาราม

จากเอกสารทางประวัติศาสตร์ และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ท่านเจ้าอาวาส พระภิกษุและครูในโรงเรียนวัดราชโอรส ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ตลอดจนการเข้าไปสังเกตการณ์กิจกรรมต่างๆ ของวัด สามารถสรุปเป็นยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาและเผยแพร่ของวัด ได้ดังนี้

๔.๒.๑ ปรัชญาและอุดมการณ์ที่ชัดเจนในการผลิตศาสน

ทายาทและเผยแผ่ศาสนาธรรม เพื่อสนองกับความต้องการในการรักษาพระพุทธศาสนาให้มั่นคง วัดราชโอรสารามจึงได้จัดการศึกษาด้านศาสนศึกษา ๒ แผนก ได้แก่ พระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี โดยปัจจุบันวัดราชโอรสารามมีเปรียญครบทุกชั้น และมีผู้สอบได้เปรียญสูงๆ เพิ่มขึ้น นอกจากนี้พบว่าทางด้านการศาสนศึกษานั้น วัดราชโอรสารามมีระเบียบปฏิบัติภายในเกี่ยวกับการศึกษาภาคบังคับของพระภิกษุ สามเณร กล่าวคือพระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัดทุกรูปต้องเรียน เรียกว่าการศึกษาภาคบังคับของวัด คือต้องเรียนอย่างน้อยประโยค ๕ จึงจะไปเรียนนอกวัดได้ นโยบายดังกล่าวสะท้อนการให้ความสำคัญของวัดเกี่ยวกับการศึกษาของภิกษุ สามเณรในด้านพระปริยัติธรรมอย่างชัดเจน

ส่วนการเผยแผ่ศาสนาธรรมวัดราชโอรสาราม เน้นบทบาทของวัดในการเป็นผู้นำของสังคมในเรื่องการอบรมคุณธรรมจริยธรรม และการพัฒนาจิตใจแก่นักเรียน นักศึกษาและประชาชนทั่วไป ดังนั้นจะพบว่าวัดราชโอรสารามมีหลักสูตรต่างๆ หลายหลักสูตรที่จัดเพื่อสนองความต้องการแก่นักเรียน และประชาชนโดยทั่วไป และจากสถิติพบว่าในแต่ละปีมีผู้เข้ามาศึกษาอบรมในหลักสูตรต่างๆ เป็นจำนวนมาก (ดูภาคผนวกที่ ๖) สำหรับด้านการศึกษาสงเคราะห์ วัดราชโอรสารามเป็นผู้อุปถัมภ์โรงเรียนวัดราชโอรสทั้งด้านอาคารสถานที่ ทุนการศึกษา และการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน โดยเฉพาะปัจจุบันพบว่ามีกฎของวัดร่วมกับโรงเรียนว่า นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ต้องสอบธรรมศึกษาทุกคน เรียกว่า ภาคบังคับ และผลสอบในแต่ละปีพบว่านักเรียนของโรงเรียนวัดราชโอรสสอบผ่าน

เป็นจำนวนร้อยละที่สูงมาก

๔.๒.๒ กระบวนการเรียนการสอนของวัด เน้นการสอนที่ให้ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด" จากการสัมภาษณ์ท่านเจ้าอาวาส พบว่าท่านให้ความสำคัญของวัดในการจัดการอบรมจิตใจ และพัฒนาจริยธรรม คุณธรรมให้แก่เยาวชนให้เป็นคน "เก่ง ดี และมีสุข" ท่านเห็นว่าการศึกษาปัจจุบันสอนแต่วิชาความรู้แต่ไม่มีการอบรมเรื่องคุณธรรม จริยธรรม และการประพฤติที่ดี และไม่ได้สอนให้คนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น จึงทำให้สังคมเกิดปัญหามากมาย ดังนั้นแนวทางการสอนของวัดจึงมุ่งเน้นให้คนคิดเป็น โดยใช้แนวทางทางพุทธศาสนาเป็นแกน

และจากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาก็พบว่ามีความสอดคล้องกันคือ รูปแบบการเรียนการสอนของวัด โดยเฉพาะค่ายอบรมจิตใจเยาวชน และการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนวัดราชโอรส จะเน้นให้เด็กคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น โดยใช้การมีส่วนร่วมของเด็กในการทำกิจกรรมต่างๆ เปิดโอกาสให้เด็กมีโอกาสดำเนินกิจกรรมและแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ในมาตรา ๖ ที่ว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และในมาตรา ๒๔ ในส่วนที่ว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้ จะต้องมีการฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและการแก้ปัญหา เป็นต้น

๔.๒.๓ เน้นการบูรณาการบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน วัดราชโอรสารามได้รับยกย่องว่าเป็นตัวอย่างของวัดที่มีการบูรณาการของสถาบันทางสังคมต่างๆ ได้อย่างดีเยี่ยม ความสัมพันธ์ระหว่างวัด-โรงเรียน เช่นทางวัดได้อุปถัมภ์โรงเรียนในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องงบประมาณ การให้คำปรึกษาแนะนำในเรื่องต่างๆ ทั้งเกี่ยวกับการจัดการศึกษา และอบรมจริยธรรมให้แก่เด็ก และนโยบายต่างๆ ของโรงเรียน ทำให้การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนดำเนินไปได้อย่างดี ส่วนบุคคลากรของโรงเรียน ได้แก่ครู และนักเรียนถือว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่เข้ามาสนับสนุน ช่วยเหลืองานวัดในทุกๆ ด้านที่วัดต้องการ เช่นเมื่อวัดจัดงานทางโรงเรียนก็จะนำคณะครู และนักเรียนมาช่วย ตั้งแต่การทำความสะดวก การจัดหาอาหารคาวหวาน ถวายภัตตาหารเพล และเรื่องอื่นๆ โดยทุกคนก็ทำหน้าที่ของชาวพุทธด้วยความเต็มใจและสมัครใจ ส่วนความสัมพันธ์กับบ้าน และชุมชน อาจจะเห็นได้จากการที่ชาวบ้านในละแวกนั้น ได้มีส่วนร่วมกับวัดหรือใช้วัดในการทำกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวัน เช่นในตอนเช้าก็จะมีชาวบ้านมาออกกำลังกาย เช่น เดิน วิ่ง แอโรบิค รำมวยจีน ในวัด หรือท่านเจ้าอาวาสได้กรุณาทำที่จอดรถให้ชาวบ้าน (ไม่เสียเงิน) เมื่อพบว่าเขาไม่มีที่จอดรถ ซึ่งสิ่งเหล่านี้แสดงถึงความสัมพันธ์ที่ดี และวัดเป็นที่พึ่งของชาวบ้านได้ เป็นต้น

๔.๒.๔ การใช้นวัตกรรมและสื่อการสอนที่ทันสมัย พบว่าการอบรมพัฒนาจิตใจที่จัดในวัด และห้องจริยศึกษา ๒ ห้องของโรงเรียนวัดราชโอรสที่ทางวัดให้การสนับสนุนเรื่องงบประมาณ มีอุปกรณ์และสื่อการเรียนที่ทันสมัยอย่างครบถ้วน เช่น โทรทัศน์ วีดีโอ เครื่องฉายข้ามศีรษะ คอมพิวเตอร์ และอุปกรณ์ต่างๆ นอก

จากนี้ห้องเรียน/อบรมต่างๆ ได้ติดเครื่องปรับอากาศ และมีการจัดสถานที่ที่เหมาะสมกับการศึกษาและปฏิบัติธรรมเป็นอย่างดี

จึงอาจจะกล่าวได้ว่ายุทธศาสตร์ที่สำคัญ ในการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดราชโอรสาราม มี ๔ ประการดังกล่าวก้างต้น

๔.๓ ปัจจัยที่ทำให้การจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดประสบผลสำเร็จ

วัดราชโอรสารามจัดว่าเป็นวัดที่สามารถปฏิบัติตามภารกิจสงฆ์ได้ครบถ้วน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การปฏิบัติภารกิจด้านการจัดการศึกษา และเผยแผ่ศาสนาธรรม ตามข้อมูลที่น่าเสนอ ในข้อ ๓.๗ และ ๓.๘ นั้น ถือได้ว่าเป็นภารกิจที่ประสบผลสำเร็จสูงสุด ปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้การจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมประสบผลสำเร็จ มี ๔ ประการคือ ๑) ความสมบูรณ์แบบในฐานะเป็นศาสนสถานในพระพุทธศาสนา ๒) ศักยภาพและภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส ๓) การระดมทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรม ๔) และการบริหารจัดการ

๔.๓.๑ ความสมบูรณ์แบบในฐานะเป็นศาสนสถานในพระพุทธศาสนา

วัดราชโอรสารามเป็นวัดที่มีเกียรติภูมิและประวัติความเป็นมาที่มีความสำคัญสามารถโน้มน้าวศรัทธาในพระพุทธศาสนาได้ในทางหนึ่งกล่าวคือ วัดราชโอรสารามเป็นวัดประจำรัชกาลที่ ๓ พระองค์ทรงสร้างพระประธานที่ประดิษฐานในพระอุโบสถ ซึ่งพระบาท

สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระนามถวายว่า "พระพุทธอนันตคุณอดุลญาณบพิตร" ที่ถือว่าเป็นพระพุทธรูปที่มีความงดงามตามหลักพุทธศิลป์ และพระองค์ได้พระราชทานพระไตรปิฎก "ฉบับลายก้ามมะลอ" ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๕ ได้พระราชทานพระไตรปิฎก ฉบับพิมพ์ประดับกระจก ในสมัยรัชกาลที่ ๗ ได้พระราชทานพระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ ฉบับ พ.ศ. ๒๔๖๙ และในสมัยรัชกาลปัจจุบันได้พระราชทานพระไตรปิฎกฉบับหลวง ๑ จบ นอกจากนี้ วัดราชโอรสาราม ยังเป็นวัดที่สมเด็จพระญาณสังวร ประมาทวิสุทธิญาณมหาเถรสังฆมณฑลที่ศิลปกรรมแบบจีนและศิลปกรรมแบบไทย รวมทั้งเป็นวัดที่มีเอกลักษณ์พิเศษ คือ ไม่มีชื่อฟ้าโบระกา

๔.๓.๒ ศักยภาพ และภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส

จากข้อมูลประวัติเจ้าอาวาสใน ๓.๔ กล่าวได้ว่า พระเดชพระคุณ พระธรรมกิตติวงศ์มีคุณสมบัติครบถ้วน ในฐานะผู้ปกครองวัด ทั้งนี้ท่านได้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสขณะอายุเพียง ๓๖ ปี และรับผิดชอบหน้าที่เจ้าอาวาสปกครองพระอารามนี้สืบเนื่องมา ๒๒ ปี แล้ว

ในส่วนของคุณลักษณะสัมภาษณ์อาจารย์หัวหน้างานจริยศึกษาโรงเรียนวัดราชโอรสนั้น ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า "...ท่านเจ้าอาวาสเป็นทั้งองค์อุปถัมภ์ และที่ปรึกษาของโรงเรียน...ท่านจะรับนิมนต์เป็นประธานในพิธีสำคัญของโรงเรียน เช่น วันไหว้ครู วันพืชมงคล (๑๖ ม.ค.) วันประชุมผู้ปกครองนักเรียนใหม่...ท่านแจกทุนการศึกษาให้นักเรียนส่วนหนึ่งเป็นประจำทุกปี...ท่านส่งพระอาจารย์มาสอนในหลักสูตรธรรมศึกษา...ท่านสร้างห้องจริยศึกษาพร้อมโสตทัศนูปกรณ์

ประกอบการเรียนการสอน เช่น เครื่องฉายวิดีโอทัศน์ วีซีดี เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ และโต๊ะหมู่บูชาเป็นต้น และมีโครงการจะสร้างห้องจริย ๒ ให้อีกเร็ว ๆ นี้...ท่านสนับสนุนการสร้างสนามฟุตบอลใหม่ให้นักเรียนเพราะสนามเดิมมีน้ำท่วมขัง...ท่านให้สร้างที่จอดรถสำหรับครูอาจารย์และญาติโยม..."

นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์เจ้าอาวาส ดังนี้ "ได้มาร่วมงานกับท่านหลายปีแล้วในฐานะครูจริยศึกษาและเป็นกรรมการวัดด้วย ได้รับความช่วยเหลือมาโดยตลอด ท่านให้คำปรึกษาชี้แนะทั้งด้านการสอนและปรับปรุงหลักสูตรจริยศึกษาในโรงเรียน ส่วนในด้านอื่น ๆ ก็มี เช่น ท่านจะรับเป็นเจ้าภาพงานสวดบำเพ็ญกุศลในคืนแรก หากมีญาติของอาจารย์ในโรงเรียนเสียชีวิตและมาตั้งศพที่วัด... ท่านอาจปกครองพระในวัดอย่างเคร่งครัดตรงไปตรงมา แต่ในส่วนโรงเรียนคิดว่า ท่านเมตตามาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับผู้บริหารโรงเรียนที่มีความเอาใจใส่ ทุ่มเทและเป็นที่ยอมรับของชุมชน ก็จะได้รับส่งเสริมสนับสนุนเต็มที่..."

หนึ่งในวันที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๔๖ ผู้วิจัย ยังได้มีโอกาสเข้าฟังการบรรยายทางวิชาการเรื่อง "การวิจัยตามแนวพุทธศาสนา" ในวันที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๔๖ ณ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช โดยท่านเจ้าอาวาสรับนิมนต์เป็นวิทยากรบรรยายพิเศษ และช่วงท้ายการบรรยายพระเดชพระคุณยังได้แจกเอกสารเนื้อหาการบรรยายแก่ผู้เข้าฟังด้วย และวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๔๖ ผู้วิจัยได้รับโอกาสเข้ากราบนมัสการสัมภาษณ์ ณ วัดราชโอรสราม ในวันดังกล่าวนี้ตรงกับวันที่วัดจัดโครงการฝึกอบรมพระนักเทศน์หนกกลางและหนใต้ และเป็นช่วงที่วัดกำลังก่อสร้างศาลาหลังใหม่ ก่อนเริ่มการสมโภช

ผู้วิจัยจึงได้มีโอกาสสังเกตท่านขณะติดภารกิจควบคุมงานก่อสร้างด้วย ดังปรากฏข้อมูลสัมภาษณ์บางตอนที่ท่านกล่าวถึงภารกิจด้านการควบคุมดูแลการก่อสร้างอาคารสถานที่ภายในวัดดังนี้ ...การเป็นเจ้าอาวาสเฝ้าต่อการแสดงสมรรถนะทุกด้าน เป็นความท้าทาย...หาเงิน คุมงาน เขียนแบบ สั่งช่าง ซื้อของเอง จ่ายเอง เลือกลงเอง..."

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าข้อมูลที่ยกมากล่าวข้างต้นเพียงพอที่จะสนับสนุนให้เห็นว่าศักยภาพและภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสวัดราชโอรสารามเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งประการหนึ่งที่ทำให้การปฏิบัติภารกิจของวัดประสบผลสำเร็จ

๔.๓.๓ การระดมทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรม

การระดมทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดราชโอรสารามอาจกล่าวแยกได้ ๒ ด้านดังนี้คือ

๑. ด้านบุคลากร บุคลากรที่เป็นกำลังสำคัญในการจัดการศึกษา ในปัจจุบันได้แก่พระภิกษุ และสามเณรภายในวัด จากการสัมภาษณ์ท่านเจ้าอาวาส (๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๖) ท่านกล่าวว่าในช่วงแรกๆ (๒๕๒๔ - ๒๕๓๕) บุคลากรด้านการศึกษาของวัดยังมีน้อยจึงต้องนิมนต์พระจากที่อื่นมาช่วยสอน แต่หลังจาก พ.ศ. ๒๕๓๕ ทางวัดมีพระภิกษุ-สามเณรที่จบเปรียญสูงๆ เพิ่มขึ้น ทำให้มีบุคลากรเป็นของตัวเอง ปัจจุบันวัดราชโอรสารามมีพระทั้งหมด ๔๓ รูป ประมาณ ๒๐ รูปที่เป็นครู ซึ่งทำหน้าที่สอนทั้งด้านการศาสนศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม ซึ่งถือว่ามีเพียงพอ (ดูสถิติจำนวนพระภิกษุสามเณร พ.ศ. ๒๕๔๓ - ๒๕๔๕ ที่ ภาคผนวกที่ ๔) ร่วมกับฆราวาส

ได้แก่คณะกรรมการวัด คณาจารย์และนักเรียนอาสาศรัศมัยโรงเรียนวัดราชโอรส เป็นฝ่ายสนับสนุนให้การจัดการศึกษาฯ ของวัดประสบความสำเร็จ

๒. ด้านงบประมาณ วัดราชโอรสารามตั้งทุนการศึกษาเรียนก "ทุนนิธิ" รับบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธาเพื่อส่งเสริมภารกิจต่างๆ ของวัด รวมทั้งด้านการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม โดยนำเงินเฉพาะดอกเบี๋ยมาใช้จ่าย แต่ปีจะมีการใช้จ่ายไปในเรื่องของการบูรณะวัด เริ่มมีการบูรณะวัดมากมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๔ สำหรับด้านการศึกษาใช้ประมาณร้อยละ ๕- ๑๐ ของรายจ่ายแต่ละปี (ดู ภาคผนวกที่ ๕ บัญชีรายจ่ายสำนักเรียนวัดราชโอรสารามประจำปี ๒๕๔๕)

๔.๓.๔ การบริหารจัดการ

วัดราชโอรสารามมีรูปแบบการบริหารจัดการที่วิเคราะห์โครงสร้างได้ชัดเจน ๒ รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบตามโครงสร้างวัดและรูปแบบตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ดู ๓.๖) ท่านเจ้าอาวาสใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วม และให้อิสระในการทำงานอย่างเต็มที่ที่กำหนดให้มีการประชุมทุกเดือนเพื่อมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบในแต่ละแผนก โดยเน้นการสร้างภาวะผู้นำและทำงานเป็นทีม ทั้งนี้หากมีพระภิกษุสามเณรที่มีได้รับการมอบหมายภารกิจใด ก็ควรจะรู้ได้เองว่าต้องมีส่วนร่วมในส่วนใดที่ทำได้ มิใช่รอคำสั่งท่านเจ้าอาวาส ถือว่าเป็นไปตามที่มอบหมายสั่งการโดยวาทะ ท่านกล่าวว่า "...ไม่สั่งงานด้วยหนังสือ เพราะเป็นการบังคับใจ...เปลี่ยนแปลงยากแต่จะคอยดูแล้วทำได้หรือไม่ ถ้าไม่ได้ก็ปรับเปลี่ยน..." ท่านกล่าว

ถึงหลักการทำงานที่เน้นการสร้างภาวะผู้นำ และการทำงานเป็นทีม กล่าวคือ "...ดูงานออก บอกรงานเป็น เซ็นงานได้ แก้ไขงานถูก" ในกรณีที่เกิดปัญหาขัดแย้ง เช่น การทะเลาะวิวาทในระหว่างพระเณร เจ้าอาวาสจะใช้มาตรการการตัดสินลงโทษตามอาวูโสของคูกรณี หรือหากมีกรณี กระทำผิดวินัยร้ายแรง เช่น กินเหล้าหรือเล่นการพนัน ท่านถือหลักเด็ดขาด คือ "สึกสถานเดียว" ไม่มีทุติยัมปิ แต่ปัญหาเหล่านี้ไม่เคยเกิดเลยในช่วง ๑๐ ปี ที่ผ่านมา..." วัดราชโอรสารามมิได้กำหนดกฎระเบียบหรือข้อห้ามเพิ่มเติม แต่มีลักษณะเด่นชัดคือ ยึดถือความเคร่งครัดในพระธรรมวินัยเป็นหลักการสำคัญร่วมกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายอาญา

โดยสรุป ปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมา ๔ ประการ ข้างต้นถือได้ว่าสอดคล้องกับการบริหาร ๔M ตามที่กล่าวไว้แล้วใน ๒.๒.๑

๔.๔ ปัญหาอุปสรรคในการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนา-SSSU

ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญมีดังต่อไปนี้

๑) บุคลากรของวัดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาฯ มีภารกิจมาก ทำให้คุณภาพของพระผู้สอนยังไม่เป็นที่น่าพอใจ เช่น พระบางรูปต้องเรียนด้วย ทำให้ไม่มีเวลาเตรียมการสอน หรือมีเวลาเตรียมสอนน้อย นอกจากนี้ยังไม่มีการพัฒนาให้ความรู้พระสงฆ์เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ทำให้พระที่สอนบางรูปไม่ทราบเทคนิควิธีการสอน

๒) บุคลากรที่ทำหน้าที่สอนมีน้อย และยังต้องไปช่วยสอนในโรงเรียนวัดราชโอรสและที่อื่นๆ อีก ทำให้ไม่เพียงพอกับความ

ต้องการ

๓) สถานที่เรียนมีห้องเรียนน้อย โดยเฉพาะถ้ามีการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีด้วย ห้องเรียนจะไม่เพียงพอ

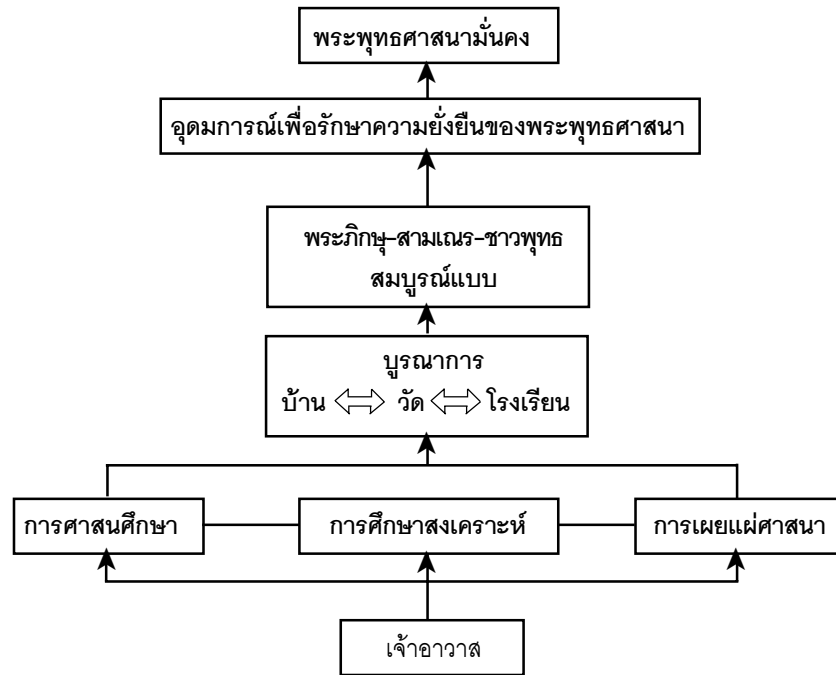
๔) ค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษามีไม่เพียงพอ ทำให้ต้องใช้งบจากด้านอื่นมาสนับสนุน

๕) คุณสมบัติของผู้เรียนมีภูมิหลังและอายุแตกต่างกัน เช่น สามเณรที่มาจากต่างจังหวัด มีความรู้ภาษาไทยน้อย บางครั้งต้องมาเรียนใหม่ ๑ ปี ทำให้สามเณรบางรูปเบื่อหน่ายในการเรียน เพราะไม่สามารถเรียนร่วมกับผู้อื่นได้

๔.๕ ความต้องการในการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรม

วัดราชโอรสารามได้จัดโครงการอบรมพัฒนาจิต (ค่ายคุณธรรมจริยธรรม) เพื่อสร้างคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นแก่เยาวชนที่กำลังอยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียนที่กำลังจะเติบโตเป็นกำลังที่สำคัญของชาติ ซึ่งในการอบรมนั้นพระวิทยากรจะต้องมีความรู้ ความสามารถที่จะฝึกอบรม และเทคนิควิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพ วัดราชโอรสารามเห็นความสำคัญของพระวิทยากรจึงได้จัดโครงการอบรมคุณภาพพระวิทยากรขึ้น เพื่อให้พระวิทยากรได้ทราบเทคนิคและวิธีการต่างๆ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการอบรมเยาวชนได้เป็นอย่างดี ซึ่งทางสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ให้การสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการฝึกอบรมเป็นจำนวนเงิน ๑๐,๐๐๐ บาท สำหรับรายละเอียดโครงการ และผลสรุปจากการประเมินผลโครงการ ปรากฏอยู่ในภาคผนวกที่ ๖

๔.๖ แผนภูมิรูปแบบ และผังมโนทัศน์การจัดการศึกษาและ เผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดราชโอรสาราม

แผนภูมิรูปแบบและผังมโนทัศน์การจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดราชโอรสารามข้างต้น ซึ่งให้เห็นภาพรวมความโดดเด่นในการปฏิบัติการกิจของวัด ๓ ประการ คือ การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ และการเผยแผ่ศาสนาธรรมร่วมกับยุทธศาสตร์การบูรณาการ บ้าน-วัด-โรงเรียน ที่ผลักดันและขับเคลื่อนด้วยศักยภาพและภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสเพื่อเป้าหมายสูงสุด คือ การสร้าง "ชุมชนชาวพุทธสมบูรณ์แบบ" ที่มีวัดราชโอรสาราม (สมณานาม "วัดนอกกอง") เป็นศูนย์กลาง

บทที่ ๕ สรุปและข้อเสนอแนะ

๖๖ ๖๖ ๖๖ ๖๖ ๖๖

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษารูปแบบและยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดราชโอรสาราม โดยศึกษานโยบายการบริหารจัดการด้านการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของเจ้าอาวาส กิจกรรมการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมที่วัดจัด การมีส่วนร่วมของหน่วยงานอื่นและชุมชน รวมถึงศึกษาจุดเด่น ปัญหา อุปสรรค ยุทธศาสตร์และแนวทางแก้ไข การจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม และความต้องการได้รับการส่งเสริมสนับสนุนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาหรือการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดราชโอรสาราม ซึ่งรูปแบบวิธีการวิจัย ดังได้เสนอรายละเอียดไว้ในบทที่ ๑ สรุปผังมโนทัศน์ที่ ๔.๖ (หน้า ๗๘) และสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

๕.๑ รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของ วัดราชโอรสาราม

จากการศึกษาพบว่า วัดราชโอรสารามมีรูปแบบการจัดการศึกษาที่โดดเด่น ๓ ด้านคือ ๑) การศาสนศึกษา ๒) การเผยแผ่ศาสนาธรรม และ ๓) การศึกษาสงเคราะห์ จึงขอสรุปรูปแบบและยุทธศาสตร์ของการจัดการศึกษาแต่ละด้าน ดังต่อไปนี้

๕.๑.๑ การศาสนศึกษา วัดราชโอรสาราม ได้รับมอบหมายจากคณะสงฆ์ให้เป็น "สำนักเรียน" มีหน้าที่เป็นศูนย์การศึกษาของพระภิกษุ-สามเณร ในเขตจอมทองและบริเวณใกล้เคียงมาช้านาน การดำเนินงานด้านศาสนศึกษาของวัดได้รับการยอมรับอย่างสูง ทั้งนี้เป็นเพราะเจ้าอาวาสทุกรูปในอดีต ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาแก่พระภิกษุ-สามเณรอย่างสูงและต่อเนื่อง

ปัจจุบันถือว่าเป็น "ยุคทอง" ของวัดราชโอรสาราม ทั้งนี้เป็นเพราะท่านเจ้าอาวาสเห็นการศึกษาด้านปริยัติธรรมเป็นหัวใจของการตั้งมั่นสถาพรแห่งพระพุทธศาสนา จึงมีนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับการศึกษาด้านนี้ เช่น การจัดให้มีการศึกษาภาคบังคับของพระภิกษุสามเณรในวัด และการสนับสนุนพระภิกษุ-สามเณรที่มีความสนใจให้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

๕.๑.๒ การเผยแผ่ศาสนาธรรม วัดราชโอรสารามมีกิจกรรมการเผยแผ่ศาสนาธรรม ที่สำคัญๆ ได้แก่ ๑) การอบรมพัฒนาจิตใจนักเรียนหรือการเข้าค่ายคุณธรรม ๒) การอบรมพัฒนาจิตใจสำหรับคนภายนอกทั่วไป ๓) งานฝึกอบรมพระนักเทศน์ และ ๔) การสวดมนต์ประจำวันของนักเรียน จะเห็นได้ว่าวัดราชโอรสารามมีการจัดการอบรมให้ความรู้แก่บุคคลครบทุกกลุ่ม ได้แก่ พระภิกษุเยาวชน และประชาชนโดยทั่วไป โดยที่ท่านเจ้าอาวาสมีนโยบายอย่างชัดเจนว่าวัดต้องเป็นแหล่งให้การศึกษอบรมความประพฤติจริยธรรม และพัฒนาจิตใจให้แก่บุคคล ซึ่งหน้าที่และภารกิจนี้มีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๔ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๖ ที่ว่าจุดมุ่งหมายของการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็น

มนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม ส่วนกิจกรรมการสอน มุ่งสอนให้เด็กคิดเป็น สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ต่างๆ เมื่อมีปัญหาได้ และมีการใช้สื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยและเหมาะสมกับผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับ มาตรา ๒๔ ที่ว่าควรฝึกกระบวนการคิด การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้ เพื่อการป้องกันปัญหา และส่งเสริมการใช้สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

๕.๑.๓ การศึกษาสงเคราะห์ วัดราชโอรสารามได้ให้การอุปถัมภ์ โรงเรียนวัดราชโอรส ทั้งในด้านงบประมาณ และการพัฒนาอาคารสถานที่ การมีส่วนร่วมในการสอนและพัฒนาหลักสูตรธรรมศึกษา วัดราชโอรสารามได้รับการกล่าวถึงในฐานะเป็นวัดตัวอย่างที่นำเสนอกระบวนการเสริมสร้างศีลธรรม จริยธรรมที่บูรณาการระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชนอย่างแท้จริง

๕.๒ ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดราชโอรสาราม

ยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรม ได้แก่

๕.๒.๑ มีปรัชญาและอุดมการณ์ชัดเจน วัดราชโอรสารามมีปรัชญาและอุดมการณ์ที่ชัดเจนในการผลิตศาสนทายาทและเผยแผ่ศาสนาธรรม เพื่อรักษาพระพุทธศาสนาให้มั่นคง จะเห็นได้จากการที่วัดจัดให้มีการศึกษาและสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรมและบาลี อย่างต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลานาน และมีกฎของวัดเกี่ยวกับการศึกษาพระปริยัติธรรมภาคบังคับ แก่พระภิกษุและสามเณร

ในวัด นอกจากนี้ยังมีระเบียบปฏิบัติให้นักเรียนชั้น ม. ๑ ของโรงเรียน
วัดราชโอรสทุกคนต้องสอบธรรมศึกษาตลอดจนการจัดให้มีหลักสูตรการ
อบรมพัฒนาจิตต่างๆ ที่ทางวัดจัดให้ผู้สนใจทุกเพศและทุกวัย

๕.๒.๒ เน้นกระบวนการเรียนการสอนที่ให้ "ผู้เรียนมีความ
สำคัญที่สุด" เพื่อให้ "คิดเป็น" และสามารถนำความรู้และหลักธรรม
คำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้และแก้ปัญหาได้อย่าง
เหมาะสม

๕.๒.๓ จัดกิจกรรมที่บูรณาการบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน
อย่างเหมาะสม โดยจะเห็นได้จากวัดให้การอุปถัมภ์โรงเรียน
วัดราชโอรสในทุกด้านๆ และมีความสัมพันธ์อันดีกับบ้าน และชุมชน
ในละแวกนั้น ในขณะเดียวกันคนในชุมชนนั้น โดยเฉพาะครูและ
นักเรียนในโรงเรียนวัดราชโอรส เป็นทรัพยากรบุคคลที่เป็นกำลังสำคัญ
ของวัด ที่ให้การสนับสนุน และช่วยเหลืองานวัดในฐานะของชาวพุทธ
ที่ดี ด้วยความสมัครใจและเต็มใจอย่างยิ่ง

๕.๒.๔ นำเอาเทคโนโลยี และสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย
มาใช้ ซึ่งเป็นการอำนวยความสะดวกให้ผู้สอน สามารถจัดบรรยายภาค
สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างดีขึ้น

๕.๓ ปัจจัยที่ทำให้การจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม ของวัดประสบความสำเร็จ

ปัจจัยต่างๆ ที่ทำให้การจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม
ประสบความสำเร็จ มี ๔ ประการ คือ

๕.๓.๑ ความสมบูรณ์แบบในฐานะเป็นศาสนสถานใน
พระพุทธศาสนา วัดราชโอรสรามเป็นวัดที่มีเกียรติภูมิและประวัติ

ความเป็นมาที่มีความสำคัญ มีรูปแบบสถาปัตยกรรมประยุกต์ผสมผสาน
ที่ศิลปกรรมแบบจีนและศิลปกรรมแบบไทยรวมทั้งเป็นวัดที่มีเอกลักษณ์
เฉพาะตัว ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้สามารถโน้มน้าวศรัทธาในพระพุทธ
ศาสนาของประชาชนได้ในทางหนึ่ง

๕.๓.๒ ศักยภาพและภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส พระธรรม-
กิตติวงศ์ ได้รับการยกย่องจากสังคมชาวพุทธ ว่าเป็นนักปราชญ์
ที่ทันสมัย รอบรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม เป็นผู้มีบทบาทอย่างสูง
ต่อการปฏิรูปการศึกษาของประเทศ ทั้งการศึกษาสำหรับพระภิกษุ
สามเณร และการศึกษาสำหรับเยาวชนของชาติ ท่านมีภาวะ
ผู้นำสูง มีวิสัยทัศน์กว้างไกล เคร่งครัดพระธรรมวินัย และมีความ
สามารถในการเขียนและบรรยายธรรมได้จนเป็นที่ยอมรับแก่บุคคลโดย
ทั่วไป จากการที่ท่านเป็นนักวิชาการ ท่านจึงนำความรู้ต่างๆ มาใช้
ในการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม และสนับสนุนการศึกษาทุกๆ ด้าน
จนประสบความสำเร็จ

๕.๓.๓ การระดมทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษาและการเผยแผ่
ศาสนาธรรม วัดราชโอรสรามมีพระภิกษุ สามเณรที่มีความรู้ และ
ความรับผิดชอบสูง สามารถปฏิบัติภารกิจที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ
ลุล่วงได้เป็นอย่างดี มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังมีคณาจารย์และ
นักเรียน จากโรงเรียนวัดราชโอรส กรรมการวัด และชุมชนรอบวัด
ที่มีศรัทธาในตัวท่านเจ้าอาวาส เป็นอาสาสมัครที่ช่วยงานวัดอย่าง
เข้มแข็ง

๕.๓.๔ การบริหารจัดการที่ชัดเจน กล่าวได้ว่าวัดราชโอรสราม
มีความพร้อมในด้านกำลังคน งบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์
ต่างๆ ตลอดจนมีการจัดโครงสร้างการบริหารและการมอบหมาย

งานที่ชัดเจน จึงเอื้อให้การจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนธรรมประสบความสำเร็จ

๕.๔ ปัญหาอุปสรรคในการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนธรรม

ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญมีดังต่อไปนี้

๕.๔.๑ บุคลากรของวัดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาฯ มีภารกิจมาก ทำให้คุณภาพของพระผู้สอนยังไม่เป็นที่น่าพอใจ เช่น พระบางรูปต้องเรียนด้วย ทำให้ไม่มีเวลาเตรียมการสอน หรือมีเวลาเตรียมสอนน้อย นอกจากนี้ยังไม่มีการพัฒนาให้ความรู้พระสงฆ์เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ทำให้พระที่สอนบางรูปไม่ทราบเทคนิควิธีการสอนที่ทันสมัย

๕.๔.๒ บุคลากรที่ทำหน้าที่สอนมีน้อย และยังต้องไปช่วยสอนในโรงเรียนวัดราชโอรสและที่อื่นๆ อีก ทำให้ไม่เพียงพอกับความต้องการ

๕.๔.๓ สถานที่เรียนมีห้องเรียนน้อย โดยเฉพาะถ้ามีการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีด้วย ห้องเรียนจะไม่เพียงพอ

๕.๔.๔ ค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษามีไม่เพียงพอ ทำให้ต้องใช้เงินจากด้านอื่นมาสนับสนุน

๕.๔.๕ คุณสมบัติของผู้เรียนมีภูมิหลังและอายุแตกต่างกัน เช่น สามเณรที่มาจากต่างจังหวัด มีความรู้และทักษะด้านภาษาไทยน้อย บางครั้งต้องมาเรียนใหม่ ๑ ปี ทำให้สามเณรบางรูปเบื่อหน่ายในการเรียน เพราะไม่สามารถปรับตัวให้เรียนร่วมกับผู้อื่นได้

๕.๕ ความต้องการในการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนธรรมของวัดราชโอรสาราม

วัดราชโอรสารามได้จัดโครงการอบรมพัฒนาจิต ให้แก่เยาวชนและประชาชนโดยทั่วไป จึงเห็นความสำคัญของพระวิทยากร จึงได้จัดโครงการอบรมคุณภาพพระวิทยากรขึ้น เพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะที่จำเป็น ตลอดจนเทคนิควิธีการต่างๆ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการฝึกอบรมและพัฒนา

๕.๖ ข้อเสนอแนะ

๕.๖.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. กระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการจัดการศึกษาหลักสูตร จริยศึกษา หลักสูตรธรรมศึกษา และหลักสูตรพระพุทธศาสนาในโรงเรียน ควรให้ความสำคัญและส่งเสริมสนับสนุนให้มีการผลิตสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน เช่น การจัดให้มีห้องจริยศึกษาที่มีสื่อทัศนูปกรณ์ที่ทันสมัย เพื่อจูงใจและสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนให้น่าสนใจยิ่งขึ้น

๒. สถาบันอุดมศึกษาควรจัดหลักสูตร เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับวิทยาการสมัยใหม่ แก่พระภิกษุ สามเณร ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของวัด หรือโรงเรียน

๕.๖.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑. รูปแบบและผังมโนทัศน์การจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนธรรมของวัดราชโอรสารามมีลักษณะบูรณาการระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ที่ประสบผลสำเร็จ สมควรเผยแพร่สนับสนุนและประชาสัมพันธ์

ให้เป็นต้นแบบสำหรับวัดอื่นๆ ที่มีบริบทคล้ายคลึงกับวัดราชโอรสาราม

๒. ควรสนับสนุนให้วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา เน้นการสอนหลักธรรมที่ถูกต้อง และบูรณาการความรู้ทางพระพุทธศาสนากับวิถีชีวิตของคนไทย

๓. ควรส่งเสริมวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศิลปะวัฒนธรรมและศาสนา แก่คนไทยและชาวต่างประเทศ ในรูปแบบต่างๆ

บรรณานุกรม

- จุฑามณี ตระกูลมุกดา. (๒๕๔๔). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์การ. ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ชาติชาย พิกุลทอง และคณะ. (๒๕๔๕). รายงานความก้าวหน้าโครงการวิจัย เรื่องการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาของวัดในพุทธศาสนา. เอกสารอัดสำเนา.
- ดร.ณิ ญาณวัฒนา, สรรเสริญ สุวรรณ และธารทิพย์ ศิริวัฒนรักษ์. (๒๕๔๔). ความสำเร็จในการปฏิบัติการกิจของวัดอัมพวัน อำเภอพรหมบุรี จ.สิงห์บุรี. งานวิจัยเสนอต่อสำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
- เทพเวที, พระ (ประยุทธ์ ปยุตโต). (๒๕๓๒). พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พิศมัย แฝงนุเคราะห์. (๒๕๔๓). การจัดการศึกษาของวัดในพระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. อัดสำเนา.
- มาณี ไชยธีรานุวัฒน์ศิริ รศ.ดร. และคณะ. บทบาทของพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์ ภาควิชาศึกษา ศาสตร์และมนุษย-ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๒.
- รุ่ง แก้วแดง. (๒๕๔๓). บทบาทพุทธศาสนากับการปฏิรูปการศึกษา. บทความประกอบการสัมมนา กลุ่มงานศาสนา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

วัดราชโอรสาราม. (๒๕๔๓). การศึกษาพระปริยัติธรรม สำนัก
เรียนวัดราชโอรสาราม : พิธีมอบประกาศนียบัตร พัตยศ
เปรี๊ญญ วุฒิปัตร์ และรางวัล ๑๑ ตุลาคม ๒๕๔๓. กรุงเทพฯ:
วัดราชโอรสาราม.

ศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๔๓).
การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด ตามพระราช
บัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การ
ศาสนา.

สมศักดิ์ คงเที่ยง. (๒๕๔๐). หลักการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (๒๕๔๕). รายงานการ
สังเคราะห์งานวิจัยเรื่อง "รูปแบบและกระบวนการจัดการศึกษา
และการเผยแผ่ศาสนาธรรม กรณีศึกษา ๙ วัด". กรุงเทพฯ:
สกศ..

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (๒๕๔๕). รายงานการ
เสวนาทางวิชาการเรื่อง "กระบวนการเสริมสร้างจริยธรรม:
บูรณาการระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน". กรุงเทพฯ:
สกศ..

ภาคผนวก

ภาคผนวกที่ ๑
สถิติผลการสอบนโยบายนักธรรม ตี - ไท - เอก
สำนักวัดราชโอรสาราม

๑. ปีการศึกษา ๒๕๕๓

ที่	สำนักศาสนศึกษา	นักธรรมตรี		นักธรรมตรี		นักธรรมตรี		รวม		สอบได้ %
		เข้าสอบ	สอบได้	เข้าสอบ	สอบได้	เข้าสอบ	สอบได้	เข้าสอบ	สอบได้	
๑	วัดราชโอรสาราม	๘	๖	๙	๖	๑๖	๑๕	๓๓	๒๗	๘๑.๘๒

๒. ปีการศึกษา ๒๕๕๔

ที่	สำนักศาสนศึกษา	นักธรรมตรี		นักธรรมตรี		นักธรรมตรี		รวม		สอบได้ %
		เข้าสอบ	สอบได้	เข้าสอบ	สอบได้	เข้าสอบ	สอบได้	เข้าสอบ	สอบได้	
๑	วัดราชโอรสาราม	๘	๔	๘	๕	๖	๕	๒๒	๑๔	๖๓.๖๔

๓. ปีการศึกษา ๒๕๕๕

ที่	สำนักศาสนศึกษา	นักธรรมตรี		นักธรรมตรี		นักธรรมตรี		รวม		สอบได้ %
		เข้าสอบ	สอบได้	เข้าสอบ	สอบได้	เข้าสอบ	สอบได้	เข้าสอบ	สอบได้	
๑	วัดราชโอรสาราม	๘	๔	๕	๒	๕	๕	๑๘	๑๑	๖๑.๑๑

ภาคผนวกที่ ๒
บัญชีแสดงสถิติผลการสอบธรรมชั้นนวกภูมิ
สำนักเรียนวัดราชโอรสาราม

๑. ปีการศึกษา ๒๕๔๓

ที่	วัด	ส่งเข้าสอบ	ขาดสอบ	คงสอบ	สอบได้	สอบตก	สอบได้ %
๑	วัดราชโอรสาราม	๒๑	๒๑	๒๑	๒๐	๑	๙๕.๒๓

๒. ปีการศึกษา ๒๕๔๔

ที่	วัด	ส่งเข้าสอบ	ขาดสอบ	คงสอบ	สอบได้	สอบตก	สอบได้ %
๑	วัดราชโอรสาราม	๑๒		๑๒	๘	๔	๖๖.๖๗

๓. ปีการศึกษา ๒๕๔๕

ที่	วัด	ส่งเข้าสอบ	ขาดสอบ	คงสอบ	สอบได้	สอบตก	สอบได้ %
๑	วัดราชโอรสาราม	๑๐		๑๐	๙	๑	๙๐

ภาคผนวกที่ ๓
บุคลากรสำนักเรียนวัดราชโอรสาราม

๑. ทำเนียบเจ้าสำนักเรียนวัดราชโอรสาราม

ตั้งแต่วัดราชโอรสาราม เป็น "สำนักเรียน" มา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๙ จนถึงปัจจุบัน มีเจ้าสำนักเรียนตามลำดับมา จำนวน ๕ รูป คือ

๑. พระธรรมเทศาจารย์ (มุย ธรรมปาโล) พ.ศ. ๒๔๕๙ - ๒๔๘๖
๒. พระเทพญาณมุนี (ผวน ภาทธีโร ป.๓) พ.ศ. ๒๔๘๖ - ๒๕๑๕
๓. พระครูปลัดสำราญ รตนธมฺโม (ป.ธ.๔, พธ.บ).

พ.ศ. ๒๕๑๕ - ๒๕๑๖

๔. พระราชโมลี (ณรงค์ ฐิตญาโณ ป.ธ.๕) พ.ศ. ๒๕๑๖ - ๒๕๒๔

๕. พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๙) พ.ศ. ๒๕๒๕ ถึงปัจจุบัน

๒. ทำเนียบอาจารย์ใหญ่ สำนักเรียนวัดราชโอรสาราม

ตั้งแต่วัดราชโอรสาราม เป็น "สำนักเรียน" มา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๙ จนถึงปัจจุบัน มีอาจารย์ใหญ่สำนักเรียนตามลำดับมา จำนวน ๖ รูป คือ

๑. พระเทพญาณมุนี (ผวน ภาทธีโร ป.๓) พ.ศ. ๒๔๕๙ - ๒๔๘๖
๒. พระวุฒิญาณมุนี (เลื่อน ญาณวฑฺฒโธ ป.ธ.๕, น.ธ.โท)

พ.ศ. ๒๔๘๖ - ๒๕๑๕

๓. พระศรีวิสุทธิวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๙)

พ.ศ. ๒๕๑๖ - ๒๕๒๔

๔. พระศรีวิสุทธิโสภณ (โกเมศ เขมธมฺโม ป.ธ.๙)

พ.ศ. ๒๕๒๔ - ๒๕๓๓

๕. พระเมธีวรญาณ (มาณพ ดิขุญาโณ ป.ธ.๙)

พ.ศ. ๒๕๓๓ - ๒๕๓๕

๖. พระปริยัติเมธาภรณ์ (สมสิทธิ์ สิริโร ป.ธ.๙)

พ.ศ. ๒๕๓๕ - ถึงปัจจุบัน

๓. คณะผู้บริหารสำนักเรียนวัดราชโอรสาราม ปี ๒๕๔๓-๒๕๔๕

เจ้าสำนักเรียน พระธรรมกิตติวงศ์
(ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๙, ราชบัณฑิต)

ที่ปรึกษาอาจารย์ใหญ่พระราชธรรมเวที (ป.ธ.๙, PhD.)

พระเมธีวรญาณ (ป.ธ.๙)

อาจารย์ใหญ่ พระปริยัติเมธาภรณ์ (ป.ธ.๙)

ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ พระสุธีวรालังการ (ป.ธ.๙)

เลขานุการ พระครูธรรมกิจจานุรักษ์
(ป.ธ.๔, น.ธ.เอก, พธ.บ.)

ผู้ช่วยเลขานุการ พระครูโสภิตธรรมรังสี (ป.ธ.๔, น.ธ.เอก)

คณะครูอาจารย์ สำนักเรียนวัดราชโอรสาราม ปี ๒๕๔๓ - ๒๕๔๕

ชื่อ/ฉายา	วุฒิผู้สอน	แผนกที่		สอน	ปีที่สอน		
		บาลี	ธรรม/ธรรมศึกษา		๒๕๔๓	๒๕๔๔	๒๕๔๕
๑. พระปริยัติเมธาภรณ์	ป.ธ. ๙	/			/	/	/
๒. พระสุธีวราลังการ	ป.ธ. ๙	/			/	/	/
๓. พระมหาพนม มหาบุญโญ	ป.ธ.๘	/			/	/	/
๔. พระมหาสัจพจน์ จันทูปโม	ป.ธ.๗	/			/	/	/
๕. พระมหาสมร ชุตินันโต	ป.ธ.๗	/			/	/	/
๖. พระมหาประภม ปิยะาริ	ป.ธ.๗	/			/	/	/
๗. พระมหาพยุ่ง สารบุญโญ	ป.ธ.๗	/			/	/	/
๘. พระมหาสุวัฑฒโน ปวรธีโร	ป.ธ.๖	/			/	/	/
๙. พระครูโสภิตธรรมรังสี	ป.ธ.๖	/			/	/	/
๑๐. พระมหาคล่อง ฐิตเวที	ป.ธ.๖	/		/	/	/	/
๑๑. พระมหาเฉลิมชัย อติภทโท	ป.ธ.๖	/		/	/	/	/
๑๒. พระมหาสุวรรณ จันทโร	ป.ธ.๖	/		/	/	/	/
๑๓. พระมหาไศภณ วิจิตตธมโม	ป.ธ.๖	/		/	/	/	/
๑๔. พระมหาบรรจง นิสมการิ	ป.ธ.๖	/		/	/	/	/

ชื่อ/ฉายา	วุฒิผู้สอน	แผนกที่		สอบ			ปีที่สอน		
		บาลี	ธรรม/ธรรมศึกษา				๒๕๔๓	๒๕๔๔	๒๕๔๕
๑๕. พระมหาประสิทธิ์ เขมณีโช	ป.ธ.๗		/				/	/	/
๑๖. พระมหาเกียรติศักดิ์ พรหมสโร	ป.ธ.๗		/				/	/	/
๑๗. พระมหาเชตต์ สุกิตติโก	ป.ธ.๗		/				/	/	/
๑๘. พระมหาเกียรติศักดิ์ อรุณ	ป.ธ.๗		/				/	/	/
๑๙. พระมหาจรเดช วรเตโช	ป.ธ.๖		/				/	/	/
๒๐. พระมหาเจมชาติ ภาทเมโร	ป.ธ.๖		/				/	/	/
๒๑. พระมารุต วรมงคลโ	น.ธ.เอก พห.ป		/				/	/	/
๒๒. พระมหาจวน จรณมโม	ป.ธ.๗	/	/				/	/	/
๒๓. พระมหาอนันต์ สุานุตโร	ป.ธ.๗	/	/				/	/	/
๒๔. พระมหาโกศล กิตติปาด	ป.ธ.๗	/	/				/	/	/
๒๕. พระมหาผดุง มาณโต	ป.ธ.๖	/	/				/	/	/
๒๖. พระมหาสันติ รมมพลสี	ป.ธ.๖		/				/	/	/
๒๗. พระมหาอุทัย อตถจโร	ป.ธ.๖		/				/	/	/
๒๘. พระมหาสมเกียรติ ตนติปาด	ป.ธ.๓		/				/	/	/
๒๙. พระมหาตระกูล จนทวโร	ป.ธ.๖		/				/	/	/

ภาคผนวกที่ ๔
สถิติผลการสอบสนามหลวง แผนกบาลี
สำนักเรียนวัดราชโอรสาราม
พ.ศ.๒๕๔๔ - ๒๕๔๖

พ.ศ.๒๕๔๔

ชั้น	ส่งเข้าสอบ	สอบได้	สอบตก	สอบได้ %
ป.ธ.๙	-	-	-	-
ป.ธ.๘	๑๒	๒	๑๐	๑๖.๖๗
ป.ธ.๗	๑๑	๒	๙	๑๘.๑๘
ป.ธ.๖	๑๗	๖	๑๑	๓๕.๒๙
ป.ธ.๕	๑๔	๖	๘	๔๒.๘๖
ป.ธ.๔	๙	๔	๕	๕๐
ป.ธ.๓	๒๐	๗	๑๓	๓๕
ประโยค ๑-๒	๓๑	๑๖	๖	๕๑.๖๑
รวม	๑๑๓	๔๓	๖๑	๓๘.๐๕

พ.ศ.๒๕๔๖

ชั้น	ส่งเข้าสอบ	สอบได้	สอบตก	คิดเป็น % ที่สอบได้
ป.ธ.๙	๒		๒	๐
ป.ธ.๘	๙		๙	๐
ป.ธ.๗	๑๔	๕	๙	๓๕.๗๑
ป.ธ.๖	๑๐	๘	๒	๘๐
ป.ธ.๕	๖	๒	๔	๓๓.๓๓
ป.ธ.๔	๒๕	๑๓	๑๒	๕๒
ป.ธ.๓	๑๙	๕	๑๔	๒๖.๓๒
ประโยค ๑-๒	๓๓	๑๑	๒๒	๓๕.๕๘
รวม	๑๑๘	๔๘	๗๐	๔๐.๖๘

หมายเหตุ : ประโยค ๑-๒ สอบได้เฉพาะวิชาบาลีไวยากรณ์ ๑๐ รูป

ภาคผนวกที่ ๕

กำหนดการโครงการอบรมพัฒนาจิต (ค่ายคุณธรรมจริยธรรม) วัดราชโอรสาราม เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร

วันที่ ๑ ของการอบรม

- ๐๘.๐๐ - ๐๙.๐๐ น. รายงานตัว/เข้าที่พัก
- ๐๙.๑๕ - ๑๐.๔๕ น. ปฐมนิเทศ แนะนำ และซักซ้อมพิธีการต่างๆ
- ๑๑.๐๐ น. รับประทานอาหาร
- ๑๒.๔๕ น. เตรียมตัวเดินทางเข้าสู่สถานที่อบรม
(ศาลาเจษฎาภินันท์)
- ๑๓.๐๐ น. คณะครูอาจารย์พร้อมกัน ณ สถานที่อบรม
- ๑๓.๓๐ น. พิธีสู่ร่มธรรม (บวชเนกขัมมะ)
- ผู้อำนวยการโรงเรียนจุฑาธุชเทียนบุชา
พระรัตนตรัย
  - ประธานในพิธีเข้าประจำที่
  - ผู้อำนวยการโรงเรียนถวายเป็นเครื่องสักการะ
ต่อประธานในพิธี
  - ตัวแทนนักเรียนถวายเป็นเครื่องสักการะ
ต่อประธานในพิธี
  - นักเรียนอาราธนาและสมาทานศีล ๘
  - ประธานในพิธีให้โอวาทและ
กล่าวเปิดการอบรม
- ๑๔.๓๐ น. แนะนำวัดและพระวิทยากร-พี่เลี้ยง
- ๑๕.๐๐ น. เอกลักษณ์ไทย อย่าให้ใครมาสอน

- ๑๖.๐๐ น. พบพระวิทยากร-พี่เลี้ยง
- ๑๖.๓๐ น. ดื่มน้ำปานะ/พัก
- ๑๘.๐๐ น. ทำวัตรเย็น/บริหารจิต/เจริญปัญญา/ปกิณณกะ
- ๒๑.๐๐ น. ไหว้พระ/แผ่เมตตา/พักผ่อน

วันที่ ๒ ของการอบรม

- ๐๔.๓๐ น. ตื่นนอน/ทำกิจส่วนตัว
- ๐๕.๓๐ น. บริหารจิต/เจริญปัญญา
- ๐๖.๓๐ น. ทำวัตรเช้า
- ๐๗.๐๐ น. รับประทานอาหารเช้า
- ๐๘.๑๕ น. เตรียมตัวเข้ารับการอบรม
- ๐๘.๔๕ น. การเข้าสู่ฐานธรรม ครั้งที่ ๑
- ๐๙.๔๕ น. การเข้าสู่ฐานธรรม ครั้งที่ ๒
- ๑๑.๐๐ น. รับประทานอาหารกลางวัน
- ๑๓.๐๐ น. การเข้าสู่ฐานธรรม ครั้งที่ ๓
- ๑๔.๐๐ น. การเข้าสู่ฐานธรรม ครั้งที่ ๔
- ๑๕.๑๕ น. สรุปการเข้าสู่ฐานธรรม
- ๑๖.๓๐ น. ดื่มน้ำปานะ/พัก
- ๑๘.๐๐ น. ทำวัตรเย็น/บริหารจิต/เจริญปัญญา/ปกิณณกะ
- ๑๙.๐๐ น. กิจกรรม "แสงเทียนเสียงธรรม"
- ๒๑.๐๐ น. ไหว้พระ/แผ่เมตตา/พักผ่อน

วันที่ ๓ ของการอบรม

- ๐๔.๓๐ น. ตื่นนอน/ทำกิจส่วนตัว
- ๐๕.๓๐ น. บริหารจิต/เจริญปัญญา

- ๐๖.๓๐ น. ทำวัตรเช้า
- ๐๗.๐๐ น. รับประทานอาหารเช้า
- ๐๘.๑๕ น. เตรียมตัวเข้ารับการอบรม
- ๐๘.๓๐ น. กิจกรรมสัมพันธ์และแสดงทัศนะ
- ๑๓.๐๐ น. ปัจฉิมนิเทศและพิธีปิด
- นักเรียนกล่าวคำลาบวชนเกขัมมะ
  - นักเรียนอาราธนาและสมาทานศีล ๕
  - ประธานมอบวุฒิบัตรแก่โรงเรียนต่างๆ และนักเรียนผู้เข้ารับการอบรม
  - ประธานให้โอวาท
  - พิธีขอขมาพระวิทยากร-พี่เลี้ยง-ครูอาจารย์
  - ตัวแทนนักเรียนแสดงความรู้สึกลงในการเข้าโครงการ
  - พระวิทยากร-พี่เลี้ยง ให้คติธรรม
  - (นักเรียนกราบพ่อแม่ (ถ้ามี) - ตัวแทนพ่อแม่แสดงความรู้สึกลง)
  - พิธีอธิษฐานจิตเพื่อชีวิตใหม่
- ๑๕.๐๐ น. เดินทางกลับบ้าน

หมายเหตุ กำหนดการนี้อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

ภาคผนวกที่ ๖
สถิติจำนวนนักเรียนเข้าปฏิบัติธรรมโครงการอบรมพัฒนาจิต
ณ วัดราชโอรสาราม เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร
ปีการศึกษา ๒๕๕๓

ครั้งที่	วัน / เดือน / ปี	โรงเรียน	จำนวน
๑	๒๓ - ๒๕ มิถุนายน ๒๕๕๓	วัดราชโอรส เขตจอมทอง กรุงเทพฯ	๑๑๔
๒	๒๔ - ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๕๓	วัดราชโอรส เขตจอมทอง กรุงเทพฯ	๑๒๖
๓	๒๕ - ๒๗ สิงหาคม ๒๕๕๓	วัดราชโอรส เขตจอมทอง กรุงเทพฯ	๑๒๕
๔	๒๔ - ๒๖ กันยายน ๒๕๕๓	วัดนางนอง (พิพัฒน์) เขตจอมทอง กรุงเทพฯ	๑๒๔
๕	๒๔ - ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๓	วัดราชโอรส เขตจอมทอง กรุงเทพฯ	๑๒๔
๖	๑๒ - ๑๔ มกราคม ๒๕๕๔	วัดราชโอรส เขตจอมทอง กรุงเทพฯ	๑๑๙
รวม			๗๒๒

**สถิติจำนวนนักเรียนเข้าปฏิบัติธรรมโครงการอบรมพัฒนาจิต
ณ วัดราชโอรสาราม เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร
ปีการศึกษา ๒๕๔๔**

ครั้งที่	วัน / เดือน / ปี	โรงเรียน	จำนวน
๑	๑๙ - ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๔๔	รัตนจินะอุทิศ เขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพฯ	๑๓๓
๒	๒๕ - ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๔๔	วัดราชโอรส เขตจอมทอง กรุงเทพฯ	๑๑๙
๓	๙ - ๑๑ มิถุนายน ๒๕๔๔	วัดราชโอรส เขตจอมทอง กรุงเทพฯ	๑๓๔
๔	๑๓ - ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๔๔	วัดทองเพ็ญ เขตคลองสาน กรุงเทพฯ	๑๑๙
๕	๒๐ - ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๔๔	วัดนางนอง (พิพัฒน์) เขตจอมทอง กรุงเทพฯ	๑๑๕
๖	๒๗ - ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๔๔	วัดราชโอรส เขตจอมทอง กรุงเทพฯ	๑๒๒
๗	๒๔ - ๒๖ สิงหาคม ๒๕๔๔	วัดราชโอรส เขตจอมทอง กรุงเทพฯ	๑๓๒
๘	๑ - ๓ สิงหาคม ๒๕๔๔	วัดบางพระทუნนอก เขตจอมทอง กรุงเทพฯ	๑๒๕
๙	๒๔ - ๒๖ กันยายน ๒๕๔๔	วัดราชโอรส เขตจอมทอง กรุงเทพฯ	๑๑๕
๑๐	๓๑ สิงหาคม - ๒ กันยายน ๒๕๔๔	วัดใหม่สมุทรกิจพิทยาคม สมุทรปราการ	๑๒๕
๑๑	๑๖ - ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๔๔	วัดใหม่สมุทรกิจพิทยาคม สมุทรปราการ	๑๒๔
๑๒	๒๓ - ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๔	วัดราชโอรส เขตจอมทอง กรุงเทพฯ	๑๑๙
๑๓	๑๑ - ๑๓ มกราคม ๒๕๔๕	วัดราชโอรส เขตจอมทอง กรุงเทพฯ	๑๑๖
รวม			๑,๕๙๘

**สถิติจำนวนนักเรียนเข้าปฏิบัติธรรมโครงการอบรมพัฒนาจิต
ณ วัดราชโอรสาราม เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร
ปีการศึกษา ๒๕๔๕**

ครั้งที่	วัน / เดือน / ปี	โรงเรียน	จำนวน
๑	๒๑ - ๒๓ มิถุนายน ๒๕๔๕	วัดราชโอรส เขตจอมทอง กรุงเทพฯ	๑๒๑
๒	๕ - ๗ กรกฎาคม ๒๕๔๕	วัดราชโอรส เขตจอมทอง กรุงเทพฯ	๑๑๑
๓	๒๑ - ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๔๕	วัดนางนอง (พิพัฒน์) เขตจอมทอง กรุงเทพฯ	๑๑๕
๔	๑๖ - ๑๘ สิงหาคม ๒๕๔๕	สวัสดิ มศว ปทุมวัน กรุงเทพฯ	๙๘
๕	๓๐ สิงหาคม - ๑ กันยายน ๒๕๔๕	วัดราชโอรส เขตจอมทอง กรุงเทพฯ	๙๐
๖	๓ - ๕ กันยายน ๒๕๔๕	วัดบางพระทუნนอก เขตจอมทอง กรุงเทพฯ	๑๑๐
๗	๒๔ - ๒๖ กันยายน ๒๕๔๕	วัดสัมฤทธิ์ บางรัก กรุงเทพฯ	๙๘
๘	๑ - ๓ ตุลาคม ๒๕๔๕	สายนางเรียง คลองเตย กรุงเทพฯ	๑๑๕
๙	๘ - ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๔๕	วัดราชโอรส เขตจอมทอง กรุงเทพฯ	๑๐๗
๑๐	๑๑ - ๑๓ ธันวาคม ๒๕๔๕	วัดราชโอรส เขตจอมทอง กรุงเทพฯ	๑๐๒
๑๑	๑๒ - ๑๔ มกราคม ๒๕๔๖	วัดราชโอรส เขตจอมทอง กรุงเทพฯ	๑๐๒
๑๒	๑๗ - ๑๙ มกราคม ๒๕๔๖	รุ่งพิเศษ (โรงเรียนละ ๓ คน)	๙๐
๑๓	๓๑ มกราคม - ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๖	วัดราชโอรส เขตจอมทอง กรุงเทพฯ	๑๐๒
รวม			๑,๓๔๑

ภาคผนวกที่ ๗

โครงการฝึกอบรมพระนักเทศน์ หนกลางและหนใต้

หลักการและเหตุผล

สมัยปัจจุบัน ทางบ้านเมืองได้กำหนดให้การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข กล่าวคือเน้นเรื่องการพัฒนาคนเป็นหลัก ตามหลักพระพุทธศาสนาก็เน้นว่าพัฒนาคนที่ดีและยั่งยืนจะต้องใช้หลักธรรมทางศาสนาเป็นแกนในการพัฒนา วิธีที่พระสงฆ์จะมีโอกาสได้ใช้หลักธรรมไปพัฒนาคนให้มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นประจำ ก็คือการเทศน์ในโอกาสต่างๆ ทางราชการโดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และคณะสงฆ์ โดยมหาเถรสมาคมจึงเห็นว่าถ้าพระสงฆ์ได้รับการฝึกอบรมด้านการเทศน์อย่างดีแล้วก็จะสามารถปฏิบัติหน้าที่ด้านการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้จัดทำโครงการฝึกอบรมพระนักเทศน์ขึ้นเพื่อฝึกอบรมให้พระสงฆ์มีความรู้ความเข้าใจในหลักการและวิธีการเทศน์ และมหาเถรสมาคมได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นมาคณะหนึ่งให้รับผิดชอบโครงการนี้ คณะกรรมการคณะนี้ได้จัดการฝึกอบรมพระนักเทศน์มาแล้วหลายรุ่นทั่วประเทศ

เพื่อสนองงานด้านนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น คณะกรรมการฝึกอบรมพระนักเทศน์จึงได้จัดฝึกอบรมพระนักเทศน์รุ่นใหม่ขึ้นอีกรุ่นหนึ่ง ณ วัดราชโอรสาราม เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร โดยรับเฉพาะ

พระภิกษุในเขตปกครองหนกลางและหนใต้ซึ่งเจ้าคณะจังหวัดคัดเลือกส่งเข้ารับการอบรม ทั้งนี้ เพื่อให้ได้พระนักเทศน์ที่มีคุณภาพสามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อรักษาระเบียบปฏิบัติและหลักศาสนพิธีต่างๆ ในการเทศน์แบบเก่าไว้

๒. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักการและวิธีการเทศน์สามารถเผยแผ่ศาสนาธรรมในรูปแบบต่างๆ เช่น เทศน์ บรรยายธรรม ปาฐกถาธรรม แสดงธรรม ในที่ทั่วไปและตามสื่อวิทยุ หรือโทรทัศน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓. เพื่อให้มีความสามารถในการเขียนบทเทศนา การเขียนบทความธรรมเป็นต้นได้ถูกต้อง สละสลวย และเหมาะสมกับยุคสมัย

หลักสูตรการอบรม

๑. วิชาแกน ประกอบด้วย

- ๑.๑ วิชาพื้นฐาน คือวิชาที่เป็นพื้นฐานในการเทศน์ ได้แก่
  - ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการเทศน์
  - ศาสนพิธีเกี่ยวกับการเทศน์
  - หลักการและวิธีการเทศน์
  - กรรณฐานและจิตตภาวนา

๑.๒ วิชาประกอบ คือวิชาที่เป็นหลักสำคัญของการเทศน์ ได้แก่

- การใช้ภาษาไทย

- เทคนิคการวิเคราะห์ธรรม
- เทคนิคการวิเคราะห์พุทธศาสนสุภาษิต
- เทคนิคการกล่าวสัมโมทนียกถา
- พุทธวิธีการสอน ๗ ประการ
- เทคนิคการเขียนบทเทศนา
- ศิลปะการใช้อุปมาและสาธกประกอบการเทศน์
- หลักการพูดในชุมชนต่างๆ

๒. วิชาเสริม คือวิชาที่จะช่วยให้การเทศน์ประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น ได้แก่

- การพูดจูงใจคน
- การใช้ปฏิภาณในการเทศน์
- การพัฒนาสมรรถภาพในการจำ
- เทคนิคการเป็นพิธีกร
- การอภิปรายธรรม
- หลักการประชาสัมพันธ์
- การวางแผนและการประเมินผลการปฏิบัติงาน
- การใช้สื่อและเทคโนโลยีประกอบการเทศน์
- การเขียนบทและการบรรยายธรรมทางวิทยุ

วิธีการอบรม

- บรรยาย   - ฝึกปฏิบัติ
- ทดสอบข้อเขียน   - ประเมินผล

ระยะเวลาการอบรม

- วันที่ ๑๖ - ๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๖ รวม ๑๕ วัน
- เวลาอบรม ๐๘.๓๐ - ๑๗.๐๐ น. ทุกวัน

ผู้เข้ารับการอบรม จำนวน ๑๒๐ รูป ประกอบด้วยพระภิกษุในเขต
หนกลางและหนใต้

สถานที่อบรม

วัดราชโอรสาราม เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร

ผู้รับผิดชอบโครงการ

- คณะกรรมการฝึกอบรมพระนักเทศน์
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

งบประมาณ

- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
- ผู้มีจิตศรัทธาทั่วไป

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ผู้เข้ารับการอบรมรักษาระเบียบปฏิบัติและหลักศาสนพิธี
ต่างๆ ในการเทศน์แบบเก่าไว้ได้

๒. มีความรู้ความเข้าใจในหลักการและวิธีการเทศน์ สามารถ
เผยแผ่ศาสนาธรรมในรูปแบบต่างๆ เช่น เทศน์ บรรยายธรรม ปาฐกถา
ธรรม แสดงธรรมในที่ทั่วไปและตามสื่อวิทยุหรือโทรทัศน์ได้อย่าง
มีประสิทธิภาพ

๓. มีความสามารถในการเขียนบทเทศนา การเขียนบทความธรรมเป็นต้นได้ถูกต้อง สละสลวย และเหมาะสมกับยุคสมัย

๔. สามารถเป็นนักเทศน์แม่แบบและเป็นวิทยากรอบรมพระนักเทศน์รุ่นหลังได้

คณะกรรมการฝึกอบรมพระนักเทศน์
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

รายชื่อพระนักเทศน์หมกลาและหนได้ผ่านการฝึกอบรม
ณ วัดราชโอรสาราม เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร
๑๖ - ๓๐ มิถุนายน ๒๕๕๖

ที่	ชื่อ	ฉายา	อายุพรรษา	วิทยฐานะ		วัด	ตำบล/แขวง	อำเภอ/เขต	จังหวัด	โทรศัพท์
				ป.ธ.	น.ธ.					
๑	พระปลัดเกียรติศักดิ์	ตนฺธิโร	๓๖		เอก	คลองใหญ่	ทับปริก	เมืองฯ	กระบี่	๐-๑๖๖๔-๑๑๔๐๐-๑๕๖๒๒-๒๓๒๖
๒	พระกิตติ	กิตฺติโก	๒๔	๓	เอก	กก	จอมทอง	จอมทอง	กรุงเทพมหานคร	๐-๒๕๕๕-๑๓๒๒
๓	พระมหาธิม	สุตฺตจฺจนฺโท	๓๔	๑๒	เอก	บางขุนเทียนนอก	จอมทอง	จอมทอง	กรุงเทพมหานคร	๐-๒๕๕๕-๒๕๕๑
๔	พระสมุทวิษณุ	ธฺริจิตฺโต	๓๔	๑๗	เอก	บางขุนเทียนนอก	บางขุนเทียน	จอมทอง	กรุงเทพมหานคร	๐-๑๖๖๕-๕๕๒๔๐๐-๒๕๕๕-๒๓๒๖
๕	พระมหาวิเชียร	ปญฺญาวชิโร	๔๐	๑๗	เอก	ยายรม	บางมด	จอมทอง	กรุงเทพมหานคร	๐-๒๕๕๒-๐๐๖๓๐-๒๕๕๕-๐๐๕๑
๖	พระประทุม	ญานแสงฺวิโร	๒๗	๑๗	เอก	สิงห์	บางขุนเทียน	จอมทอง	กรุงเทพมหานคร	๐-๒๕๕๕-๓๓๒๒
๗	พระครูวินัยธรพิชณ	วรจิตฺโต	๔๒	๑๗	เอก	หนัง	บางค้อ	จอมทอง	กรุงเทพมหานคร	๐-๒๕๕๖-๓๐๕๒
๘	พระครูใบฎีกามนตรี	ธมฺมสิโร	๓๕	๑๓	เอก	กลางดาดคอง	บุคคโล	ธนาญี	กรุงเทพมหานคร	๐-๒๕๕๖-๒๕๕๐๐-๑๖๐๔-๑๖๑๒
๙	พระอาทิตย์	สุภมฺโม	๔๐	๕	เอก	บางสะพานใน	ตลาดพลู	ธนาญี	กรุงเทพมหานคร	๐-๒๕๕๖-๒๓๒๒
๑๐	พระมหาเจริญศักดิ์	ญานนโร	๒๗	๖	เอก	ประดิษฐาราม	หิรัญญี	ธนาญี	กรุงเทพมหานคร	๐-๒๕๕๖-๕๕๖๖
๑๑	พระมหาทิดพงษ์	สิริวฑฺฒโน	๓๔	๑๓	เอก	อินทราภิรมย์	บางยี่เรือ	ธนาญี	กรุงเทพมหานคร	๐-๒๕๕๕-๑๖๖๐๐-๑๖๐๐-๑๖๕๕
๑๒	พระมหาวิระพงษ์	วิโรโส	๒๒	๑	เอก	เจ้าจอม	บางขุนนนท์	บางกอกน้อย	กรุงเทพมหานคร	๐-๑๖๖๔-๕๕๑๑
๑๓	พระสิทธิชัย	ทนต์จิตฺโต	๓๖	๑๓	เอก	บางเสาธง	บางขุนศรี	บางกอกน้อย	กรุงเทพมหานคร	๐-๒๕๕๖-๑๖๑๒๒๐-๑๖๐๐-๑๖๑๒
๑๔	พระสมุทธีรศักดิ์	ถาวร	๔๓	๑๕	เอก	วิเศษการ	ศิริราช	บางกอกน้อย	กรุงเทพมหานคร	๐-๒๕๕๖-๑๖๑๒๒-๔๐-๑๖๑๒-๔๐๑๒
๑๕	พระมหาพนอม	อานนฺโท	๓๔	๑๔	เอก	สีหะกร	บ้านข้างหลอ	บางกอกน้อย	กรุงเทพมหานคร	๐-๒๕๕๖-๑๖๑๒๒๐-๑๖๐๐-๑๖๑๒
๑๖	พระมหาเตาอดิต	ฐิตนฺโท	๒๕	๕	ตรี	บางกระบือ	แสงดำ	บางขุนเทียน	กรุงเทพมหานคร	๐-๒๕๕๖-๑๖๑๒๒๐-๑๖๐๐-๑๖๑๒
๑๗	พระสมปิต	อุชฺจาวโร	๒๗	๑๗	เอก	บางกระบือ	แสงดำ	บางขุนเทียน	กรุงเทพมหานคร	๐-๒๕๕๖-๑๖๑๒๒๐-๑๖๐๐-๑๖๑๒
๑๘	พระพิน	ธีรปญฺโญ	๕๕	๑๐	เอก	ศาลาแดง	บางไผ่	บางแค	กรุงเทพมหานคร	๐-๑๖๖๔-๑๖๑๒๒
๑๙	พระมหาทองดี	อภิกฺโข	๓๔	๑๔	เอก	จันทริกระดิษฐ์าราม	บางด้วน	ภาษีเจริญ	กรุงเทพมหานคร	๐-๒๕๕๖-๕๕๕๖๐
๒๐	พระมหาวันชัย	ปญฺญาวชิโร	๓๑	๑๑	เอก	ปากน้ำใต้	คูหลอ	ภาษีเจริญ	กรุงเทพมหานคร	๐-๒๕๕๖-๕๕๕๖๒๐-๑๖๐๐-๑๖๑๒

ที่	ชื่อ	ฉายา	อายุ	พรรษา	วิทยฐานะ		วัด	ตำบล/แขวง	อำเภอ/เขต	จังหวัด	โทรศัพท์
					ป.ธ.	น.ธ.					
๒๑	พระมหาธวัชชัย	อภิโย	๒๕	๒๕	๖	เอก	มะหฺรฺวํเตย	บางนก	ภาษีเจริญ	กรุงเทพมหานคร	๐-๑๑๑๑-๕๕๑๐
๒๒	พระมหาณรงค์	ธมฺมทีโป	๒๕	๒๕	๗	เอก	ยาง	คูหาสวรรค์	ภาษีเจริญ	กรุงเทพมหานคร	๐-๒๕๖๕-๕๖๒๒
๒๓	พระสุเมฐี	ปัสสโร	๒๗	๒๗	๖	โท	เขาช่องส้มหล้า	ศาลาลิมบา	ท่ามะกา	กาญจนบุรี	๐-๑๑๑๕-๒๕๐๐
๒๔	พระอธิการเมธี	สนฺตมโน	๒๖	๑๔	เอก	เอก	ทุ่งมะกรูด	คลองเคม	ท่ามะกา	กาญจนบุรี	๐-๑๑๑๐-๓๒๐๐
๒๕	พระมหาณรงค์ศักดิ์	โสมณสิทธิ	๒๖	๓	๔	เอก	ใหม่เจริญผล	ท่าเรือ	ท่ามะกา	กาญจนบุรี	๐-๑๑๑๐-๓๒๐๐
๒๖	พระปลัดสมพงษ์	อภิวิโส	๔๔	๑๐	๒๒	เอก	ไร่ชุมพลและสงครม	บ้านใต้	ท่ามะกา	กาญจนบุรี	๐-๑๑๑๐-๓๒๐๐
๒๗	พระครูธรรมธรรมวัฒน์	อายุโท	๓๙	๑๙	เอก	โท	เวฬุวรรณาราม	วังสรรพรส	ขลุง	จันทบุรี	๐-๑๑๑๕-๕๕๑๕
๒๘	พระครูพิณเลิศกิตติสาร	กิตติลาโร	๕๐	๑๖	เอก	เอก	ใหม่ชัยมงคล	ทับช้าง	คลองดาว	จันทบุรี	๐-๑๑๑๖-๖๖๖๔
๒๙	พระสมุห์สุทพ	อาภทโร	๓๕	๑๖	เอก	เอก	เขาคินวนาราม	หนองขาม	ศรีราชา	จันทบุรี	๐-๑๑๑๕-๕๕๑๖
๓๐	พระมหาจรัญ	กิตติเมโส	๓๖	๑๖	เอก	เอก	เขาเจ็ดย	วังตะก	ประจวบ	จันทบุรี	๐-๑๑๑๕-๕๕๑๖
๓๑	พระมหาสุริยา	ฐิตาโร	๓๖	๑๐	เอก	เอก	ขันเงิน	บางสน	ศรีราชา	จันทบุรี	๐-๑๑๑๕-๕๕๑๖
๓๒	พระครูญาณการโกวิท	อาจิตปุญโญ	๓๓	๑๓	เอก	เอก	ราษฎร์บูรณาราม	วังตะก	ประจวบ	จันทบุรี	๐-๑๑๑๕-๕๕๑๖
๓๓	พระมหาธีรชัย	ตมฺมโน	๖๑	๓๖	เอก	เอก	ควอนหินงม	ท่ามะพลา	ประจวบ	จันทบุรี	๐-๑๑๑๕-๕๕๑๖
๓๔	พระพยุ่ง	สุภาโร	๓๑	๑๐	เอก	เอก	เนินตากแดด	ทุ่งกระบือ	ย่านตาขาว	ตรัง	๐-๑๑๑๕-๕๕๑๖
๓๖	พระน้อย	พุทธิโย	๒๖	๕	เอก	เอก	สุวรรณมงคล	หนองบอน	ปอไร	ตรัง	๐-๑๑๑๕-๕๕๑๖
๓๗	พระอธิการมัลลย์	อุตฺตโร	๕๙	๗	เอก	เอก	สุวรรณมงคล	หนองเสม็ด	เมืองฯ	ตรัง	๐-๑๑๑๕-๕๕๑๖
๓๘	พระอธิการศิริชัย	อภิจุโร	๓๖	๙	เอก	เอก	หนองปลาไหล	ทุ่งกระบือใหม่	กำแพงแสน	นครปฐม	๐-๑๑๑๐-๕๕๑๖
๓๙	พระรังสรรค์	สิริโสโกโณ	๓๓	๙	เอก	เอก	อ้อย	ห้วยขวาง	นครชัยศรี	นครปฐม	๐-๑๑๑๕-๕๕๑๖
๔๐	พระบุญทิ้ง	กมโล	๔๔	๒๓	เอก	เอก	เสียรรัตนาราม	ศีรษะทอง	นครชัยศรี	นครปฐม	๐-๑๑๑๕-๕๕๑๖
๔๑	พระอธิการจรัญ	จิรปุญโญ	๕๐	๙	เอก	เอก	ห้วยพลู	ห้วยพลู	บางเลน	นครปฐม	๐-๑๑๑๐-๕๕๑๖
๔๒	พระครูโสภาพิทักษ์นุศ	ธมฺมโร	๓๖	๗	เอก	เอก	รามกระทุ่ม	บางภาษี	ไทรน้อย	นครปฐม	๐-๑๑๑๐-๕๕๑๖
๔๓	พระครูปลัดเอกชัย	ชนฺธิธมฺโม	๔๐	๒๙	เอก	เอก	สาธวัน	พ้อม	ปะนาเระ	ปัตตานี	๐-๑๑๑๕-๕๕๑๖

ที่	ชื่อ	ฉายา	อายุ	พรรษา	วิทยฐานะ		วัด	ตำบล/แขวง	อำเภอ/เขต	จังหวัด	โทรศัพท์
					ป.ธ.	น.ธ.					
๔๔	พระคำพอง	ธมฺมโสโร	๔๕	๒๕	เอก	เอก	บางรักใหญ่	บางรักใหญ่	บางบัวทอง	นนทบุรี	๐-๒๕๖๕-๑๑๒๒
๔๕	พระสมุห์ธีระ	ชาติโร	๕๒	๑๒	เอก	เอก	บางเลนเจริญ	บางเลน	บางใหญ่	นนทบุรี	๐-๑๑๑๕-๕๕๑๖
๔๖	พระสุริชัย	โสภาโร	๒๙	๒๗	เอก	เอก	ทำชี	ทำชี	ปากเกร็ด	นนทบุรี	๐-๑๑๑๐-๕๕๑๖
๔๗	เจ้าอธิการจันทร์แก้ว	เดชธมฺโม	๔๐	๑๗	เอก	เอก	ทรายขาว	ไพรวัน	ตากใบ	นราธิวาส	๐-๑๑๑๐-๕๕๑๖
๔๘	พระมหาอภิภา	มุตฺตจิตฺโต	๔๑	๑๔	เอก	เอก	ถั่วกราย	หนองตามแต่ม	ปรางมณี	ประจวบคีรีขันธ์	๐-๑๑๑๕-๕๕๑๖
๔๙	พระอธิการมณฑล	สิริธมฺโม	๔๖	๒๔	เอก	เอก	ปากคลองกล้วย	ปอเนก	เมืองฯ	ประจวบคีรีขันธ์	๐-๑๑๑๕-๕๕๑๖
๕๐	พระอธิการรณ	ฐิตฺยาโณ	๔๒	๒๐	เอก	เอก	ราษฎร์บูรณะ	หนองแก	ห้วยน้ำ	ประจวบคีรีขันธ์	๐-๑๑๑๕-๕๕๑๖
๕๑	พระมหาไพศาล	ปสฺสณจิตฺโต	๓๒	๑๒	เอก	เอก	สุวรรณภส	ควนเนรี	ห้วยน้ำ	ประจวบคีรีขันธ์	๐-๑๑๑๕-๕๕๑๖
๕๒	พระครูญาณธรรมสุนทร	สิริจิตฺโต	๒๕	๑๔	เอก	เอก	โคกโดน	บาทอง	ควนเนรี	ประจวบคีรีขันธ์	๐-๑๑๑๕-๕๕๑๖
๕๓	พระครูญาณธรรมสุนทร	ฐานจาโร	๒๕	๑๒	เอก	เอก	ห้วยน้ำ	โคกสัก	ควนเนรี	ประจวบคีรีขันธ์	๐-๑๑๑๕-๕๕๑๖
๕๔	พระครูญาณธรรมสุนทร	ฐานจาโร	๒๕	๑๒	เอก	เอก	ห้วยน้ำ	โคกสัก	ควนเนรี	ประจวบคีรีขันธ์	๐-๑๑๑๕-๕๕๑๖
๕๕	พระพิทักษ์	ฐานจาโร	๒๕	๑๒	เอก	เอก	ห้วยน้ำ	โคกสัก	ควนเนรี	ประจวบคีรีขันธ์	๐-๑๑๑๕-๕๕๑๖
๕๖	พระเกษม	เมธีโร	๒๕	๑๒	เอก	เอก	ห้วยน้ำ	โคกสัก	ควนเนรี	ประจวบคีรีขันธ์	๐-๑๑๑๕-๕๕๑๖
๕๗	พระครูสุเมธีธรรมสุนทร	สนฺตมฺโม	๒๕	๑๒	เอก	เอก	ห้วยน้ำ	โคกสัก	ควนเนรี	ประจวบคีรีขันธ์	๐-๑๑๑๕-๕๕๑๖
๕๘	พระวินัย	วินโย	๒๕	๑๒	เอก	เอก	ห้วยน้ำ	โคกสัก	ควนเนรี	ประจวบคีรีขันธ์	๐-๑๑๑๕-๕๕๑๖
๕๙	พระอธิการเจีย	ชินโร	๒๕	๑๒	เอก	เอก	ห้วยน้ำ	โคกสัก	ควนเนรี	ประจวบคีรีขันธ์	๐-๑๑๑๕-๕๕๑๖
๖๐	พระมหาอวยชัย	ภทฺทจาโร	๒๕	๑๒	เอก	เอก	ห้วยน้ำ	โคกสัก	ควนเนรี	ประจวบคีรีขันธ์	๐-๑๑๑๕-๕๕๑๖
๖๑	พระครูปิฎกสุเทพ	สุทฺโธ	๒๕	๑๒	เอก	เอก	ห้วยน้ำ	โคกสัก	ควนเนรี	ประจวบคีรีขันธ์	๐-๑๑๑๕-๕๕๑๖
๖๒	พระอธิการสำเนา	วธมฺโม	๕๖	๒๗	เอก	เอก	ห้วยน้ำ	โคกสัก	ควนเนรี	ประจวบคีรีขันธ์	๐-๑๑๑๕-๕๕๑๖
๖๓	พระครูปิฎก	ฐานจาโร	๖๑	๑๒	เอก	เอก	ห้วยน้ำ	โคกสัก	ควนเนรี	ประจวบคีรีขันธ์	๐-๑๑๑๕-๕๕๑๖
๖๔	พระมหาธรรมเอก	ปณฺโท	๓๖	๑๒	เอก	เอก	ห้วยน้ำ	โคกสัก	ควนเนรี	ประจวบคีรีขันธ์	๐-๑๑๑๕-๕๕๑๖
๖๕	พระสุชาติ	ฐิตฺยาโณ	๓๒	๑๒	เอก	เอก	ห้วยน้ำ	โคกสัก	ควนเนรี	ประจวบคีรีขันธ์	๐-๑๑๑๕-๕๕๑๖
๖๖	พระครูสุเมธีธรรมสุนทร	เมธีโร	๔๕	๒๕	เอก	เอก	ห้วยน้ำ	โคกสัก	ควนเนรี	ประจวบคีรีขันธ์	๐-๑๑๑๕-๕๕๑๖

ที่	ชื่อ	ฉายา	อายุ	พรรษา	วิทยฐานะ		วัด	ตำบล/แขวง	อำเภอ/เขต	จังหวัด	โทรศัพท์
					ป.ธ.	น.ธ.					
๒๗	พระใบฎีกาประดิษฐ์	ธมฺมโก	๕๗	๑๔	เอก	เอก	กานหลง	บางป้อ	บางป้อ	สมุทรปราการ	๐-๒๒๓๕๙-๓๖๑๔
๒๘	พระครูสังฆรักษ์บุญเดิม	สุวรรณโณ	๖๐	๓๖	เอก	เอก	ราชบุรีนิมมธรรม	บางป้อ	บางป้อ	สมุทรปราการ	๐-๒๒๓๗-๑๒๑๖/๐-๒๖๔๐-๓๖๔๒
๒๙	พระเทพบาล	อินฺทโชโต	๓๘	๑๒	เอก	เอก	คูสร้าง	ในคลองบางฯ	พระสมุทรฯ	สมุทรปราการ	๐-๒๒๕๕-๒๒๓๗/๐-๒๖๑๖-๒๕๔๔
๓๐	พระสงฆ์ไพศาล	ธมฺมปญฺโญ	๔๒	๒๐	เอก	เอก	ลาดบึง	นาตะเคียน	เมืองฯ	สมุทรสงคราม	๐-๑๔๓๕-๑๒๒๔
๓๑	พระครูติตติยสังฆกรรม	กิตติธโร	๔๘	๒๔	เอก	เอก	บางพลี	บางกระป๋อง	เมืองฯ	สมุทรสาคร	๐-๓๔๔๓-๓๖๑๑
๓๒	พระครูสาครคุกกิ	จณฺทโก	๕๒	๓๒	เอก	เอก	ราชบุรีรังสรรค์	คอกกระป๋อง	เมืองฯ	สมุทรสาคร	๐-๓๔๔๓-๓๖๐๐
๓๓	พระอธิการสุเทพ	วรเทโว	๓๔	๑๔	เอก	เอก	วิสุทธิธรรม	บางกระเจ้า	เมืองฯ	สมุทรสาคร	๐-๑๕๓๑-๐๕๓๒
๓๔	พระแดง	โสดมฺมโต	๓๖	๕	เอก	เอก	ดอนเจดีย์	ดอนเจดีย์	ดอนเจดีย์	สุพรรณบุรี	๐-๓๕๕๕-๑๔๓๐
๓๕	พระมหาภักธ	ฐิตมฺมปญฺโญ	๓๖	๑๓	เอก	เอก	ช่อหลม	ไม่เจดีย์	บางปลาน้ำ	สุพรรณบุรี	๐-๑๕๕๕-๑๐๕๖/๐-๒๖๑๔-๒๖๑๑
๓๖	พระครูสังฆรักษ์จัญญ	ฐิตมฺมปญฺโญ	๕๓	๒๐	เอก	เอก	ปราสาททอง	ท่าพี่เลี้ยง	เมืองฯ	สุพรรณบุรี	๐-๑๕๕๕-๑๐๕๖/๐-๒๖๑๔-๒๖๑๑
๓๗	พระใบฎีกาเกรียงศักดิ์	จรัญโม	๔๘	๒๒	เอก	เอก	ไม่ขวาง	ท่าพี่เลี้ยง	เมืองฯ	สุพรรณบุรี	๐-๑๕๕๕-๑๐๕๖/๐-๒๖๑๔-๒๖๑๑
๓๘	พระครูพิชิตสุวรรณภรณ์	ปสนฺโนจิตฺโต	๕๒	๒๒	เอก	เอก	น้ำตกลินลาด	ศรีสำราญ	สองพี่น้อง	สุพรรณบุรี	๐-๑๕๕๕-๑๐๕๖/๐-๒๖๑๔-๒๖๑๑
๓๙	พระสุนธรา	กนฺตสโร	๔๐	๑๙	โท	เอก	เดิมเจ้า	อ่างทอง	เกาะสมุย	สุพรรณบุรี	๐-๑๕๕๕-๑๐๕๖/๐-๒๖๑๔-๒๖๑๑
๔๐	พระอธิการสุพจน์	พุทธสโร	๕๓	๑๖	เอก	เอก	สุคนธาวิไล	ป่าหว	ไทรยา	สุราษฎร์ธานี	๐-๑๕๕๕-๑๐๕๖/๐-๒๖๑๔-๒๖๑๑
๔๑	พระปลัดสมหมาย	อาทโร	๔๒	๒๒	เอก	เอก	เทพประสิทธิ์ฯ	ท่าคา	อัมพวา	สุราษฎร์ธานี	๐-๑๕๕๕-๑๐๕๖/๐-๒๖๑๔-๒๖๑๑
๔๒	พระครูสังฆรักษ์ธรรมรงค์	ชนฺธิโก	๕๒	๔	เอก	เอก	บางกระดี่	แสงดา	บ้านนาสาร	สุราษฎร์ธานี	๐-๑๕๕๕-๑๐๕๖/๐-๒๖๑๔-๒๖๑๑
๔๓	พระสุนทร	เดชปญฺโญ	๓๑	๑	ตรี	เอก	วังเย็น	วังเย็น	บางขุนเทียน	สุราษฎร์ธานี	๐-๑๕๕๕-๑๐๕๖/๐-๒๖๑๔-๒๖๑๑
๔๔	พระวีระพงษ์	อมโร	๒๒	๑	เอก	เอก	วังเย็น	วังเย็น	เมืองฯ	สุราษฎร์ธานี	๐-๑๕๕๕-๑๐๕๖/๐-๒๖๑๔-๒๖๑๑
๔๕	พระวิฑูยา	อภิธมฺโม	๓๐	๕	เอก	เอก	ห้วยหิน	บ้านนา	แกลง	สมุทรสาคร	๐-๑๕๕๕-๑๐๕๖/๐-๒๖๑๔-๒๖๑๑
๔๖	พระครูปลัดพิศัลย์	ปญฺญากุโร	๓๓	๑๓	เอก	เอก	นิคมพัฒนาราม	นิคมพัฒนา	มะนิ่ง	สตูล	๐-๑๕๕๕-๑๐๕๖/๐-๒๖๑๔-๒๖๑๑

ตารางฝึกอบรมพระภิกษุแทน หนกลางและหนใต้
ณ วัดราชโอรสaram เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร

๑๖ - ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๐

เวลา	วัน	๐๔.๓๐-๑๑.๐๐ น.	๑๑.๐๐-๑๓.๐๐ น.	๑๓.๐๐-๑๔.๓๐ น.	๑๔.๓๐-๑๕.๐๐ น.	๑๕.๐๐-๑๖.๐๐ น.
๑๖ มิ.ย.๔๖	พิธีเปิด					
จันทร์ ๖ มิ.ย.๔๖	พระธรรมกิตติวงศ์					
๑๗ มิ.ย.๔๖	พระธรรมกิตติวงศ์					
อังคาร ๗ มิ.ย.๔๖	พระธรรมกิตติวงศ์					
๑๘ มิ.ย.๔๖	พระธรรมกิตติวงศ์					
พุธ ๘ มิ.ย.๔๖	พระธรรมกิตติวงศ์					
๑๙ มิ.ย.๔๖	พระธรรมกิตติวงศ์					
พฤหัสบดี ๙ มิ.ย.๔๖	พระธรรมกิตติวงศ์					
๒๐ มิ.ย.๔๖	พระธรรมกิตติวงศ์					
ศุกร์ ๒๑ มิ.ย.๔๖	พระธรรมกิตติวงศ์					
๒๑ มิ.ย.๔๖	พระธรรมกิตติวงศ์					
เสาร์ ๒๒ มิ.ย.๔๖	พระธรรมกิตติวงศ์					
๒๒ มิ.ย.๔๖	พระธรรมกิตติวงศ์					
อาทิตย์ ๒๓ มิ.ย.๔๖	พระธรรมกิตติวงศ์					
จันทร์ ๒๔ มิ.ย.๔๖	พระธรรมกิตติวงศ์					
๒๔ มิ.ย.๔๖	พระธรรมกิตติวงศ์					
อังคาร ๒๕ มิ.ย.๔๖	พระธรรมกิตติวงศ์					

หมายเหตุ

๑. ตารางนี้หากมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม
๒. ภาคคำ ผูกภาคปฏิบัติ เรียงแต่เวลา ๙.๐๐ น. ถึง ๒๐.๐๐ น. ทุกวัน

ที่	สำนักศาสนศึกษา	ธรรมศึกษาตรี		ธรรมศึกษาโท		ธรรมศึกษาเอก		รวม	สอบได้ %	
		เข้าสอบ	สอบได้	เข้าสอบ	สอบได้	เข้าสอบ	สอบได้			เข้าสอบ
๑	โรงเรียนวัดราชโอรส	๗๖๐	๔๔๕	๔๖๔	๒๗๓	๒๗๓	๒๑๗	๑,๔๙๗	๙๓.๕	๖๒.๔๖

ภาคผนวกที่ ๙

สถิติจำนวนพระภิกษุสามเณรจำพรรษาวัดราชโอรสาราม

พ.ศ.	๒๕๕๓	๒๕๕๔	๒๕๕๕
พระภิกษุ	๔๗	๔๙	๔๙
สามเณร	๔๖	๕๐	๔๑
รวม	๙๓	๙๙	๙๐

ภาคผนวกที่ ๑๐

บัญชีรายจ่ายสำนักเรียนวัดราชโอรสาราม

ประจำเดือนพฤษภาคม ๒๕๕๔-เมษายน ๒๕๕๕

วันที่ เดือน พ.ศ.	รายการจ่าย	จำนวนเงิน	หมายเหตุ
พ.ศ. ๕๔-เม.ย.๕๕	- นิติภัตรครูสอนแผนกธรรม-บาลี	๔๒๐,๖๒๐	
ด.ค. ๕๔	- สามเณรเปรียญ และอื่น ๆ		
	- สอบข้อสอบบาลี นักธรรม นวกภูมิ	๑๔๓,๐๘๔	
	- และงานแจกประกาศนียบัตร		
	- อบรมนักธรรมก่อนสอบ	๔,๓๒๒	
	(ภายในสำนักเรียน)		
พ.ย. ๕๔	- งานสอบธรรมและธรรมศึกษา	๓๖,๒๙๑	
	สนามหลวง		
ธ.ค. ๕๔	- งานเลื่อนสมณศักดิ์	๒๒,๐๐๐	
	พระครูโศภิตธรรมรังสี		
	- จ่ายคนรถ-น้ำมันไปเรียน	๑๒,๓๐๐	
	วัดสามพระยา รวม		
ก.พ. ๕๕	- ค่าพาหนะสอบบาลีสนามหลวง	๗,๖๐๐	
	ทุกประโยค		
	- งานสอบบาลีสนามหลวง ป.๕	๑๘,๘๐๐	
เม.ย.๕๕	- ค่าหนังสือเรียนบาลีทุกประโยค	๑๑,๕๐๐	
	- ค่าหนังสือเรียนนักธรรมทุกชั้น	๔,๕๐๐	
	- ค่าน้ำปานะภายในสำนักเรียน	๕,๙๘๓	
	รวม		
รวม (หักแสนแปดหมื่นเจ็ดพันบาทถ้วน)		๖๘๗,๐๐๐	

ภาคผนวกที่ ๑๑

โครงการอบรมพัฒนาคุณภาพพระวิทยากร

๑. ชื่อโครงการ โครงการอบรมพัฒนาคุณภาพพระวิทยากร

๒. หลักการและเหตุผล

ในสังคมปัจจุบัน เยาวชนไทยยังขาดการพัฒนาจิตใจให้มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ให้ความสนใจในความเจริญทางด้านวัตถุกันมาก ทำให้ความคิดและจิตใจ ไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร

วัดราชโอรสารามได้มองเห็นสิ่งต่างๆ เหล่านี้ จึงได้จัดโครงการอบรม พัฒนาจิต (ค่ายคุณธรรมจริยธรรม) ขึ้น เพื่อสร้างคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นแก่เยาวชนซึ่งกำลังอยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียนในสถานศึกษาที่จะเติบโตเป็นกำลังสำคัญของชาติต่อไป ซึ่งเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญของชาติ สนใจการพัฒนาด้านวัตถุ ให้หันมาพัฒนาความเจริญทางด้านจิตใจตามแนวคำสอน และปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา และในการอบรมคุณธรรม จริยธรรมแก่เยาวชนนั้น พระวิทยากรจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถที่จะฝึกอบรมเยาวชนให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม และคุณภาพยิ่งขึ้น

วัดราชโอรสารามเห็นความสำคัญของพระวิทยากร จึงได้จัดโครงการ อบรมพัฒนาคุณภาพพระวิทยากรขึ้น เพื่อให้พระวิทยากรได้ทราบ เทคนิคและวิธีการต่างๆ และสามารถนำไป ประยุกต์ใช้ในการอบรม เยาวชนได้เป็นอย่างดี

๓. วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้พระวิทยากรมีความรู้ความเข้าใจเทคนิคและวิธีการ

ต่างๆ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการอบรมเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒. เพื่อให้พระวิทยากรสามารถช่วยงานพระศาสนาด้านการเผยแผ่ได้เป็นอย่างดี

๔. หลักสูตรการอบรม

๑. วิชาแกน ประกอบด้วย

๑.๑ วิชาพื้นฐาน คือวิชาที่เป็นพื้นฐานในการเทศน์ ได้แก่

- ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการเทศน์
- ศาสนพิธีเกี่ยวกับการเทศน์
- หลักการและวิธีการเทศน์
- กรรณฐานและจิตตภาวนา

๑.๒ วิชาประกอบ คือวิชาที่เป็นหลักสำคัญของการเทศน์ ได้แก่

- การใช้ภาษาไทย
- เทคนิคการวิเคราะห์ธรรม
- เทคนิคการวิเคราะห์พุทธศาสนสุภาษิต
- เทคนิคการกล่าวสัมโมทนียกถา
- พุทธวิธีการสอน ๗ ประการ
- เทคนิคการเขียนบทเทศนา
- ศิลปะการใช้อุปมาและสาธกประกอบการเทศน์
- หลักการพูดในชุมชนต่างๆ

๒. วิชาเสริม คือวิชาที่จะช่วยให้การเทศน์ประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น ได้แก่

- การพูดจูงใจคน
- การใช้ปฏิภาณในการเทศน์

- การพัฒนาสมรรถภาพในการจำ
- เทคนิคการเป็นพิธีกร
- การอภิปรายธรรม
- หลักการประชาสัมพันธ์
- การวางแผนและการประเมินผลการปฏิบัติงาน
- การใช้สื่อและเทคโนโลยีประกอบการเทศน์
- การเขียนบทและการบรรยายธรรมทางวิทยุ

๕. วิธีการอบรม

- บรรยาย
- ฝึกปฏิบัติ
- ทดสอบข้อเขียน
- ประเมินผล

๖. เป้าหมาย

พระวิทยากรในโครงการอบรมพัฒนาจิต จำนวน ๑๑ รูป

๗. สถานที่ดำเนินการ

วัดราชโอรสาราม เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๕๐
โทร. ๐-๒๔๑๖-๘๖๕๐, ๐-๒๔๙๓-๗๒๗๒, ๐-๙๖๐๐-๑๘๘๒

๘. ระยะเวลาดำเนินการ

- ระหว่างวันที่ ๑๖ - ๓๐ มิถุนายน ๒๕๔๖ รวม ๑๕ วัน
- เวลาอบรม ๐๘.๓๐ - ๑๗.๐๐ น. ทุกวัน

๙. วิธีดำเนินการ

- ประชุมคณะทำงาน
- แจ้งพระวิทยากรโครงการอบรมพัฒนาจิตทราบเพื่อเข้าประชุมอบรม
- กำหนดและเชิญวิทยากรถวายความรู้

๑๐. งบประมาณ

- สภาการศึกษาแห่งชาติ
- วัดราชโอรสาราม และผู้มีจิตศรัทธาทั่วไป

๑๑. หน่วยงานที่รับผิดชอบ

วัดราชโอรสาราม และสภาการศึกษาแห่งชาติ

๑๒. การประเมินผล

สังเกตพฤติกรรม และแบบสอบถามพระวิทยากรโครงการอบรมพัฒนาจิต

๑๓. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑. พระวิทยากรมีความรู้ความเข้าใจในเทศและวิธีการเป็นอย่างดี
๒. พระวิทยากรสามารถนำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปประยุกต์ใช้อบรมเยาวชนได้เป็นอย่างดี
๓. พระวิทยากรสามารถสนองงานวัดและพระศาสนาด้านการเผยแผ่ได้เป็นอย่างดี

หมายเหตุ โครงการอบรมพัฒนาคุณภาพพระวิทยากรนี้ เป็นโครงการที่วัดราชโอรสาราม ขออนุญาตคณะกรรมการฝึกอบรมพระนักเทศน์เข้าร่วมฝึกอบรมในโครงการฝึกอบรมพระนักเทศน์หนกลางและหนใต้ เพราะเป็นโครงการที่มีวัตถุประสงค์ที่จะฝึกพระภิกษุให้ไปทำงานด้านเผยแผ่พระศาสนาเหมือนกัน

รายชื่อพระภิกษุผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมในโครงการอบรมพัฒนาคุณภาพพระวิทยากร
ณ วัดราชโอรสาราม เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร

๑๖ – ๓๐ มิถุนายน ๒๕๕๖

ที่	ชื่อ	ฉายา	อายุ	พรรษา	วิทยฐานะ		วัด	แขวง	เขต	จังหวัด	หมายเหตุ
					ป.ร.	น.ร.					
๑	พระครูโสภิตธรรมรังสี	ธรรมรังสี	๔๖	๒๖	๔	เอก	ราชโอรสาราม	บางค้อ	จอมทอง	กรุงเทพมหานคร	
๒	พระมหาสุวรรณ	จนฺทสุริ	๔๓	๒๒	๗	เอก	ราชโอรสาราม	บางค้อ	จอมทอง	กรุงเทพมหานคร	
๓	พระมหาสมเกียรติ	ตนฺตปาโล	๓๘	๑๑	๓	เอก	ราชโอรสาราม	บางค้อ	จอมทอง	กรุงเทพมหานคร	
๔	พระมหาประสิทธิ์	เชนฺตสิโร	๒๖	๖	๗	เอก	ราชโอรสาราม	บางค้อ	จอมทอง	กรุงเทพมหานคร	
๕	พระมหาเจมชาติ	ภทฺธเมโร	๒๒	๕	๖	เอก	ราชโอรสาราม	บางค้อ	จอมทอง	กรุงเทพมหานคร	
๖	พระมหาสุทนต์	สุทนต์	๒๓	๒	๖	เอก	ราชโอรสาราม	บางค้อ	จอมทอง	กรุงเทพมหานคร	
๗	พระมหาทิวา	อินฺทปญฺโญ	๒๑	๑	๗	เอก	ราชโอรสาราม	บางค้อ	จอมทอง	กรุงเทพมหานคร	
๘	พระมหาพนิตย	พนิต	๒๒	๒	๖	เอก	ราชโอรสาราม	บางค้อ	จอมทอง	กรุงเทพมหานคร	
๙	พระมหาพนิตย	พนิต	๒๓	๒	๖	เอก	ราชโอรสาราม	บางค้อ	จอมทอง	กรุงเทพมหานคร	
๑๐	พระสุริยา	สุริยเดโช	๒๖	๖	๒	เอก	ราชโอรสาราม	บางค้อ	จอมทอง	กรุงเทพมหานคร	
๑๑	พระพลรัตน์	เอกกมฺโม	๓๐	๒	๒	โท	ราชโอรสาราม	บางค้อ	จอมทอง	กรุงเทพมหานคร	

การประเมินผล

โครงการฝึกอบรมพระนักเทศน์หนกลางและหนใต้ และโครงการพัฒนาคุณภาพพระวิทยากร ๑๖-๓๐ มิถุนายน ๒๕๕๖

๑. วิชาการ

๒. ภาคปฏิบัติ

๓. วิทยากร

๔. ผู้เข้าประชุม

๕. ระยะเวลาการฝึกอบรม

๖. สถานที่พัก

๗. สถานที่ประชุม

.....

.....

๘. การบริการ

.....

.....

๙. ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

สรุปผลโครงการฝึกอบรมพระนักเทศน์หนกลางและหนใต้ และโครงการอบรมพัฒนาคุณภาพพระวิทยากร

๑. ภาควิชาการ

- ควรเพิ่มเอกสารวิชาการเทศนาให้มากขึ้น
- ผู้เข้ารับการอบรมต้องการที่จะได้รูปแบบ และวิธีการเทศน์
ปุจฉา - วิสัชนา ที่เป็นมาตรฐานขอให้จัดพิมพ์เป็นต้นแบบมาตรฐานเดียวกันจะดีมาก เมื่อผู้เข้ารับการอบรมนำไปขยายผล จะได้ใช้เป็นคู่มือปฏิบัติ ขอให้สำนักฝึกอบรมจัดพิมพ์แล้วส่งให้ด้วย
- ภาควิชาการดีมากเหมาะสม แต่ควรเพิ่มเวลาให้ผู้เข้าประชุมได้แสดงออกมากขึ้น.

๒. ภาคปฏิบัติ

- ต้องการให้ฝึกเพิ่มเติมเกี่ยวกับมารยาทในที่ประชุม.
- ในช่วงเวลาที่มีการสาธิต ควรเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นโดยทั่วถึงทุกรูป เพราะจะได้ทราบปัญหาของแต่ละรูปในการแก้ไขปัญหาคัดข้อซึ่งกันและกัน.
- ในภาคปฏิบัติควรใช้เวลาในการฝึกหัดมากขึ้น และควรปรับปรุงแก้ไขข้อผิดพลาดให้ถูกต้อง หรือพัฒนาให้เข้ากับเหตุการณ์ในปัจจุบัน
- ควรจัดเวลาสำหรับการฝึกเทศนา ๒-๓ ธรรมาสัน ออย่างน้อย ๔ ชุด การอภิปราย ๔-๕ ชุด การสัมนิเทศน์ยกถวณละ ๒ รูป เข้า-เพล ในเรื่องการปาฐกถาควรจัดให้มีการฝึก การเขียนบทเทศน์บทกลอน
- ควรให้มีการสอนเสริมแนวปฏิบัติในเรื่องกรรมฐาน เช่น หลักการปฏิบัติวิปัสสนา และสมถะ หลักวิธีการสอน หรือการเทศน์

ธรรมปฏิบัติ.

- ควรให้มีการจัดประกวด การเขียนบทเทศน์ การแสดงธรรม และให้รางวัลบทเทศน์ และกัณฑ์เทศน์ดีเด่นประจำปี.
- ควรจัดเวลาเพิ่มเติมสำหรับภาคปฏิบัติ และควรมีตัวอย่างประกอบในการรับการอบรมด้วย.

๓. ด้านวิทยากร

- วิทยากร ควรระมัดระวังวาจาไม่ให้เกิดผลกระทบเชิงลบต่อผู้เข้ารับการอบรม

๔. ผู้เข้าประชุม

- ผู้เข้าร่วมประชุมควรศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้ารับการอบรม.
- การนุ่งห่มจีวรควรให้เป็นสีเดียวกัน เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย.
- ในขณะฉันภัตตาหารควรฝึกระเบียบเพื่อความงามของหมู่คณะ
- ควรฝึกบุคลิกภาพเบื้องต้นของพระนักเทศน์ เพื่อปลูกศรัทธาแก่ศาสนิกชน

๕. ระยะเวลาในการฝึกอบรม

- ควรให้การอบรมให้น้อยวันกว่านี้ ควรเพิ่มเวลาจาก ๐๘.๐๐ ถึง ๒๑.๐๐ น. เพราะภารกิจ ของพระที่มาจากวัดต่างๆ มีมากมาย

๖. สถานที่พัก

- ห้องน้ำที่ห้องพัก ควรติดฝักบัวเอาไว้สงน้ำ เพราะที่ใช้อยู่เป็นก๊อกที่เปิดใส่ถัง เวลาเปิดน้ำ ใส่ถัง เสียงดังมากทำให้รบกวน

พระที่อยู่ในห้อง พร้อมทั้งพระที่อยู่อีกไกลเคียงอีกครับ.

๗. สถานที่ประชุม

- ดีมาก มีแอร์เย็นสบาย อุปกรณ์เทคโนโลยีทันสมัย

๘. การบริการ

- ทุกอย่างสะดวกมาก หลวงพ่อเจ้าคุณเจ้าอาวาสใจดีมาก พระในวัดทุกรูปมีความรับผิดชอบดีมาก

๙. ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

- อยากให้มีการฝึกฝนอบรมด้านฝึกจิตให้มาก เพื่อให้มีความงามยิ่งกว่านี้.
- สมควรจัดการอบรมปีต่อไป เพราะเป็นหัวใจพระสงฆ์.
- การที่ได้มีโอกาสเข้ารับการฝึกอบรมดีมาก ได้รับความรู้มากมาย รู้แนวทางปฏิบัติ และได้รับหลักการอย่างดี ทำให้เกิดความมั่นใจในการปฏิบัติมากยิ่งขึ้น
- ควรลดเวลาอบรมเพียง ๕ วัน และควรเพิ่มเรื่องการทำวัตรสวดมนต์ให้มากขึ้น.
- เป็นการจัดที่ดีและขอให้รักษามาตรฐานความดีเอาไว้เป็นแบบอย่างของที่อื่นต่อไป.
- ขอความเมตตาทางวัดราชโอรสารามกรุณาช่วยพิมพ์กฎ กติกา มารยาท ธรรมเนียม และวิธีการอบรมพระภิกษุสามเณรของวัดโดยย่อ เพื่อพระนักเทศน์จะได้นำไปศึกษาและปฏิบัติตามแบบอย่างที่ดีงาม
- ควรศึกษาแบบอย่างการเผยแผ่ของศาสนาอื่น เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา

- ควรจัดให้มีการหมุนเวียนการปฏิบัติงาน เช่น ภาคเหนือไปปฏิบัติงานในภาคใต้ ภาคใต้สลับเปลี่ยนมาปฏิบัติงานในภาคเหนือ แล้วนำผลที่ได้มาศึกษาหาแนวทางพัฒนาที่เหมาะสมต่อไป.

- การจัดการอบรมเพื่อให้เป็นพระนักเทศน์ นักเผยแผ่หรือกรรมฐาน ตลอดถึงด้านการศึกษา เป็นประโยชน์ต่อการพระพุทธศาสนา ขอให้ทางสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ หรือผู้ที่เกี่ยวข้องสนับสนุนงานด้านนี้มากขึ้น.

- ควรแจ้งให้ผู้เข้าร่วมประชุมอบรมทราบล่วงหน้ามากกว่านี้ หรือควรกำหนดการประชุมประจำปี เพื่อผู้เข้าร่วมประชุมจะได้วางแผนการปฏิบัติงาน โดยไม่ให้เสียภารกิจทางวัด.

- กิจกรรมภาคค่ำ ควรมีกิจกรรมทำสมาธิก่อนฟังบรรยายแต่ละครั้ง ประมาณ ๑๐-๒๐ นาที ทุกครั้ง.

- ควรให้พระนักเทศน์จัดทำรายงานการปฏิบัติงาน นำเสนอปัญหา อุปสรรค ให้คณะผู้บริหารส่วนกลางทราบ ตามระยะเวลาที่กำหนด

- ควรให้มีภาคกลางคืนทุกวัน

- ควรจัดทัศนศึกษาตามแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เช่น ซาฟารีเวิลด์ นครวัด นครธม วัดพระแก้ว พิพิธภัณฑ์

- ควรเปิดโอกาสให้พระนักเทศน์แต่ละรูป ได้มีโอกาสเล่าประสบการณ์ในการเผยแผ่ธรรมของตนเองในแต่ละจังหวัด ให้เพื่อนพระนักเทศน์ผู้เข้าอบรมด้วยกันฟัง เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ ซึ่งกันและกัน

รายนามวัด เจ้าอาวาสและคณะนักวิจัย

เรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัด :
ศึกษาเฉพาะกรณี ๖๐ วัด

๑. จัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม : พระปริยัติธรรมและการเผยแผ่ศาสนาธรรม

๑.๑ วัดราชโอรสาราม	เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร
เจ้าอาวาส	พระธรรมกิตติวงศ์
คณะผู้วิจัย	ผศ.ศรินทิพย์ สติรศิลป์ ดร.ศิริพร แยมินิล พระครูโสภิตธรรมรังสี พระมหาสุวรรณ จันทโสโร
๑.๒ วัดไตรมิตรวิทยารามวรวิหาร	เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร
เจ้าอาวาส	พระพรหมเวที
คณะผู้วิจัย	รศ.ดร.งามพิศ สัตย์สงวน พระราชปัญญาเมธี
๑.๓ วัดพระนารายณ์มหาราช	อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
เจ้าอาวาส	พระธรรมวรนายก
คณะผู้วิจัย	รศ.ดร.คุณ ไทจันทร์ นายเทพพร มังธานี
๑.๔ วัดสามชุก	อำเภอสามชูก จังหวัดสุพรรณบุรี
เจ้าอาวาส	พระครูสุวรรณวิจิตร
คณะผู้วิจัย	รศ.ดร.สุจิตรา อ่อนค้อม และคณะ
๑.๕ วัดศรีโสดา	อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
เจ้าอาวาส	พระราชวิมลเมธี (สังวาลย์ พรหมวงฺโณ)
คณะผู้วิจัย	ดร.พิสิฐ โคตรสุโพธิ์ พระครูสมุห์ชัยวัฒน์
๑.๖ วัดแจ้งแสงอรุณ	อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร
เจ้าอาวาส	พระราชประสิทธิ์คุณ
คณะผู้วิจัย	นายกฤตกร กล่อมจิต
๑.๗ วัดจองคำ	อำเภองาว จังหวัดลำปาง
เจ้าอาวาส	พระราชปริยัติโยดม (โสภาส โสภาส)
คณะผู้วิจัย	ดร.พิสิฐ โคตรสุโพธิ์ พระมหาสุนทร สุนทโร พระมหาชลอ ชยสิทธิ

๑.๘ วัดคลองโพธิ์	อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี
เจ้าอาวาส	พระราชปริยัติมุนี
คณะผู้วิจัย	รศ.ดร.ฉันทนา จันทน์บรรจง พระมหาตัง ปรีธมโม พระมหาจำปา วชิรญาณโณ
๑.๙ วัดเชตุพน	อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
เจ้าอาวาส	พระวิมลญาณมุนี (สะอาด ขันติโก)
คณะผู้วิจัย	ดร.พิสิฐ โคตรสุโพธิ์ พระประสิทธิ์ สิริธโร นายสายทอง ผลมยุง
๑.๑๐ วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดน่าน	
เจ้าอาวาสวัด	พระเทพนันทาจารย์
คณะผู้วิจัย	รศ.ดร.ฉันทนา จันทน์บรรจง พระครูพิทักษ์เจติยานันท์ นายกฤษณ์ ปาคำ
๑.๑๑ วัดศรีวงศ์	อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์
เจ้าอาวาสวัด	พระวิกรมมุนี
คณะผู้วิจัย	นายปริญญา สร้อยทอง พระปลัดอัครเดช สุระโต พระสมุห์ธีระพงศ์ สุานธมโม
๑.๑๒ วัดพระธรรมกาย	อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
เจ้าอาวาส	พระภาวนาวิริยคุณ (รักษาการเจ้าอาวาส)
คณะผู้วิจัย	ผศ.ศรินทร์ทิพย์ สติรศิลป์ พระมหาสมพรณ์ ธมฺมิกฺขเมธี พระมหาสุวิทย์ ธมฺมิกฺขมุนี
๑.๑๓ วัดจุฬามรรคา	อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
เจ้าอาวาส	พระญาณวโรดม
คณะผู้วิจัย	รศ.ดร.วรพล พรหมกบุตร พระกิตติสารมุนี นายราเชนทร์ ไอยรารัตน์
๑.๑๔ วัดสุทิวารี	อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี
เจ้าอาวาส	พระครูสุทธีธรรมธาดา
คณะผู้วิจัย	รศ.ดร.พรชูลี อาชวอำรุง พระมหาวิสุทธิ ปญญาทีโป พระครูปลัดนพพันธ์ ชยปาโล

๑.๑๕ วัดหนองกุ้ง	อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น
เจ้าอาวาส	พระปริยัติวรคุณ
คณะผู้วิจัย	นายกฤตกร กล่อมจิต พระครูสิทธิสารโสภณ
๑.๑๖ วัดบึง	อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
เจ้าอาวาส	พระราชสีมาภรณ์
คณะผู้วิจัย	รศ.จากรุวรรณ ธรรมวัตร พระมหาวินัย กนตจาโร นายไพฑูรย์ คงจันทร์
๑.๑๗ วัดศรีนวล	อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
เจ้าอาวาส	พระครูสิริธรรมนิเทศก์ (ช่วงเริ่มโครงการ พระกิตติญาณโสภณ)
คณะผู้วิจัย	นายกฤตกร กล่อมจิต พระสมหวัง คุณธมโม พระสมาน สุ่มจิตโก
๑.๑๘ วัดสร้อยทอง	เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร
เจ้าอาวาส	พระราชปริยัติวิธาน
คณะผู้วิจัย	ผศ.วิภาดา อังสุมาลิน พระมหานรากร วรเมธี พระมหาเชตชัย ธมฺมกฺขิตฺติ
๑.๑๙ วัดหาดใหญ่สีตาราม	อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
เจ้าอาวาส	พระมหาสมโภชน์ กิจจสาร
คณะผู้วิจัย	รศ.ดร.สุภัทร ปญญาทีโป พระมหาสัมพันธ์ ปิยธมโม นายน้อย ดาดขุนทด
๑.๒๐ วัดราชบุรณาราม	อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร
เจ้าอาวาส	พระครูพิมลธรรมภาณี
คณะผู้วิจัย	รศ.ดร.สุภัทร ปญญาทีโป พระมหาเกียรติศักดิ์ ไชยวาที พระมหาสุริยา อาจิตปัญโญ
๒. จัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม :	การเผยแผ่ศาสนาธรรม
๒.๑ วัดพระธาตุศรีจอมทอง	อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
เจ้าอาวาส	พระราชพรหมอาจารย์
คณะผู้วิจัย	ดร.พิสิฐ โคตรสุโพธิ์ พระครูอาทิสวรรณโมลี พระมหาปัญญา อริยวิโส

๒.๒ วัดปัญญาบันทาราม	อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
เจ้าอาวาส	พระครูปลัดศีลวัฒน์
คณะผู้วิจัย	ดร.ศิริพร แย้มนิล พระมหาประจวบ ธมมธีโร พระสุจินตนิท สุภกโร
๒.๓ วัดสุวรรณมงคล	อำเภอเมือง จังหวัดตราด
เจ้าอาวาส	พระครูมงคลปัญญากร
คณะผู้วิจัย	รศ.ดร.พรชูลี อาชวอำรุง พระมหาบุญรุ่ง สิริโชติ พระทวิน จิตตสาโร
๒.๔ วัดปานานาชาติ	อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี
เจ้าอาวาส	พระอธิการรัต ปรสโน (ดำรงตำแหน่งขณะทำวิจัย)
คณะผู้วิจัย	รศ.ดร.พรชูลี อาชวอำรุง
๒.๕ วัดนาลวง	อำเภอบ้านฝาง จังหวัดอุดรธานี
เจ้าอาวาส	พระอธิการบุญทัน อัครธัมโม
คณะผู้วิจัย	นายกฤตกร กล่อมจิต นายสัมฤทธิ์ อาจอำนวย นายอานน รักการ นางวรรณภา ภูริสวัตร์
๒.๖ วัดโสมนัสวิหาร	เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร
เจ้าอาวาส	พระธรรมวิสุทธิกวี
คณะผู้วิจัย	ผศ.ดร.ปกรณ สิงห์สุริยา พระสิริปัญญามณี
๒.๗ วัดถ้ำสุเมโน	กิ่งอำเภอสรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง
เจ้าอาวาส	พระครูภาวนาสุมณฑ์
คณะผู้วิจัย	รศ.ดร.สุภัทร ปัญญาทิพย์ พระจำลอง ดิภขวิโร พระไพศาล ฐิตวิริโย
๒.๘ วัดป่าบ้านค้อ	อำเภอบ้านฝาง จังหวัดอุดรธานี
เจ้าอาวาส	พระปัญญาพิศาลเถร
คณะผู้วิจัย	รศ.ฉันทนา กล่อมจิต
๒.๙ วัดพระพุทธบาทตากผ้า	อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
เจ้าอาวาส	พระครูเวฬุวันพิทักษ์ (เชื่อนคำ อุตตสนโต)
คณะผู้วิจัย	ดร.พิสิฐ โคตรสุโพธิ์ พระพิรุณ วุฑฒิมมโม
๒.๑๐ วัดเขาพุทธโคดม	อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี
เจ้าอาวาส	พระครูสาธุกิจจานุรักษ์

คณะผู้วิจัย	ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง พระใบฎีกาเล็ก ญาณวีโร นายพีระพงษ์ สุดประเสริฐ
๓. จัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม : ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์	
๓.๑ วัดอนงคาราม	เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร
เจ้าอาวาส	พระราชสุธี
คณะผู้วิจัย	ผศ.วิภาดา อังสุมาลิน ผศ.ดร.ปกรณ สิงห์สุริยา พระราชปัญญามณี
๓.๒ วัดสระเกศ	อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์
เจ้าอาวาส	พระครูอนุรักษ์พัชรธรรม
คณะผู้วิจัย	นายปริญญา สร้อยทอง พระครูอนุรักษ์พัชรธรรม พระเติมใจ ฐานุตโตโร
๓.๓ วัดพระนอนจักรสีห์	อำเภอเมือง จังหวัดสิงห์บุรี
เจ้าอาวาส	พระเมธีปริยัติโยดม
คณะผู้วิจัย	รศ.ดร.วรพล พรหมนิมิต พระมหาอุดมเขตต์ สิริคุตโต นายชำนาญ สกุลรัตน์ นางสาวเพชรรัตน์ เถกิงศรี นางสุธิชา ไกยสิทธิ์
๓.๔ วัดกลางสุรินทร์	อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์
เจ้าอาวาส	พระครูบรรณสารโกวิท
คณะผู้วิจัย	รศ.ดร.พรชูลี อาชวอำรุง พระครูปริยัติกิจดำรง พระมหาเมธี วชิรเมธี
๔. จัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม : โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด	
๔.๑ วัดพระธาตุหริภุญชัย	อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
เจ้าอาวาส	พระเทพมหาเจติยาจารย์ (ไพบูลย์ ภูริวิบูล)
คณะผู้วิจัย	ดร.พิสิฐ โคตรสุโพธิ์ พระเทพมหาเจติยาจารย์ นายจรัส ปรัชญาวิโรจน์
๔.๒ วัดกุฎีดาว	อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี
เจ้าอาวาส	พระครูวชิรปัญญานุโยค (บุญเรือง รวิวิไล)
คณะผู้วิจัย	รศ.ดร.พรชูลี อาชวอำรุง นายธงชัย สุริโย

๔.๓ วัดกวิศราราม	อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี
เจ้าอาวาส	พระครูประสาทสุตกิจ
คณะผู้วิจัย	รศ.ดร.วรพล พรหมิกบุตร
	พระวิสุทธิ์ พุทธิศาสตร์
๔.๔ วัดใหม่กรงทอง	อำเภอศรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี
เจ้าอาวาส	พระครูสิริอาภาธร
คณะผู้วิจัย	รศ.ดร.พรชูลี อาชวอำรุง พระครูวิบูลโพธาภิรัต
๔.๕ วัดเดิม	อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา
เจ้าอาวาส	พระไพฑูริญาณ
คณะผู้วิจัย	รศ.จากรุวรรณ ธรรมวัตร
	พระมหาบุญมี ปวโร นายสมพร สังข์ทองกลาง
๔.๖ วัดควนวิเศษ	อำเภอเมือง จังหวัดตรัง
เจ้าอาวาส	พระครูพิบูลธรรมสาร
คณะผู้วิจัย	รศ.ดร.สุภัทร ปัญญาทิพย์
	พระจำลอง ดิถวิโร พระไพศาล ฐิตวิริโย
	พระอุทิศ วราสโภ
๔.๗ วัดสกุณปักชี	อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี
เจ้าอาวาส	พระครูสุวรรณวชิรธรรม
คณะผู้วิจัย	รศ.ดร.วรพล พรหมิกบุตร พระมหาศุภกิจ สิริจันโท
๔.๘ วัดบ้านโป่ง	อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
เจ้าอาวาส	พระพิศาลพัฒน์โสภณ
คณะผู้วิจัย	รศ.ดร.วรพล พรหมิกบุตร
	พระพิศาลพัฒน์โสภณ
๔.๙ วัดตากฟ้า	อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์
เจ้าอาวาส	พระศรีวิสุทธิเวที
คณะผู้วิจัย	นางสาวกุลชลี จงเจริญ พระศรีวิสุทธิเวที
๔.๑๐ วัดเขาแก้ว	อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์
เจ้าอาวาส	พระครูนิทัศน์ธรรมเวที
คณะผู้วิจัย	นางสาวกุลชลี จงเจริญ พระครูนิทัศน์ธรรมเวที

๔.๑๑ วัดศรีอุโมงค์คำ	อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
เจ้าอาวาส	พระสุธรรมมุนี
คณะผู้วิจัย	นางสาวสมบุญณ์ พุฒิมวงค์ นายชยันต์ ตี๋เมืองมา
๔.๑๒ วัดสระเรียง	อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช
เจ้าอาวาส	เจ้าอธิการประหยัด วุฒปัญโญ
คณะผู้วิจัย	ผศ.ประหยัด เกษม
	พระมหาพุทธนา คลังเกล้า พระโสภณ พระหมเนตร
๔.๑๓ วัดมงคลนิมิตร	อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต
เจ้าอาวาส	พระศรีรัตนธรรมคณิ
คณะผู้วิจัย	ผศ.ปรานี สกกุลพิพัฒน์
	นางนวลศรี พงศ์ภัทรวัด
	นายประสิทธิ์ พรหมมาศ
๔.๑๔ วัดมงคลสามัคคีธรรมโมทัย	อำเภอเมือง จังหวัดระยอง
เจ้าอาวาส	พระอธิการวิทยา จิตตมโม
คณะผู้วิจัย	ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง
	นายพีระพงษ์ สุดประเสริฐ นางวนิดา จันทรพิทักษ์
๔.๑๕ วัดมหาพุทธาราม	อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ
เจ้าอาวาส	พระศรีธรรมนาถมุนี
คณะผู้วิจัย	รศ.ดร.คุณ ไทพันธ์ นายเทพพร มังธานี
๔.๑๖ วัดศรีสะเกษ	อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
เจ้าอาวาส	พระสุนทรธรรมธาดา
คณะผู้วิจัย	รศ.ฉันทนา กล่อมจิต
	นายกฤตกร กล่อมจิต
๕. จัดการศึกษาประเภทแหล่งการเรียนรู้	
๕.๑ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม	เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร
เจ้าอาวาส	พระธรรมปัญญาบดี
คณะผู้วิจัย	นางสาวรติกา อังกูร พระมหาพิทักษ์ มหิทธิโก
๕.๒ วัดธรรมมาภิมุข	อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด
เจ้าอาวาส	พระวินัยธรรเสรี ธมฺมานนฺโท
คณะผู้วิจัย	นายสุเมธ การศรีทอง นายพิสิทธิ์ ทรัพย์ยั้ง

๕.๓ วัดใหญ่ชัยมงคล	อำเภอเมือง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
เจ้าอาวาส	พระครูพิสุทธิบุญสาร
คณะผู้วิจัย	ผศ.กฤษฎา เทียรทอง ผศ.ดร.สมพร แมลงภู
	พระครูอาทร บุญวิสุทธิ
๕.๔ วัดเฉลิมพระเกียรติ	อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี
เจ้าอาวาส	พระธรรมกิตติมนี
คณะผู้วิจัย	นายคำพอง งามภักดิ์ พระมหาวิโรจน์ พรหมสุด
	พระมหาชาติชาย ไบทัตทิ
๕.๕ วัดจองคำ	อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
เจ้าอาวาส	พระครูอนุสรณ์ชัยสิทธิ์
คณะผู้วิจัย	ผศ.สมพงษ์ บุญเลิศ
๕.๖ วัดศรีโคมคำ	อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
เจ้าอาวาส	พระธรรมวิมลโมลี
คณะผู้วิจัย	นางสาวสมบุญ ฟูเต็มวงศ์ พระครูปริยัติกิตติคุณ
	พระมหาศรีบรรดร ธีรธมโม
๕.๗ วัดมรุกขนคร	อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม
เจ้าอาวาส	พระปริยัติธีรคุณ
คณะผู้วิจัย	รศ.ดร.คุณ ไทพันธ์ นายเทพพร มังธานี
๕.๘ วัดมหาชัย	อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
เจ้าอาวาส	พระมหาสังคม จิตติญาโณ
คณะผู้วิจัย	ผศ.ดร.จินดา งามสุทธิ พระครูปลัดอุทัยอุทัย
๕.๙ วัดตะโหมด	อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง
เจ้าอาวาส	พระครูอุทิตกิจจาทร
คณะผู้วิจัย	ผศ.ณรงค์ อ้วนทอง พระครูสุนทร กิจจานุโยค
	นายสมคิด ทองสง นายสุจินต์ เพชรสังข์
๕.๑๐ วัดพลับ	อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี
เจ้าอาวาส	พระครูศรีปริยัติวิภูษิต
คณะผู้วิจัย	ผศ.สนองชาติ เศรษฐศิริโรตม์
	นายศุภวัฒน์ เอ็มโอช นางสาวลำภา หาดอ้าน

รายงานการวิจัย เรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของ วัดในพระพุทธศาสนา ประเภทการเผยแผ่ศาสนาธรรม : กรณีศึกษาวัดราชโอรสาราม เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร

ที่ปรึกษา

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) เจ้าอาวาสวัดราชโอรสาราม

พระธรรมวรนายก (โสภาส นิรุติเมธี) เจ้าอาวาส

วัดพระนารายณ์มหาราช

พระเทพกวี (มนตรี คณิสสโร) ผู้ช่วยแม่กองธรรมสนามหลวง

พระเทพปริยัติเมธี (รุ่น ธีรปัญญา) ผู้ช่วยเจ้าอาวาส

วัดชลประทานรังสฤษฎ์

พระราชปัญญามูณี (ขิม อิศสรธมโม) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดอนงคาราม

ดร.รุ่ง แก้วแดง

เลขาธิการสภาการศึกษา

(ถึง ๑ พฤษภาคม ๒๕๔๗)

ดร.อรุณ จันทวานิช

เลขาธิการสภาการศึกษา

ดร.สิริพร บุญญานันต์

รองเลขาธิการสภาการศึกษา

ดร.นงราม เศรษฐพานิช

ที่ปรึกษาด้านนโยบาย

และแผนการศึกษา

สำนักงานเลขาธิการ

สภาการศึกษา

ดร.สวัสดิ์ ตี้นั่น

ที่ปรึกษาด้านระบบการศึกษา

นางสาวสุทธาสินี วัชรบูล

ผู้อำนวยการสำนักมาตรฐาน

การศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้

ดร.สุทธศรี วงษ์สมาน

ผู้อำนวยการสำนักนโยบาย
และแผนการศึกษา

ดร.พินสุดา สิริรังศรี

ที่ปรึกษาโครงการ

ผู้รับผิดชอบโครงการ

นางพิศมัย แฝงนุเคราะห์

นางสาวประภาพรณ วงศาโรจน์

นางรัชนี พึ่งพาณิชกุล

นางสาวสอาดลักษณ์ จงคล้ายกลาง

นายสมศักดิ์ จัตตุพรพงษ์

นางณิชกมล ดวงมัลย์

บรรณาธิการ

นางพิศมัย แฝงนุเคราะห์

นักวิชาการศึกษา ศว.

หน่วยงานรับผิดชอบ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

เพื่อเป็นการใช้ทรัพยากรของชาติให้คุ้มค่า
หากท่านไม่ใช้หนังสือเล่มนี้แล้ว
โปรดมอบให้ผู้อื่นนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

“ความเปลี่ยนแปลงอย่างที่น่าวิตก คือทุกวันนี้ความคิดความอ่าน
และความประพฤติหลายๆ อย่าง ซึ่งแต่ก่อนถือเป็นความชั่วเป็นความผิด
ได้กลายเป็นสิ่งหนึ่งที่สังคมยอมรับ และพากันประพฤติปฏิบัติโดยไม่รู้สึกระคายสะเทือน
จนทำให้เกิดปัญหาและวิถีชีวิตของคนแต่ละคนมีดมนลงไป
ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นหน้าที่ของชาวพุทธ จะต้องร่วมกันแก้ปัญหานี้อย่างจริงจัง
แต่ละท่าน แต่ละฝ่ายต้องยึดหลักการให้มั่นคงที่จะไม่ทำสิ่งใดๆ ที่ชั่ว ที่เสื่อมเสีย
ต้องกล้าและบากบั่นที่จะทำแต่สิ่งที่เป็นความดี เป็นความถูกต้อง และเป็นธรรม
เพื่อให้ผลความประพฤติปฏิบัติชอบบังเกิดเพิ่มพูนขึ้น
และคำจูนส่วนรวมไว้มีให้เสื่อมทรุดลง หากให้กลับฟื้นคืนดีขึ้นเป็นลำดับ”

พระบรมราชาวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
พระราชทานแก่สมาคมพุทธศาสนา
๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๓๒